

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

Diplomová práce

Eliška Chmelařová

**Odborný překlad a organizovaná činnost překladatelů
ve 2. polovině 20. století**

Technical Translation and Organized Translating Activities in the Second Half
of the 20th Century

Zadání diplomové práce

Ústav:	Ústav translatologie
Vedoucí práce:	PhDr. Tomáš Svoboda, Ph.D.
Řešitel práce:	Eliška Chmelařová
Název práce v češtině:	Odborný překlad a organizovaná činnost překladatelů ve 2. polovině 20. století
Název práce v angličtině:	Technical Translation and Organized Translating Activities in the Second Half of the 20th Century
Jazyk práce:	čeština
Akademický rok vypsání:	2013/2014
Datum zadání:	2. 1. 2014

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Tomáši Svobodovi, Ph.D. za čas a připomínky k textu. Děkuji také všem jmenovaným respondentům, kteří mi poskytli velmi cenné informace.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 28. 4. 2014

.....

Eliška Chmelařová

ABSTRAKT

Tato práce se zabývá organizovanou činností překladatelů ve druhé polovině 20. století. Soustředí se na překladatele odborných textů. Cílem práce je podat základní přehled o organizacích a institucích, které působily na našem území, a při kterých se soustředila překladatelská činnost. Podobný systematický přehled zatím v domácí odborné literatuře k dispozici není. K výzkumu byla zvolena metoda orální historie, která byla realizována pomocí rozhovorů s pamětníky. Z rozhovorů vznikly případové studie pojednávající vždy detailněji o jedné ze zkoumaných organizací či institucí, k nimž patří Mezinárodní federace překladatelů, Překladatelská sekce Svazu československých spisovatelů, překladatelské oddělení ve Škoda Auto a.s., Mezinárodní organizace novinářů, Pražská informační služba a Světová odborová federace. Informace získané z rozhovorů jsem porovnala a vyvodila obecnější poznatky o tom, jak vypadala překladatelská práce ve druhé polovině 20. století.

KLÍČOVÁ SLOVA

externí překladatel, instituce, interní překladatel, odborný překlad, orální historie, organizace, organizovaná činnost, případová studie

ABSTRACT

This thesis discusses the topic of the organized translation activities in the second half of the 20th century. It focuses especially on translators of technical texts. The purpose of the thesis is to provide the basic overview of organizations and institutions which operated in Czechoslovakia, and to which the translation activities were concentrated. There is no similar systematic overview in the home professional literature yet. The research method of the oral history was realized via interviews with witnesses. Case studies, dealing in detail with one or another of the examined organizations or institutions, like International Federation of Translators, Translation Department of the Czechoslovakian Writer's Union, translation department in Škoda Auto a.s., International Organisation of Journalists, Prague City Tourism and World Federation of Trade Unions, resulted from the interviews. The information from the interviews was compared and general conclusions about the translating work in the second half of the 20th century were stated.

KEY WORDS

extern translator, institution, intern translator, technical translation, oral history, organization, organized activities, case study

OBSAH

Úvod	9
1. Vymezení odborného překladu	12
1.1 Charakteristika odborného textu a jeho stylu.....	12
1.2 Funkční stylistika	13
1.3 Překlad odborného textu	14
1.4 Podíl odborného překladu.....	17
2. Dosavadní výzkum v oblasti odborného překladu.....	21
3. Odraz organizované činnosti překladatelů v domácí odborné literatuře.....	27
3.1 Sdružení českých překladatelů	31
3.2 Ústředí slovenských prekladateľov.....	32
3.3 Shrnutí a srovnání se zahraniční odbornou literaturou	33
4. Metoda orální historie	35
4.1 Charakteristika metody	35
4.2 Příprava a realizace rozhovoru.....	36
4.3 Analýza a interpretace rozhovoru	37
5. Organizovaná činnost překladatelů	39
6. Neuskutečněný kongres FIT v Praze	42
6.1 Mezinárodní federace překladatelů	42
6.2 Historické pozadí kongresu	44
6.3 Překladatelská sekce Svazu československých spisovatelů.....	47
6.4 Ladislav Hradský (1911–1987).....	49
6.5 Jarmila Emmerová (*1929).....	49
6.6 Jiří Honzík (*1924)	50
7. Empirické šetření pomocí případových studií.....	51
7.1 Překladatelské oddělení Škoda Auto a.s.	51
7.1.1 Zajišťování překladatelských a tlumočnických služeb v 70. a 80. letech.....	52
7.1.2 Revoluce a vstup do koncernu Volkswagen	53
7.1.3 Najímání překladatelů a tlumočnicků	54
7.1.4 Další vzdělávání překladatelů a tlumočnicků	55
7.1.5 Pracovní podmínky	55
7.1.6 Kontrola kvality.....	55
7.2 Mezinárodní organizace novinářů.....	57
7.2.1 Respondenti.....	60

7.2.2	Dely Serrano	60
7.2.3	Ljuba Suchá.....	60
7.2.4	Soňa Ješetová	60
7.2.5	Překladatelská činnost pro MON.....	61
7.3	Pražská informační služba	64
7.3.1	Respondenti.....	64
7.3.2	Petr Kautský.....	65
7.3.3	Helena Kadlecová	65
7.3.4	Překladatelská činnost pro PIS	65
7.3.5	Vztah PIS a MON.....	67
7.4	Světová odborová federace.....	68
7.4.1	Překladatelská činnost pro SOF	69
8.	Závěr.....	70
9.	Bibliografie	73
10.	Přílohy	77

Úvod

Teorie odborného překladu je v domácí odborné literatuře zastoupena poměrně dobře. Poslední a zatím nejrozsáhlejší bibliografii o překladu odborného textu sestavili autoři publikace *Antologie teorie odborného překladu* (2007). Najdeme zde seznam prací českých a slovenských autorů, které byly vydány do září roku 2007 a zabývají se širší problematikou odborného překladu. Dějiny odborného překladu u nás byly zatím monograficky zpracovány pouze v jedné publikaci. Jedná se o dizertační práci Dagmar Kolářikové z roku 2007 s názvem *Historie a současnost odborného překladu u nás*, která podává ucelený pohled na domácí vývoj odborného překladu s důrazem na druhou polovinu 20. století. Předmětem zkoumání jsou zde nejen překladatelské školy utvářející svými formulovanými programy myšlení o překladu, ale i různé spolky překladatelů či jiné organizace.

Tématem této práce je organizovaná činnost překladatelů ve druhé polovině 20. století se zaměřením na odborný překlad. Kolářiková (2007) věnuje činnosti překladatelských spolků a jiných organizací jednu kapitolu své dizertační práce, jiná publikace, která by se systematicky zaměřovala pouze na organizovanou činnost překladatelů, zatím není k dispozici.

V první kapitole teoretické části práce charakterizují odborný text a odborný styl, který začleňují do širšího rámce funkční stylistiky. Ve stejné kapitole dále rozebírám specifika překladu odborného textu v porovnání s překladem textu uměleckého. V závěru kapitoly uvádím výsledky dvou nedávných průzkumů překladatelského trhu, které dokládají, že překlad odborných textů převažuje nad překladem textů literárních.

Druhá kapitola je věnována dosavadnímu výzkumu v oblasti teorie odborného překladu u nás. Podává přehled vybraných příspěvků, článků, sborníků a konferencí, které se zabývaly odborným překladem, a sice od první publikace o odborném překladu u nás, *Knihy o překládání* z roku 1953, až po současnost. Třetí kapitola nabízí také přehled literatury, tentokrát však pouze té, kde se objevují zmínky a příspěvky k organizované činnosti překladatelů a překladatelským organizacím.

Rešerše v dostupných pramenech odborné literatury potvrdily, že několik málo příspěvků k organizované činnosti překladatelů je roztroušeno v různých publikacích či periodících a obsahově nepokrývá celou problematiku. Proto jsem k dalšímu výzkumu zvolila metodu orální

historie, jejíž postupy a realizaci popisují ve čtvrté kapitole. V rámci realizace metody jsem provedla celkem osm rozhovorů s pamětníky, kteří se buď ve zkoumaném časovém období sami věnovali odbornému překladu, nebo působili jako koordinátoři překladatelských služeb v některé z organizací či institucí.

V páté kapitole definuji, co chápu pod pojmem *organizovaná činnost překladatelů* a formuluji její přínos a výhody pro její účastníky.

Empirická část práce se opírá z největší části o informace získané z rozhovorů s pamětníky. U dodnes existujících organizací čerpám obecné informace také z oficiálních webových stránek. U organizací, které již zanikly, pochází některé informace také z tištěných pramenů. Zároveň porovnávám informace, které jsem získala z literatury, s těmi, které mi sdělili pamětníci, a upozorňuji zde na případné rozdíly. První ze zkoumaných organizací je Mezinárodní federace překladatelů (FIT) sdružující překladatelské, tlumočnické a terminologické asociace z celého světa. Od 60. let byla členem FIT Překladatelská sekce Svazu československých spisovatelů, která také měla zaštitit plánovaný kongres federace v Praze v roce 1969. Šestá kapitola představuje Mezinárodní federaci překladatelů, popisuje pozadí neuskutečněného kongresu a hovoří také blíže o Překladatelské sekci Svazu československých spisovatelů.

Sedmá kapitola obsahuje jednotlivé případové studie. V podkapitole 7.1 se pozornost obrací od spolkové činnosti k oblasti institucionálního překladu, a to konkrétně ke komerční sféře. Ukazuje překladatelskou činnost v oblasti podniků na příkladu firmy Škoda Auto a.s. Kapitola popisuje vývoj překladatelských služeb od 70. let, kdy firma ještě neměla interní překladatelské oddělení, přes rok 1991, kdy se společnost stala součástí koncernu Volkswagen a vzniklo samostatné oddělení s interními překladateli a tlumočníky, až po současnost.

Podkapitoly 7.2 a 7.3 se věnují dvěma hlavním organizacím, které ve druhé polovině 20. století v ČSSR zprostředkovávaly překladatelské služby. Jedná se o Mezinárodní organizaci novinářů (MON) a Pražskou informační službu (PIS). V prvním případě šlo o mezinárodní organizaci se sídlem v Praze, v druhém případě se jedná o čistě českou organizaci, která v pozměněné formě funguje dodnes. Obě organizace měly jazyková oddělení, která měla na starosti zajištění překladatelských služeb, a spolupracovala s externími překladateli. Minulý režim totiž neumožňoval uzavírání zakázek přímo mezi překladatelem a klientem. Bylo nutné využít zprostředkující organizaci, kterou v té době byla právě MON nebo PIS.

V podkapitole 7.4 se opět vracím k institucionálnímu prostředí a popisuji Světovou odborovou federaci (SOF). Ta je příkladem mezinárodní organizace sídlící na území Československa a zaměstnávající interní překladatele. Tato kapitola poukazuje na rozdíly v práci překladatelů na volné noze a překladatelů zaměstnaných na plný úvazek.

Cílem práce je přispět k poznání v oboru dějin českého odborného překladu a podat základní přehled o organizacích a institucích, při kterých se v daném historickém období soustředila překladatelská činnost, a ukázat tak tehdejší možnosti uplatnění překladatelů neliterárních textů a jejich pracovní podmínky. Důraz je kladen na dobu před rokem 1989, kdy nastoupila tržní ekonomika, a došlo ke kompletní proměně (nejen) překladatelského trhu. Většina popisovaných organizací zajišťovala jak překladatelské, tak tlumočnické služby. Tato práce se však soustředí na činnost překladatelů, tlumočení je zmíněno jen okrajově.

1. Vymezení odborného překladu

Tato práce se soustředí na spolkovou činnost překladatelů odborných textů. Proto je nejprve třeba definovat, co se pod pojmem odborný překlad a odborný text rozumí, jaké jsou jejich základní rysy a čím se překlad odborný odlišuje od překladu uměleckého. Při charakteristice odborného textu vycházím především ze článku Bohuslava Ilka *Místo teorie odborného překladu v soustavě věd o překladu*, který vyšel v roce 1977 ve sborníku *Překlad odborného textu*. Ilek zde charakterizuje styl a prostředky odborného textu, upozorňuje na problémy spjaté s překladem takových textů a snaží se ukázat rozdíl mezi překladem uměleckých a odborných textů. O tento článek se opírali i další autoři zabývající se překladem odborného textu a jeho specifiky (Kolářiková 2007, Hrdlička 1991), je zde tedy považován za reprezentativní a bude doplněn o poznatky Kollera (1992) a Stolzeové (1999).

1.1 Charakteristika odborného textu a jeho stylu

Ještě než se začnu zabývat samotným odborným překladem, je třeba objasnit rysy typické pro odborné texty jako takové a jejich styl. Pasáže v následujícím textu, kde není uveden odkaz na literaturu, vychází z výše zmíněného článku Bohuslava Ilka.

Odborný styl je zaměřený na objektivní skutečnost, která je oproštěna od osobních dojmů autora. Cílem odborného textu je předat přesnou, jasnou a co nejúplnější informaci. Kolářiková (2007: 7) v této souvislosti uvádí, že kvůli srozumitelnosti a přehlednosti bývá obsah odborných textů členěn do kapitol, podkapitol a odstavců, tematicky pak na úvod, vlastní text a závěr (tzv. horizontální členění). Cílem tohoto členění je rychlá orientace čtenáře v textu. Odborný text také často obsahuje poznámkový aparát a odkazy na odbornou literaturu (tzv. vertikální členění).

Ve většině odborných textů nalezneme vedle prostředků přirozeného jazyka i prvky jiných znakových systémů, jako jsou vzorce, rovnice apod. Kvůli lepšímu pochopení významu či znázornění se také používají schémata, nákresy, tabulky, grafy a další prostředky tzv. grafické komunikace, která je často nositelem primární informace.

Jazyková výstavba odborného stylu je podřízena jeho jasnosti a jednoznačnosti. Proto se používá spisovný jazyk. V lexikální oblasti pak odborné názvy společně řadě oborů, termíny vlastní danému oboru a slova a slovní spojení běžného jazyka. Stolzeová (1999: 93) uvádí, že pro odborné texty je typická odborná slovní zásoba, která zahrnuje jak termíny, tak složeniny, ale i

zkratky či zkratková slova. Častá jsou přídavná jména slovesná, zpodstatnělá slovesa, jmenné vyjadřování, substantivní řetězce zejména genitivního složení. Vyloučeny jsou naopak emocionální a expresivní prvky a hodnotící výrazy. V odborném textu se také neobjevují dialogy, čtenář zpravidla není oslovován nebo zapojen do děje. Je zde patrná všeobecná tendence k jazykové a výrazové stručnosti (Koller 1992: 120). To se podle Stolzeové (1999: 93n) projevuje například v absenci jazykových obrazů, rytmu, zdobných a hodnotících adjektiv.

Odborný styl má i svou specifickou syntax, která se projevuje především v přesnosti označování vztahů uvnitř věty. K tomu slouží například použití předložek označujících mezipojmové vztahy, spojek a různých spojovacích výrazů, textových konektorů (např. zaprvé – zadruhé). Na jedné straně se objevují nejprostší větné vazby, jako jsou výčty, na druhé straně používá odborný styl složitá souvětí s množstvím podřadicích spojek. Objevuje se ale i řada dalších spojovacích prostředků, které jsou typické pouze pro odborný styl (vzhledem k tomu, že..., ve shodě s tím, že...). Časté je pasivum a neosobní vyjadřování bez udání konatele, protože pozornost je v odborných textech zaměřena na děj, ne na jeho původce.

Výklad je podán neosobně. Obsah se zaměřuje na informace a sdělovanou skutečnost. Vztah označujícího a označovaného je tedy využit v přímém významu, neobjevují se figury jako metafory, alegorie, hyperboly apod. Sdělovací prostředky navíc nepodléhají estetickému nebo metrickému zřeteli.

Kolářiková (2007: 15n) rozlišuje odborné texty z hlediska jejich celkového zaměření na vědecké (určené pro odborníky), naučné (určené pro vědecké pracovníky v daném oboru), popularizační (určené pro zájemce o určitý obor) a učební (předávající odborné informace s cílem vzbudit zájem o obor).

1.2 Funkční stylistika

Česká stylistika má v popisu vědeckého a odborného stylu poměrně bohatou tradici. Již obrozenci se začátkem 19. století zabývali tvorbou odborného názvosloví. Systematické pozornosti se odbornému jazyku i stylu dostává od konce 20. let 20. století na půdě Pražského lingvistického kroužku. Bohuslav Havránek přišel v roce 1929 s požadavkem rozlišování funkčních jazyků a stylů. Funkční jazyk chápe jako soubor jazykových prostředků zvukových, lexikálních a gramatických, které má uživatel jazyka k dispozici a které jsou vymezeny na

základě své funkce. Z jednotlivých funkcí pak odvozuje funkční styly. Představitelé Pražského lingvistického kroužku zkoumali funkční styly především z hlediska odborného stylu a rozdělili ho na *praktický odborný styl* (odborný styl ve veřejném styku) a *teoretický odborný styl* (Stolzeová 1999: 92). V 50. letech se pak klasifikací funkčních stylů zabýval Ústav pro jazyk český při Československé akademii věd. Odbornému funkčnímu stylu se podrobně věnoval Josef Filipec, který zkoumal, jak se tento funkční styl odráží ve využití jazykových prostředků lexikálních, především terminologických, a dále pak syntaktických. Rozšířil také Havránkovu klasifikaci o styl publicistický. K funkčním stylům patřil tedy styl prostě sdělovací, odborný, publicistický a umělecký.¹

Další výzkum v oblasti odborného stylu se podle Kolářkové (2007: 15n) ubíral dvěma směry. Jeden se zaměřoval na terminologii, druhý pak na syntax a mezivětné vztahy v rámci odborného textu. Například práce Josefa Václava Bečky se věnovaly vědeckému stylu jak z hlediska obecného (mezi hlavní rysy tohoto stylu řadí Bečka objektivnost, explicitnost, kondenzovanost a jednoznačnost), tak z hlediska mezivětných vztahů a výstavby textu. V 90. letech vyšla *Stylistika češtiny*, kterou sestavil Jan Chloupek a kolektiv. Stylistika si všímá odborného stylu a definuje ho na základě jeho hlavních rysů – pojmovosti, jednoznačnosti, preferováním výrazů jmenných na úkor slovesných. *Současná česká stylistika* z roku 2003 od Marie Čechové škálu stylů rozšiřuje o styl ekonomický (hospodářský), propagační (reklamní) a ideologický (např. náboženský).

Tento popis odborného textu a jeho stylu není vyčerpávající, ale úkolem této práce není charakterizovat odborný styl detailně. Jde pouze o objasnění typu textu, se kterým překladatelé ve zkoumaném období pracovali.

1.3 Překlad odborného textu

Teoretická část práce operuje s pojmem *odborný překlad* a chápe ho jako komplementární druh překladu k překladu uměleckému. Vycházíme-li z toho, že se umělecký překlad zabývá překladem uměleckých textů, pak odborný překlad zahrnuje překlad všech ostatních typů textů. Ilek (1977: 192) sem řadí překlady textů z oblasti přírodovědy, techniky a společenských věd, jako je ekonomie, sociologie, psychologie pedagogika apod. Aplikuji-li konsekventně výše uvedené tvrzení, že pokud se umělecký překlad zabývá překladem uměleckých textů, zahrnuje

---

¹ KOLLER (1992: 117) rozlišuje funkční styl informativní, instruktivní, přesvědčovací, estetický, zábavný. Zároveň uvádí, že se v textech může objevovat více stylů najednou. Je tedy třeba rozlišovat primární a sekundární funkci textu.

překlad odborný všechny ostatní typy textů, pak sem Koller (1992: 272) řadí náboženský překlad, pragmatický překlad (přírodní a aplikované vědy, sociologie, oficiální dokumenty, reklamní texty, zprávy z tisku), etnografický překlad, jazykovědný překlad a překlad v oboru humanitních věd. Kolářiková (2007: 17) používá stejné dělení jako Ilek (1977).

Ačkoliv je výčet podrobný, nezaručuje, že text bude vždy příslušet jen jedné kategorii. Naopak je poměrně časté, že se v textu mísí několik kategorií najednou. Záleží na tom, z jakého pohledu je text interpretován a jak si ho vyloží sám čtenář. Například bible je z teologického úhlu pohledu textem odborným, z jiných úhlů pohledu může být však textem uměleckým (Koller 1992: 117).

Jak bylo řečeno výše, odborný překlad je zde definován jako komplementární druh překladu k překladu uměleckému. Je tedy třeba nastínit základní rysy, kterými se oba typy překladů odlišují.

Podle Ilka (1977: 192) je prakticky nemožné vymezit hranice mezi odbornými a uměleckými texty, protože jsou tu plynulé přechody. Například historické texty, které původně byly psány a vnímány jako odborné, mají dnes uměleckou hodnotu. Podobně lze interpretovat i již výše zmíněnou bibli.

Hrdlička (1991: 2) vidí rozdíl v jejich funkci, tedy v tom, za jakým účelem byl text sepsán a jakou reakci má u cílového čtenáře vyvolat. Zatímco umělecká literatura má především estetickou funkci, odborný text chce předat poznatky a informace vztahující se k různým oblastem a vysvětlit určité skutečnosti. Aby tuto funkci naplnil, využívá jiných jazykových prostředků než umělecké literatura.

Horová (1986: 370) uvádí rozdíl v práci překladatele uměleckého a odborného textu. Překladatelé uměleckých textů překládají do mateřštiny, zatímco odborný překladatel pracuje oběma směry, často dokonce převažuje překlad do cizího jazyka. Koller (1992: 286) podobně jako Horová (1986) uvádí zásadní rozdíl při překladu odborného a uměleckého textu v práci překladatele. Při překladu odborných textů považuje za nutné, aby překladatel do textu vstupoval a upravil ho tak, aby pro cílového čtenáře zůstala zachována výrazová a jazyková jednoznačnost. Do literárního textu by překladatel podle něj naopak zasahovat neměl. Ilek (1977: 193) je toho názoru, že by se překladatel odborného textu měl nejprve zabývat otázkou odborného stylu jako takového. Dále by měl být alespoň rámcově obeznámen s danou tematickou oblastí a její terminologickou soustavou v obou jazycích. Ani v odborném stylu není však vždy jednoznačná

významová korespondence mezi termíny. Pokud tedy překladatel nemá termín k dispozici, může se uchýlit k vlastnímu překladatelskému řešení. Přitom však musí respektovat slovtvorné zákonitosti daného jazyka, zachovat sémantickou strukturu překládaného termínu a také by se měl poradit s odborníky v příslušném oboru. Newmark (1988: 187) také uvádí, že při odborném překladu je nutné provádět zásahy, aby výsledný text zůstal jednoznačný a jasný. Příkladem mohou být hyperonyma a hyponyma. Nadřazený pojem s obecným významem ve výchozím jazyce může mít jiné sémantické pokrytí než v cílovém jazyce. Proto je při překladu nutné zvolit jeden z podřazených pojmů, který význam slova specifikuje.

Velmi často se také uvádí, že je to styl a terminologie, které odlišují odborný text od uměleckého. Horová (1986: 373n) je však toho názoru, že nejde o přítomnost či nepřítomnost stylistického aspektu nebo termínů v daném typu textu, ale spíše o míru jejich využití pro funkci daného typu literatury. Podobný přístup najdeme i u Kollera (1992: 118), který uvádí, že výrazový potenciál jazyka je realizován v jednotlivých funkčních stylech pomocí výběru a frekvence jazykových prostředků. Například vědecké texty se vyhýbají výběru expresivních výrazů. Frekvence jazykových prostředků znamená, že se sice odborné termíny mohou vyskytovat i v literárním textu, ale hlavní oblastí, kde se termíny používají, je oblast odborného textu. Horová (1986: 373n) se také staví proti tvrzení, že termíny jsou výsadou odborných textů a že jejich překladatel pouze převádí text bez tvůrčích zásahů. Podle ní se termíny mohou objevovat i v umělecké literatuře, a naopak i odborný překladatel může být tvůrčí, když je nucen tvořit nové termíny, které zatím v cílovém jazyce neexistují.

Podle Kolářikové (2007: 17) se při překládání odborného textu neklade důraz na interpretaci jako u textu uměleckého. Pozornost se obrací k otázkám přesného významu a jeho adekvátnímu vyjádření. V odborném překladu se pracuje s přímými významy bez subjektivního prvku. Z toho vyplývá, že se jedná o převod komunikace v její základní podobě. Jazykové prostředky mají pouze komunikativní funkci, důraz je kladen na obsah sdělení.

Koller (1992)² nehovoří o odborném a uměleckém překladu, ale volí termíny fiktivní (Fiktivkommunikation) a věcná komunikace (Sachkommunikation) a odlišuje je od sebe na základě tří kritérií. Prvním z nich je kritérium sociální sankce (pragmatických následků), druhým je míra fikce a třetím je estetičnost a mnohoznačnost. Kritérium sociální sankce spočívá v tom,

---

² Další výklad v tomto odstavci se opírá o citovanou publikaci, zejména o stránky 274-276, 278, 281-283 a 286.

že účast či neúčast na umělecké komunikaci zpravidla nevyvolává žádné sociální sankce. Umělecké texty totiž neslouží jako návod pro praktické jednání. Jinak je tomu u textů odborných, které obsahují informace a pokyny důležité, či dokonce nezbytné pro běžný život. Neúčast na odborné komunikaci může mít tedy v praxi následky. Fiktivní texty zobrazují fiktivní svět a fiktivní skutečnost, která nemusí odpovídat realitě. Věcné texty dostávají smysl až tehdy, když je možné vztáhnout jejich obsah na předměty a skutečnosti, které jsou reálně doložitelné a ověřitelné. Literární texty jsou recipovány a posuzovány z estetického hlediska jazykově-stylistických a estetických norem. V rámci literárních textů se mohou vyskytovat odchylky od těchto norem, které autor záměrně použil, aby docílil určitého efektu (například přesný lékařský popis deliria s celou řadou odborných termínů v Zolově románu *Zabiják*). V odborných textech by se tyto odchylky od standardu objevovat neměly. Stejně tak je u literárních textů legitimní mnohoznačnost, u odborných textů je však nežádoucí. Odborné texty totiž usilují o obsahovou a jazykovou jednoznačnost.

1.4 Podíl odborného překladu

Odborný překlad slouží k dorozumívání na mezinárodní úrovni v konkrétních oblastech, jako je mezinárodní věda a výzkum, zahraniční obchod, mezinárodní právo či integrace cizinců (Stolzeová 1999: 14). Stolzeová zde také uvádí výsledek průzkumu z let 1988/89, který mapoval obory odborného překladu v Německu. 76 % respondentů v něm uvedlo, že se věnuje překladům technickým, 14 % respondentů překladům z oblasti ekonomie a 6 % respondentů překládalo právní texty.

Pro srovnání uvádím dva výzkumy mapující situaci na českém překladatelském trhu. První dotazníkové šetření (209 vyplněných dotazníků) provedl Svoboda v roce 2009. Výsledky jsem převzala z publikace *Kapitoly z překladatelské praxe. Odborný překlad mezi němčinou a češtinou* (2012). Podle průzkumu se nejčastěji překládají texty právní, včetně soudních překladů, následuje ekonomika a bankovníctví, technika, literární překlad, obchod a medicína. Méně než pěti procenty jsou pak zastoupeny společenské vědy, kultura, IT, architektura a stavebnictví, historie, zemědělství, ekologie, tematika EU, přírodní vědy, film/titulky, cestovní ruch, populárně-naučná literatura, energetika a státní správa.³

---

³ Nejedná se o šetření zohledňující celý trh s překladatelskými službami, protože výzkum byl proveden pouze na členech profesní organizace JTP, která v současnosti sdružuje kolem 600 členů.

Typ textu	% odpovědí
Právní texty, soudní překlady	18
Ekonomika a bankovníctví	13
Technické texty	12
Literární překlad	10
Obchodní texty	8
Medicína	5
Společenské vědy, kultura	4
IT, architektura a stavebnictví, historie, zemědělství	3
Ekologie, EU, přírodní vědy, film/titulky	2
Cestovní ruch, populárně-naučná literatura, energetika, státní správa	1

Tabulka 1: Nejčastěji překládané texty. Zdroj: Svoboda 2012: 102.

Výzkum Evy Novotné, který provedla pro účely své diplomové práce v ÚTRL FF UK, se do značné míry shoduje s výsledky výzkumu Svobody. I zde stojí na prvním místě překlady právních a soudních textů. Novotná (2013) zohledňuje pouze ty překladatele, kteří se v době průzkumu věnovali překlada jako hlavní či vedlejší pracovní činnosti (180 respondentů).

Typ textu	% odpovědí
Právní, soudní texty	21,1
Technické	20,2
Ekonomické, obchodní	14,3
Literární	11,4
Filmové titulky, filmové scénáře, překlady pro dabing	7,4
Odborné texty – humanitní obory	5,9
Tematika EU	5,7
Všeobecné	5,2
Lokalizace	3,1
Lékařské a farmaceutické	2,6

Tabulka 2: Překlad - obory specializace. Zdroj: Novotná 2013: 133.

Z obou průzkumů vyplývá, že má překlad odborných textů u cílových skupin šetření vyšší procentuelní zastoupení než překlad textů uměleckých. Výsledky zároveň ukazují, že odborný překlad má velmi široké pole uplatnění. Rozšiřují škálu typů odborných textů, které zmiňují Ilek (1977) nebo Koller (1992) a které jsem uvedla v podkapitole 2.3. Toto rozšíření lze zdůvodnit vývojem po roce 1989 a s tím souvisejícím příklonem k moderním oborům jako je marketing, rozvojem v oblasti techniky a v neposlední řadě i přístupem k Evropské unii.

Údaje o celkovém objemu odborného překlada a počtu odborných překladatelů u nás nejsou k dispozici ani pro druhou polovinu 20. století, ani pro současnost. Podobné údaje však existují pro Německo. Mezi lety 1989 až 1992 byly provedeny dva výzkumy v bývalé Německé spolkové republice (po roce 1991 ve Spolkové republice Německo), z nichž jeden se zaměřil na překladatele a tlumočníky a druhý na potencionální klienty překladatelských služeb. Výsledky těchto dvou výzkumů přebírám z publikace *Handbuch Translation* (Snell-Hornby 1998: 5-13).

V prvním výzkumu zaměřeném na překladatele a tlumočníky bylo vyplněno a vyhodnoceno 622 dotazníků, v druhém případě pak 4 240 dotazníků. Vzhledem k tak vysoké návratnosti jsou data reprezentativní. Průzkum ukázal, že 80 % německých firem udržuje obchodní vztahy se zahraničními partnery, a potřebuje tedy překladatelské služby. V roce 1992 byl počet přeložených stran v Německu stanoven na 30 miliónů ročně. Celosvětový objem překladu se ve stejném období pohyboval kolem 200 miliónů stran ročně s každoročním růstem o 15 %. Z těchto 30 miliónů stran, které tvořily 100 % celkového překladu, byla na prvním místě oblast strojírenství a automobilového průmyslu s 33 %. Na druhém místě pak elektrotechnika s 13 % a jako třetí se umístil chemický průmysl s 11 %. Pod 10 % pak měly všechny ostatní oblasti jako medicína a farmaceutický průmysl, potravinářství, zemědělství a textilní průmysl. Méně než 1 % zaujímal překlad literární.

Dále se zkoumalo, kolik procent z celkového objemu pokryjí externí překladatelé (agentury a osoby samostatně výdělečně činné) a kolik interní zaměstnanci (na jedné straně překladatelé, na straně druhé pak techničtí a administrativní zaměstnanci s dostatečnou znalostí jazyka). V roce 1991 byly překlady pokryty z 30 % externími zdroji a ze 70 % interními zdroji. Zajímavé je, že překlady pokryté interními zdroji byly jen z 10 % vyhotovovány profesionálními překladateli, zbylých 90 % překladů vyhotovili již zmínění techničtí a administrativní pracovníci. Výzkum se také zabýval otázkou textových typů, se kterými překladatelé nejčastěji pracují. Nejčastěji se objevovala obchodní korespondence, návody a pokyny k použití, vědecké a technické zprávy, smlouvy, články z odborných časopisů, přednášky, reklamní texty, normy, listiny a osvědčení.

2. Dosavadní výzkum v oblasti odborného překladu

Druhá polovina 20. století byla ve znamení společenského a vědecko-technického pokroku a rozvoje mezinárodní spolupráce. Díky tomuto vývoji stoupla potřeba překladu odborných textů. Zvýšenou pozornost si odborný překlad vysloužil i v oblasti teorie překladu. Na toto téma začaly vycházet nejprve příspěvky, později i celé sborníky. Na domácích i mezinárodních překladatelských konferencích se objevují referáty věnující se odbornému textu a jeho překladu, některé konference byly dokonce odbornému překladu věnovány celé. Desátý kongres Mezinárodní federace překladatelů, který se konal v roce 1984 ve Vídni, konstatoval, že odborný překlad zaujímá 80 % světové překladatelské činnosti (Baloun 1986: 367).

V této kapitole předkládám přehled vybraných českých a slovenských příspěvků, článků, sborníků a konferencí, které se zabývaly odborným překladem. Pro lepší přehlednost je následující výklad řazen chronologicky.

První publikace o překladu v ČSSR, sborník *Knih o překládání*, vyšla v roce 1953. Tato publikace byla výsledkem školení překladatelů ruštiny, které uspořádal Svaz československých spisovatelů v roce 1952 v Dobříši, a je tedy jakousi příručkou pro překladatele z ruštiny (Lanc 1986: 45). Jsou zde obsaženy příspěvky obecného rázu o významu překladu a překladatelském umění (J. Moravec), příspěvky týkající se jazykových otázek mezi češtinou a ruštinou (F. Trávníček, K. Horálek, K. Hausenblas, M. Dokulil), poznámky k tzv. metodice překládání (B. Ilek) i články zaměřené čistě prakticky na práci překladatele se slovníky (M. Jehlička), spolupráci překladatelů s nakladatelstvími (J. Prokopová), technickou úpravu překladů (A. Nováková).⁴

Systematičtěji se však příspěvky k teorii odborného překladu začaly u nás vydávat až od 70. let 20. století. První z ucelených děl o odborném překladu byl sborník *Překlad odborného textu* vydaný v roce 1977 v Bratislavě. Sestavil ho A. Popovič. Sborník shrnuje příspěvky z první celostátní konference o překladu a tlumočení odborného textu, která se konala v září 1972 ve slovenské Nitře. Šlo o úplně první setkání tohoto druhu v Československu. Organizátorem byl Kabinet literárnej komunikácie a experimentálnej metodiky na Pedagogické fakultě v Nitře. Účastnila se jí většina významných československých teoretiků a praktiků v oblasti vědy o překladu (Baloun 1988: 804). Cílem konference bylo shrnout výsledky

---

⁴ Lanc 1986: 47

jednotlivých disciplín zabývajících se problematikou překladu odborného textu, určit společné metodické postupy těchto disciplín, upřesnit společné problémy a prezentovat dosavadní výsledky. Vycházelo se z poznatků teorie o uměleckém překladu, která svým výzkumem dosáhla toho, že se věda o překladu stala samostatnou vědeckou disciplínou (Baloun 1988: 804). Zaměření konference vycházelo ze skutečnosti, že jednotlivé části vědy o překladu nejsou stejně rozvinuté, tedy že odbornému překladu nebylo věnováno tolik systematické pozornosti jako překladu uměleckému. Cílem konference a následného sborníku bylo tedy vytvořit systematický souhrn poznatků, které byly učiněny na poli odborného překladu (AUC 1986: 6).

V roce 1978 vyšel v Bratislavě další sborník pod názvem *Preklad spoločenskovedných textov*. Stejně jako předešlý sborník shrnoval příspěvky z konference, tentokrát na téma překlad společenskovedných textů se zaměřením na texty filozofické. Konference se uskutečnila v lednu 1977 v Bratislavě a pořádala ji komise pro odborný překlad při Slovenském literárním fondu ve spolupráci s katedrou ruského jazyka a literatury Filozofické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě (Kolářiková 2007: 78).

První konference o překladu a tlumočení s mezinárodní účastí pořádaná Katedrou překladatelství a tlumočnictví FF UK se konala v listopadu 1978. Referáty z této konference byly pak vydány ve sborníku *Acta Universitatis Carolinae* v řadě *Slavica Pragensia* v roce 1983. Celá třetí část se věnuje odbornému překladu. Další konference se uskutečnila v březnu 1985 v Bratislavě. Již z názvu konference *40 rokov prekladu v socialistickej spoločnosti* se dá tušit, jakým směrem se přednesené referáty ubíraly. Byly zveřejněny ve sborníku *Preklad včera a dnes*, který sestavil Ján Vilikovský. Autor úvodu, Ján Ferenčík, zdůrazňuje, že za těchto čtyřicet let (1945–1985) dospěla československá překladová tvorba do srovnatelné úrovně s evropskými i mimoevropskými překladovými kulturami. Toto se týká nejen překladatelské praxe, ale i teorie překladu, která se dostala do podvědomí mezinárodní překladatelské veřejnosti (Vilikovský 1986: 9). Odbornému překladu se věnuje VII. kapitola.

V přehledu následují i některé části z časopisecké série *Acta Universitatis Carolinae (AUC)*, vydávané Karlovou univerzitou, která v jednotlivých řadách pokrývá většinu oborů UK. Řady mají různou periodicitu a vycházejí buď ve formě sborníků, nebo monografických studií. Řada *Philologica* pokrývá lingvistiku, literární vědu, literární historii a filologické obory vyučované na UK. Translatologii se věnuje časopis *Translatologica Pragensia*, vydávaný od roku 1984.

Některé z časopisů *Translatologica Pragensia* obsahují příspěvky k odbornému překladu, některé jsou celé zaměřené na tuto problematiku.

V roce 1989 vyšel druhý sborník *Translatologica Pragensia II* a byl rozdělen do dvou částí. Obsahuje příspěvky z páté mezinárodní⁵ konference o překladu a tlumočení pořádané Katedrou překladatelství a tlumočnictví na FF UK ve spolupráci se Sdružením českých překladatelů při Českém literárním fondu. Konference se konala v září 1984 u příležitosti desetiletého výročí založení katedry. První část obsahuje příspěvky týkající se obecných otázek, druhá část se věnuje problematice uměleckého překladu, třetí část pojednává o lingvistice, čtvrtá část je věnována odbornému překladu a pátá část tlumočení. V úvodu této konference promluvil mimo jiné profesor Milan Hrala, tehdejší vedoucí Katedry překladatelství a tlumočnictví. Hrala konstatoval, že „[...] před dvaceti – třiceti lety se začalo mluvit o našem století jako o století překladu, objevila se konstatování o explozi překladatelské aktivity, způsobené rozvíjením kontaktů, vědeckotechnickou revolucí a dalšími okolnostmi, které skutečně způsobily do té doby nevídaný rozmach oboru. Překladatelství vedle tradičních oblastí beletrie, vědy, diplomacie, zahraničního obchodu a turistiky začalo pronikat do dalších sfér, včetně základní sféry materiální výroby“ (AUC 1989: 25n). Hrala dále poznamenal, že právě tento trend vedl překladatele ke sdružování v národních i celosvětových organizacích, které vyvrcholilo doporučením UNESCO v Nairobi o vytvoření a zajištění podmínek pro překladatelskou práci (AUC 1989: 26).

Již zmíněná čtvrtá část *Translatologica Pragensia II* obsahuje devět příspěvků, které se z různých úhlů pohledu zabývají odborným překladem. Josef Dubský se ve svém článku zabývá stylistikou překladu odborného textu. Vlasta Straková se věnuje překladu odborného textu mezi češtinou a ruštinou z hlediska lingvistiky. Odborný text označuje jako vysoce standardizovaný kvůli jeho větným konstrukcím, výběru gramatických kategorií a lexikálních prostředků. Barbara Z. Kielarová píše o překladu statutárních textů a konfrontuje při tom systém právní a jazykový. Právní texty mají podle autorky specifickou formu jazykového projevu, protože mají vlastní gramatické, lexikální i stylistické prostředky. Při zkoumání procesu překladu se soustředí na jazyková i mimojazyková specifika těchto typů textu a stanovuje přístup překladatele ke statutárním textům. Jaroslav Baloun se ve svém příspěvku vyjadřuje k aktuálním problémům odborného překladu, především terminologii. Považuje za nutné soustředit se na analýzu tvorby

---

⁵Konference se účastnil Gustav Cammaert z Belgie, předseda Výboru pro vzdělávání a kvalifikaci Mezinárodní federace překladatelů (FIT), a dále pak zahraniční hosté z Bulharska, Jugoslávie, Maďarska, NDR, Polska, Rakouska a Sovětského svazu (AUC 1989: 25).

termínů a konfrontovat ji s praxí, pečovat o stávající odborné názvosloví (tvorba terminologických slovníků, jednoznačnost termínů apod.). Miloš Zavadil rozvádí ve svém příspěvku myšlenku na rozdělení znalosti cizího jazyka na porozumění psanému, porozumění slyšenému, schopnost mluvit, schopnost psát a schopnost překládat. Jaroslava Pešková se věnuje překladu filozofických textů, Jan Šabršula pak překladu textů politických a jejich specifické terminologii. Dana Vlčková-Slavíková a Hana Kaiserová popisují specifika překladu lékařských textů.

Sborník *Translatologica Pragensia IV* byl sestaven roku 1990, vyšel však až o dva roky později a celý je věnován odbornému překladu a tlumočení. Najdeme zde příspěvky k obecným otázkám (Milan Hrdlička: *Překlad odborného textu*, Vlasta Straková: *K otázkám překladu odborného textu*), ke specifickým problémům překladu odborného textu (například příspěvek Michala Tomáška o překladu právního jazyka nebo Jana Šabršuly o překladu matematických jednotek a vzorců) a k tlumočení.

Pátý svazek sborník *Translatologica Pragensia* byl sestaven v roce 1991, vyšel však až o rok později. Zde se objevují dva příspěvky ke specifickým problémům odbornému překladu. Prvním z nich je článek *Právo – interpretace a překlad* od Michala Tomáška a druhým *Některá úskali při překládání odborné literatury* od Jiřího Elmana. Další svazek *Translatologica Pragensia VI* vyšel v roce 1995. Příspěvky k odbornému překladu najdeme například u Anne Martin: *Problém překladu názvů institucí*, Pauli Roinila: *Mezikulturní aspekty podnikové komunikace na příkladu podnikových propagačních brožur*.

V roce 2003 vyšla *Antologie teorie odborného překladu*, kterou sestavili Edita Gromová a Milan Hrdlička. Jedná se o výběr prací českých a slovenských autorů. Jelikož bylo první vydání brzy rozebráno, rozhodli se sestavitelé v roce 2007 pro druhé vydání. Toto vydání obsahuje vedle příspěvků také zatím nejrozsáhlejší bibliografii prací o překladu odborného textu v Čechách a na Slovensku. Publikace také uvádí přehled vysokoškolských pracovišť, institucí a profesních organizací zabývajících se odborným překladem. Z českých organizací je zde zmíněna mimo jiné Jednota tlumočnicků a překladatelů. Ze slovenských pak Literárny fond, Slovenská spoločnosť prekladateľov odbornej literatury a Slovenská asociácia prekladateľov a tlumočnikov.

Z roku 2007 pochází disertační práce Dagmar Kolářikové s názvem *Historie a současnost odborného překladu u nás*. Kolářiková upozorňuje na to, že u nás zatím nevyšla publikace, která

by systematicky zpracovávala dějiny odborného překladu. Cílem její práce bylo tedy podat ucelený pohled na vývoj odborného překladu u nás ve 2. polovině 20. století. Zdůrazňuje při tom, že při výzkumu dějin překladu je třeba zahrnout nejen překladatelské školy a skupiny a jejich zformulované programy, ale i činnost překladatelských organizací. Její práce nejprve definuje odborný překlad a vymezuje jeho místo ve vědě o překladu. Dále se zabývá historií odborného překladu u nás od středověku po počátek 20. století. V období po roce 1945 se věnuje především publikacím, které u nás vyšly a pojednávaly o odborném překladu, překladatelským organizacím, které vznikly na území Československa, a výuce překladu na českých vysokých školách. Do svého výzkumu dále zařadila teoretické otázky o odborném překladu, jako otázku ekvivalence, adekvátnosti, překladové jednotky, kvality překladu. Poslední část práce je zaměřena prakticky a mapuje českou nakladatelskou praxi, knižní trh s českou odbornou literaturou i největší překladatelské agentury.

Stranou neponechávám ani diplomové práce obhájené na Katedře překladatelství a tlumočnictví (později ÚTRL), protože „[...] představují mnohdy velmi cenné a přitom víceméně pravidelné přírůstky do zvolna se rozrůstající mozaiky poznávání překladatelských přístupů a metod [...]“ (Belisová 2003: 90). Poté, co jsem sestavila seznam obhájených prací na téma odborný překlad, jsem vytvořila jednotlivé kategorie podle oblasti výzkumu (viz graf 1 v příloze III). Zaprvé jde o práce věnující se odbornému stylu a jeho charakteristickým prvkům u konkrétního cizího jazyka. Další práce se zaměřily na překlad odborných textů z konkrétního oboru. V 70. letech to byly především doprava, stavitelství, loďařství, železniční strojírenství, sklářství nebo ocelářství. V 90. letech pak přibýly překlady z oborů jako marketing, dějiny umění, genetika, pedagogika či psychologie. Třetím typem byly práce zabývající se lexikologií odborného textu. Studenti zkoumali například adjektivní složeniny, verbonominální konstrukce či předložky. Začtvrté práce zkoumaly frazeologii a ustálená slovní spojení v odborném projevu. O terminologii pojednávají práce buď z hlediska přeložitelnosti odborného termínu, terminologie konkrétního oboru, nebo naopak z hlediska neterminologické složky odborných textů. Zašesté se objevují práce zkoumající slovtvorné prostředky v odborných textech. Zasedmé se práce zaměřují na syntaktické prostředky odborného stylu. Osmý typ práce se věnuje teoretickým otázkám při překladu odborného textu, například adekvátnosti při překladu odborného stylu, přeložitelnosti odborného termínu či překladatelským strategiím. Posledním typem jsou práce, které se zaměřují na překlad odborných textů mezi konkrétní jazykovou kombinací.

V roce 2012 vyšla v rámci grantu Inovace a rozvoj studijního programu Překladařství a tlumočnictví na Ústavu translatologie FF UK v Praze publikace *Kapitoly z překladařské praxe. Odborný překlad mezi němčinou a češtinou*. Autorem je Tomáš Svoboda. Kniha obsahuje poměrně samostatně zpracovaná témata od překladařských strategií, postupů a metod přes specifika překladů pro evropské instituce, strojový překlad až k aktuální situaci na trhu překladařských služeb.

Vedle domácí odborné literatury existuje i odborná literatura zahraniční, která se vyvíjela odlišně. Kolářiková (2007: 3) správně zdůrazňuje, že v zahraničí se problematice odborného textu a jeho překladu věnovala daleko větší pozornost než u nás. Kromě výše citovaných autorů jednotlivých článků mohu dále uvést nejznámější odborníky jako Katharinu Reißovou, Christiane Nordovou, z anglicky píšících pak Mary Snell-Hornbyovou, Petera Newmarka či Monu Baker.

3. Odras organizované činnosti překladatelů v domácí odborné literatuře

Po roce 1945 vznikaly organizace sdružující překladatele odborné i umělecké literatury. Ačkoliv o nich v písemných pramenech nenajdeme tolik informací jako o překladu samotném, několik publikací jim věnuje pozornost alespoň okrajově. Zatím však neexistuje žádná monografie, která by podávala ucelený obraz o překladatelských organizacích na území Československé socialistické republiky (ČSSR), Československé federativní republiky (ČSFR) a později České republiky (ČR).

Snaha o sdružování překladatelů do různých organizací se neobjevuje až po roce 1945. Připomeňme zde první českou překladatelskou organizaci, Sdružení překladatelské, které vzniklo již v červnu 1911 (Levý 1996: 209). Jednalo se sice o sdružení literárních překladatelů, ale v programu sdružení byly stanoveny cíle a činnosti, které můžeme označit za nadčasové a aktuální i pro organizace sdružující neliterární překladatele, vznikající o půl století později. Patří sem hájení zájmů dobrých překladatelů a potlačování překladů nedokonalých, styk s nakladateli a redaktory, kterým jsou překladatelé doporučováni, revize překladů před otištěním a psaní posudků a kritik (Levý 1996: 209). Členové sdružení byli povinni předložit rukopis svého překladu ještě před zveřejněním a nechat ho posoudit. Komise, výkonný orgán Sdružení překladatelského, v posudku rozhodla, zda lze překlad vytisknout a) bez závady, b) po provedení oprav, nebo c) překlad vytisknout nelze a proč. Sdružení mělo také za úkol obstarat rodilé mluvčí, kteří pomáhali překladatelům s výkladem problematických míst v textu. Od roku 1913 vydávalo Sdružení *Věstník Sdružení překladatelského*. V úvodním článku byl oznámen plán vytvořit speciální překladatelské kurzy na půdě Sdružení. Tyto kurzy se měly soustředit na výuku mateřštiny i cizího jazyka, překlad literárních i užitkových textů (Levý 1996: 210). Je tedy patrné, že se nemělo jednat pouze o umělecký překlad, ale i o překlad všeobecný, případně odborný.

V následujícím přehledu uvádím publikace, které referují o organizované činnosti překladatelů v druhé polovině 20. století. Přehled je řazen chronologicky dle roku vydání dané publikace.

O překladatelské činnosti v ČSSR se zmiňuje publikace *Překlad v Československu* z roku 1982, která nabízí přehled o počtu překladatelů a tlumočnicků v 80. letech, o organizacích, do kterých se sdružovali, a jejich činnostech. Je zde zmíněná organizace Videopress, řízená Generálním

sekretariátem Mezinárodní organizace novinářů, která sídlila v Praze a další pobočky měla v Brně, Bratislavě a Košicích. Vedle tlumočnického oddělení měla i překladatelské oddělení, které ročně zpracovalo přes 100 000 stran odborných textů z oblastí vědy, politiky, techniky i publicistiky, a to ve 22 jazycích. Organizace zaměstnávala na 2 500 překladatelů a tlumočnicků.⁶ Mezinárodní organizaci novinářů se věnuje sedmá kapitola.

V roce 1986 vyšel sborník z překladatelské konference v Bratislavě *Preklad včera a dnes*. Z pohledu této práce je důležitý příspěvek Otakara Lance s názvem *Čtyřicet let českého překlada (1945-1985)*. Toto období shrnuje Lanc následujícími slovy: „[...] léta 1945-1985 můžeme jednoznačně hodnotit jako velmi plodnou a úspěšnou etapu českého překlada. Česká překladatelská tvorba nikdy neměla takové postavení, takový vliv a ohlas [...]“ (Lanc 1986: 45). Zdůrazňuje také, že po roce 1945 výrazně stoupla potřeba překladatelů a stejně tak rostl i zájem o tuto profesi. Začaly vznikat překladatelské a tlumočnické specializace na univerzitách, k rozpracování problematiky překlada přispěla svou slovníkovou prací i literárněvědná a jazykovědná pracoviště Československé akademie věd. V článku také uvádí pět základních komponentů překladatelského procesu. Vedle úrovně vzdělání překladatelů, myšlení o překlada (teorie a kritika), vydávání překladové literatury a samotného překladatele zmiňuje i činnost organizací. Důležitost takových organizací vysvětluje tím, že zde překladatelé sjednocují své postupy a nacházejí tu zázemí pro svou zodpovědnou práci (Lanc 1986: 48). Jako příklad uvádí Sdružení českých překladatelů, které vzniklo v druhé polovině 70. let. Spolu se svým slovenským partnerem Ústředím slovenských prekladateľov spadalo pod společný federální orgán Koordinační komise československých prekladatelů. Obě tyto organizace byly členy Mezinárodní federace prekladatelů (FIT). Podrobněji píšu o Sdružení českých prekladatelů a Ústředí slovenských prekladateľovna konci této kapitoly.

V translatologické encyklopedii *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* se pod heslem *Czech Tradition* objevuje krátký odstavec k neliterárnímu překlada (non-literary translation). Po 2. světové válce, kdy došlo k profesionalizaci překlada, bylo běžné, že neliterární prekladatelé byli zaměstnáváni na plný úvazek v prekladatelských odděleních průmyslových i komerčních

---

⁶Z rozhovorů, které jsem vedla s pamětníky, vyplývá, že Mezinárodní organizace novinářů neměla interní prekladatele a tlumočnický. Součástí MON byl konferenční servis, který se později rozdělil na několik větví, mimo jiné na oddělení prekladatelské a oddělení tlumočnické. Zde však byli interně zaměstnaní pouze koordinátoři, kteří měli na starosti zajišťování prekladatelů a tlumočnicků z řad externistů. Údaj, že organizace zaměstnávala 2 500 prekladatelů a tlumočnicků, také neodpovídá zjištěnému. Mezinárodní organizace novinářů spolupracovala od 60. let s úzkou skupinou ověřených prekladatelů a tlumočnicků, kterých bylo zhruba osmnáct. Údaj o 2 500 prekladatelích a tlumočnicích se pravděpodobně vztahuje na delší časové období a pravděpodobně zahrnuje i prekladatele najímané přes slovenské pobočky.

podniků. Řada z nich ale působila na volné noze a pracovala externě pro různé podniky a mezinárodní organizace (Baker/Saldanha 2008: 383).

Encyklopedie také zpracovává slovenskou tradici překládání, kde se zmiňuje, že na Slovensku vznikl po 2. světové válce svaz spisovatelů, ve kterém byli organizováni i překladatelé umělecké literatury (podobně jako ve Svazu českých spisovatelů). Překladatelská sekce Svazu slovenských spisovatelů se v roce 1970 stala členem FIT. Slovenský svaz spisovatelů nebyl na rozdíl od českého Svazu nikdy rozpuštěn a členství slovenských literárních překladatelů ve FIT tak nebylo nikdy přerušeno. Od 70. let také existovalo pod Slovenským literárním fondem Ústředí slovenských překladatelův. Na rozdíl od Sdružení českých překladatelů, slovenské Ústředí zahrnovalo překladatele literární i odborné (Baker/Saldanha 2008: 526).

Zajímavý je článek Petera Stephense *Working as a Translator for an International Organisation in Prague*, který vyšel v časopise ToP v roce 1994. Stephens pracoval jako interní překladatel pro Křesťanskou mírovou konferenci, která sídlila v Praze. V příspěvku zmiňuje i další mezinárodní organizace sídlící v Praze (Mezinárodní organizace novinářů, Světovou odborovou federaci, Mezinárodní svaz studentstva), které zaměstnávaly překladatele. Z vlastních zkušeností a zkušeností svých kolegů popisuje, jak taková práce vypadala. Mezinárodní organizace najímaly rodilé mluvčí jako překladatele na plný úvazek. Mezi jejich každodenní činnost patřily překlady newsletterů, různých odborných článků, konferenčních materiálů, interních dokumentů, sdělení pro zaměstnance nebo mezinárodní korespondence. Překládalo se hlavně z arabštiny, angličtiny, francouzštiny, němčiny, ruštiny a španělštiny. Na rozdíl od externích překladatelů dostávali interní překladatelé fixní plat bez ohledu na to, kolik stran přeložili. V průměru to bylo sedm až osm normostran denně. Kromě překladů měli ale i jiné úkoly, například korektury textů nerodilých mluvčích či jejich redakce. Někdy byli překladatelé využíváni i jako tlumočníci na mezinárodních konferencích, interních poradách, jednáních či tiskových konferencích. K jejich pracovní náplni patřilo ale i průvodcování, pokud do Prahy přijela důležitá návštěva ze zahraničí. Mezi výhody spočívající v trvalém zaměstnání u některé z mezinárodních organizací patřilo dle Stephense finanční pokrytí lékařské péče, nájemného v Praze, pojištění, příspěvek na penzijní fond v zemi původu, uhrazení cestovních nákladů po skončení pracovní smlouvy či jedna zpáteční letenka domů ročně.

V roce 2001 pronesla Dely Serrano v rámci Klubu kultury organizovaném Jednotou tlumočnicků a překladatelů přednášku s názvem *Mladí vpřed a starí na svá místa*. Text byl následně otištěn

v časopise ToP v čísle 61/2001 a zároveň je k dispozici na webových stránkách JTP. Serrano popisuje vývoj výuky překladatelství a tlumočnictví na akademické půdě v druhé polovině 20. století. V roce 1961 byla jako příklad mezinárodní pomoci zřízena Univerzita 17. listopadu. Zahraniční studenti přijímaní na české univerzity se zde připravovali na budoucí studium jak po stránce jazykové, tak i odborné. V roce 1963 začalo při Univerzitě 17. listopadu fungovat vysokoškolské studium překladatelství a tlumočnictví pro československé studenty. Zajímavé je, že se výuka soustředila pouze na překlad odborného textu. Zaměření bylo tedy ryze praktické a vycházelo z tehdejších potřeb trhu. Serrano (2001) toto tvrzení dokládá profilem absolventa oboru: „*Promovaný překladatel tlumočnick se tehdy definoval jako absolvent čtyřleté výuky v tomto oboru, který bude pracovníkem schopným tlumočit a překládat doma i v zahraničí v různých oborech národního hospodářství a při jednáních s delegacemi [...].*“ Akademický obor s tímto zaměřením lze jistě chápat jako spolkovou či organizovanou činnost překladatelů se zaměřením na odborný překlad, a proto ho také uvádím v tomto přehledu. První semináře literárního překladu se objevily až koncem 70. let, kdy na katedru přišli vyučující, kteří byli zároveň praktikujícími překladateli krásné literatury (Serrano 2014). Další vývoj oboru ovlivnily organizační změny z roku 1968. Tehdy byl zřízen Institut překladatelství a tlumočnictví, zdokonalená forma vysokoškolského studia překladatelství a tlumočnictví. Roku 1974 došlo ke zrušení Univerzity 17. listopadu a tím i Institutu překladatelství a tlumočnictví, který jako Katedra překladatelství a tlumočnictví přešel pod Univerzitu Karlovu. Začátkem 90. let se Katedra proměnila v současný Ústav translologie (ÚTRL).

V roce 2007 byla na Filozofické fakultě Západočeské univerzity v Plzni obhájena již zmiňovaná dizertační práce Dagmar Kolářikové. Kolářiková zde zdůrazňuje, že při výzkumu vývoje odborného překladu je třeba se zaměřit i na činnost organizací sdružující překladatele. Ve svém přehledu uvádí Sdružení českých překladatelů, které vzniklo v roce 1968, ale o pár let později v roce 1972 bylo rozhodnutím ministerstva vnitra ČSSR zrušeno, později však znovu obnoveno. Z organizací vzniklých po roce 1989 popisuje Jednotu tlumočnicků a překladatelů (JTP), která byla ustanovena v roce 1990.

Z tohoto přehledu vyplývá, že informace o organizované činnosti překladatelů nejsou ve většině případů v literatuře dostatečně zastoupeny. Výjimku tvoří Sdružení českých překladatelů a Ústředí slovenských prekladateľov, o kterých se píše poměrně podrobně. Nejprve se budu věnovat Sdružení českých překladatelů, které se sice zaměřovalo na literární překladatele, ale

zároveň bylo partnerem Ústředí slovenských prekladateľov, které sdružovalo i překladatele neliterární.

3.1 Sdružení českých překladatelů

Sdružení českých překladatelů bylo ustanoveno 1. ledna 1978 rozhodnutím ministra kultury ČSSR (AUC 1989: 49).⁷ Jeho cílem bylo co nejkvalitněji, aktivně a spolehlivě organizovat překladatele, pomáhat jim a přispívat tak k zlepšování překladatelské práce (AUC 1989: 49). Pravidelně udělovalo ceny a prémie za nejhodnotnější překlady, stipendia pro nejlepší překladatele na dokončení překladů významných děl, nabízelo překladatelům tvůrčí pobyty v domovech Českého literárního fondu a v neposlední řadě podporovalo významné penzionované překladatele (AUC 1989: 50). Organizačně příslušelo a velmi úzce spolupracovalo s Českým literárním fondem (ČLF), který uděloval ceny a prémie za nejlepší překlady. Sdružení nabízelo i možnost zahraničních stipendií a studijních pobytů pro překladatele, aby si rozšířili odborné a jazykové znalosti. Zahraniční cesty překladatelů financoval ČLF (AUC 1989: 50n). Dále spolupracovalo také se Svazem českých a československých spisovatelů a s Katedrou překladatelství a tlumočnictví FF UK. Sdružení bylo aktivní i v publikační činnosti. Pravidelně vydávalo informační bulletiny *Zpravodaj SČP* a také svazky *Knihovničky SČP*. Sdružení také ve všech světových jazycích vydalo studii *Překlad v Československu*. Evidovalo kolem 400 členů (AUC 1989: 53).

Sdružení českých překladatelů bylo od roku 1981 členem Mezinárodní federace překladatelů. Početná česká delegace se také zúčastnila X. kongresu FIT ve Vídni. Zástupci Sdružení tu přednesli své referáty a zúčastnili se diskuzí. Profesor Hrala zde byl jmenován předsedou výboru FIT pro kritiku překladu a Zlata Kufnerová, členka vedení komise Sdružení českých překladatelů, byla jmenována předsedkyní výboru pro překlad z málo rozšířených jazyků (AUC 1989: 51n).

Při Sdružení českých překladatelů existoval Aktiv mladých a začínajících překladatelů zahrnující více než 250 členů. Ti měli možnost se pravidelně scházet a probírat svou ranou překladatelskou práci se zkušenými překladateli. Sdružení pořádalo pravidelnou soutěž pro mladé překladatele. Ti nejlepší mohli svou práci publikovat a Sdružení jim pomohlo najít první kontakty mezi nakladatelstvími a redakcemi novin a časopisů (AUC 1989: 52).

---

⁷Kolářiková uvedla, že Sdružení vzniklo nejprve v roce 1968, fungovalo však jen krátce a v roce 1972 bylo zrušeno. Zároveň však uvádí, že jeho činnost byla později obnovena.

3.2 Ústředí slovenských prekladateľov

Spolu se Sdružením českých překladatelů se zformoval i jeho partner Ústředí slovenských prekladateľov, které sdružovalo překladatele všech druhů textu. Stejně jako Sdružení českých překladatelů bylo i Ústředí členem Mezinárodní federace překladatelů. Postupně se v rámci organizace vytvořily jednotlivé komise, například Komisia pre umelecký preklad, Komisia pre vedecký a odborný preklad, Komisia pre umelecký a odborný preklad do maďarčiny, Komisia pre umelecký a odborný preklad do ukrajinčiny a další. Řídícím orgánem komisí byla Rada Ústredia, v jejímž čele stál tajemník. Díky vzniku Ústředí byla zavedena evidence aktivních překladatelů. Aby se překladatel mohl stát běžným členem, musel projít kvalifikačním ověřením před kvalifikační komisí. Vyšší, výběrová forma členství, byla možná na základě registrace, na kterou dosáhli překladatelé po několikaleté úspěšné prekladateľskej činnosti a po splnění přísných kvalitativních i kvantitativních opatření (Sokolová 2005).

Koncem 70. let pak na základě dohody mezi Sdružením českých překladatelů a Ústředím slovenských prekladateľov vznikla Koordinační komise československých překladatelů, která řešila společné otázky, organizaci a zahraniční reprezentaci československých překladatelů. Překladatelé evidovaní v Ústředí měli řadu výhod. Od sociální podpory, přes udělování cen za nejlepší překlady (nejvýznamnější byla cena Jána Hollého, která se udělovala každoročně za tři nejlepší překlady předcházejícího roku) a prémie až k účasti na vzdělávacích akcích, které Ústředí pořádalo. Překladatelé mohli dokonce jezdit na tvůrčí a rekreační pobyty do Domova slovenských spisovateľov (Překlad v Československu 1982: 43).

Ústředí slovenských prekladateľov zaniklo v dubnu roku 1990 a Komisi pre vedecký a odborný preklad nahradil samostatný výbor Sekcie pre vedecký a odborný preklad. Výbor již od svého vzniku úzce spolupracoval s nově vzniklou Slovenskou spoločnosťou prekladateľov odbornej literatúry. Od roku 1995 pořádala Sekcie pre vedecký a odborný preklad spolu se Sekciou pre umelecký preklad každoročně tvůrčí soutěž s názvem Prekladateľská univerziáda, ve které studenti prezentovali svou mimoškolní prekladateľskou činnost. Peněžní odměna vzrostla od roku 1995, kdy byla poprvé udělena, ze 4 500 Kč na 7 000 Kč, což byla cena udělená roku 2003. Další finanční podporu, kterou Sekcie udělovala, bylo Tvorivé štipendium (1991: 23 000 Kč, 2003: 122 000 Kč), Tvorivý štipendijný príspevok, Prémie, Cenu Mateja Bela, která se uděluje od roku 1990, nejprve pod názvem Cena za vedecký a odborný preklad, od roku 1994 pod názvem Cena Mateje Bela. Původně se udělovala ve třech kategoriích: společenské vědy, přírodní a lékařské vědy a technické vědy. V současné době se uděluje každoročně ve třech

kategoriích a každé dva roky se pak uděluje v pěti kategoriích: společenské vědy, přírodní a lékařské vědy, překlady děl interdisciplinární a encyklopedické povahy, překlady ze slovenštiny do cizího jazyka a lexikografická díla, díla z oblasti kritiky odborného překladu a teoretická díla z komparativní lexikologie (Sokolová 2005: 310 - 312).

3.3 Shrnutí a srovnání se zahraniční odbornou literaturou

Z tohoto přehledu vyplývá, že organizovaná činnost překladatelů u nás je v odborné literatuře popsána nedostatečně. Informace jsou většinou jen částečné a navíc roztroušené v různých publikacích. Zatím neexistuje publikace, která by tuto problematiku systematicky zpracovávala. V některých případech si informace dokonce odporují. Z toho důvodu bylo nutné oslovit pamětníky, kteří by chybějící informace doplnili a sporné body objasnili. Proto jsem se rozhodla pro metodu orální historie, která je popsána v následující kapitole.

Jinak je tomu v zahraniční literatuře, kde se objevuje například přehled profesních organizací sdružující odborné překladatele v německy mluvících zemích. Přehled je uveden v publikaci *Handbuch Translation* (Snell-Hornby 1998: 18-20). Je zde uvedena největší profesní organizace v Německu, založená roku 1955, Bundesverband der Übersetzer und Dolmetscher (BDÜ) se sídlem v Bonnu. Paralelou k BDÜ byl v Německé demokratické republice Verband der Schriftsteller und Übersetzer (VDÜ). Ve Švýcarsku je to Association Suisse des Traducteurs, Terminologues et Interprètes (ASTTII) se sídlem v Bernu, v Rakousku pak Universitas nebo Übersetzungsgemeinschaft se sídlem ve Vídni.

I zde je uvedeno, že zatím neexistují přesné údaje o počtech profesionálních překladatelů. Zároveň ale autoři konstatují, že pouze malá část z celkového počtu překladatelů je členem některé z organizací. V roce 1997 měl totiž BDÜ asi 4000 členů, což je pravděpodobně nanejvýš čtvrtina všech profesionálních překladatelů a tlumočnicků. Zároveň jsou zde shrnuty výhody, které s sebou přináší členství v některé z organizací. Zaprvé je překladatel automaticky zanesen do seznamu členů, což mu umožňuje být viditelnější než konkurence. Zadruhé má přístup k informacím prostřednictvím interních publikací, ve kterých jsou zveřejňovány odborné články z oblasti translatologie, ale i jiné důležité informace, například o daních, účetnictví či pracovních nabídkách. Zatřetí mají možnost dalšího vzdělávání. Organizace pořádají či spolupřádají řadu seminářů a školení, kam mají buď přístup jen členové, nebo jen členové mají možnost se zúčastnit za výhodnější cenu. Začtvrté je to záštita, kterou jim organizace přináší. Z tohoto

hlediska jsou si obě strany přínosem. Čím více členů organizace má, tím je vlivnější a finančně stabilnější, a je tedy žádanou základnou pro profesionály.

4. Metoda orální historie

Vaněk (2003: 7) definuje orální historii jako „[...] metodu [...] způsobů a postupů, jimiž se badatel v řadě humanitních a společenskovědních oborů dobírá nových informací a poznatků na základě ústního různě fixovaného sdělení osob, jež byly účastníky či svědky určité události nebo procesu, který badatel zkoumá, nebo osob, jejichž individuální prožitky, postoje a názory mohou obohatit naše poznání jak těchto osob, tak situací a obecně skutečností, k nimž se vyjadřují.“

Pokud tuto definici aplikuji v praxi, mohu konstatovat, že jsem metodu orální historie uplatnila v rámci disciplíny dějin překlada. Dějiny se podle Vermeera (1992: 21) dají obecně definovat jako vymezený časový úsek zahrnující určité množství objektů. Tyto objekty jsou v mém výkladu podány deskriptivně. Nové informace jsem získávala z rozhovorů s lidmi, kteří se buď živil jako překladatelé na volné noze či jako interní překladatelé pracující na plný úvazek pro některou z organizací či institucí. Dále jsem provedla rozhovory s lidmi, kteří byli zaměstnání v jednotlivých organizacích či institucích a měli na starosti organizování překladatelských služeb. Obě skupiny respondentů byly tedy přímými účastníky zkoumaného procesu, a sice organizované činnosti překladatelů v druhé polovině 20. století.

4.1 Charakteristika metody

Metoda orální historie spadá pod kvalitativní výzkum.⁸ Tento typ výzkumu bere získané sdělení jednotlivců za svébytnou poznávací hodnotu, zjištění nezobecňuje a nezačleňuje do širšího celku. Metoda zohledňuje tzv. malé dějiny a rozměr každodennosti v historickém procesu. Zaměřuje se na individuální výpovědi jednotlivců.

Orální historie nepřináší (ani nemůže přinášet) objektivní fakta, která se běžně získávají analýzou písemných pramenů. Každá výpověď je ovlivněna osobními prožitky a kvalitou paměti. Získané údaje jsou tedy subjektivní, což je důležité, protože přináší nový pohled na dějiny. Při výzkumu je ale vhodné využívat všech dostupných pramenů, od písemných přes obrazové až k orálním.

Hlavními formami využití orální historie jsou interview (rozhovor) a životní příběh. Interview se zpravidla váže k určité historické události, kterou dotazovaný prožil. Při interview vstupuje

---

⁸Další výklad v této kapitole se opírá o výše citovanou Vaňkovu publikaci, zejména str. 6-8, 16, 21, 22, 24, 25, 36-38, 40, 43, 45.

tazatel do rozhovoru častěji, klade konkrétnější otázky, zpřesňuje a specifikuje. Zájem o osobnost interviewovaného není však zcela potlačen.

V této práci byla zvolena forma interview (rozhovoru) vedeného přímo mezi tazatelkou a narátorem. Některé otázky však směřovaly i k životnímu příběhu dotazovaného. Především proto, aby bylo možné vytvořit krátký medailon každého dotazovaného a doložit tak, proč právě on byl k rozhovoru vybrán. Je třeba také poznamenat, že metoda orální historie má sice podle Vaňka přinést subjektivní pohled na dějiny a vnést do nich rozměr každodennosti, v případě tohoto výzkumu je však metoda zdrojem primární informace. Jak již bylo řečeno, na téma organizované činnosti překladatelů v tomto období zatím nebyl proveden žádný výzkum, není tedy možné vycházet pouze z literatury a obohatit ji tímto šetřením o nový rozměr. Metoda orální historie zde slouží jako metoda pro získávání informací zatím v literatuře nezachycených. Proto dojde v závěru práce i k určitému shrnutí a částečnému zobecnění organizované překladatelské činnosti ve zkoumaném období.

4.2 Příprava a realizace rozhovoru

Příprava na rozhovor spočívá v získání co největšího množství dostupných informací o daném narátorovi. Ještě před tím, než jsem narátora kontaktovala, jsem zjišťovala jeho politické, společenské, kulturní a profesní postavení ve zkoumaném období a zároveň jeho aktuální situaci. Dále bylo potřeba se orientovat v daném historickém období a seznámit se alespoň se základními domácími i zahraničními pracemi využívající metodu orální historie.

Hledání vhodných narátorů pro tuto práci probíhalo několika způsoby. U kapitoly Neuskutečněný kongres FIT jsem první kontakt na narátora získala v ÚTRL. Dál jsem postupovala metodou *snowball* (sněhové koule, nabalování). Od prvního osloveného narátora jsem se dozvěděla jména dalších osob, se kterými by bylo vhodné se spojit a udělat další rozhovor. U organizací a institucí, které fungují dodnes, jsem zvolila emailovou komunikaci a požádala o kontakty na bývalé spolupracovníky. I v těchto případech se osvědčila metoda *snowball*. U organizací a institucí, které dnes již neexistují, to probíhalo obdobně. Jelikož ve zkoumaném období nepůsobilo na našem území moc takových organizací a institucí, pracovala řada narátorů i pro více z nich. Tím se rozšířil okruh kontaktů a získala jsem spojení i na narátory, kteří pracovali pro dnes již neexistující organizace.

Narátory jsem kontaktovala buď telefonicky, nebo emailem. Při tom jsem se setkala s některými důvody, které Vaněk uvádí jako časté příčiny k odmítnutí rozhovoru. Nakonec však k rozhovoru svolili všichni oslovení kandidáti.⁹ Rozhovory byly vedeny buď u narátora doma, na jeho současném pracovišti, nebo na veřejném místě (např. v kavárně). Probíhaly v časovém rozmezí od prosince 2013 do března 2014. Přesná data a místa rozhovorů jsou uvedena v příloze I.

Před začátkem rozhovoru jsem narátora seznámila s tématem a cílem diplomové práce a upozornila jsem ho, že rozhovor budu nahrávat. Otázky jsem měla předem připravené, na jejich pořadí jsem však netrvala a rozhovory pak probíhaly spíše volně. Průměrná délka trvání rozhovoru byla 40 minut.

Po realizaci rozhovoru jsem provedla přepis, který má být podle Vaňka co nejpřesnější, nikoliv však na úkor jeho srozumitelnosti. Má zachytit především přesný smysl a obsah rozhovoru. Proto jsem při přepisování prováděla zásahy do řeči narátora ve formě úpravy nespisovných koncovek, nezaznamenávání nedokončených vět, vynechání výplňkových slov a podobně. Pasáže, ve kterých se narátor zcela odchýlil od tématu, jsem také písemně nezachycovala.

4.3 Analýza a interpretace rozhovoru

Rozhovory získávají sdělovací hodnotu pro výzkum teprve po náležité analýze a interpretaci ze strany tazatele. Pod pojmem *analýza* chápe Vaněk (2003: 43) „[...] *postupy při zpracování rozhovoru, které rozčleňují, dělí a specifikují celek rozhovoru na určité úseky, části či prvky, jež jsou obsaženy v rozhovoru samém.*“ Pod pojmem *interpretace* rozumí Vaněk (2003: 43) „[...] *postupy, při nichž badatel na základě strukturované, analyzované výpovědi narátora vysvětluje smysl jak toho, co bylo v rozhovoru sděleno výslovně, tak smysl, který v narátorově sdělení odkrývá či vysvětluje, případně zařazuje do kontextu, daného charakterem celého projektu.*“ Analýza je chápána jako předpoklad pro interpretaci.

Směr analýzy a interpretace vyplývá již z výkladu v teoretické části, který stanovil smysl a cíle diplomové práce. Od toho se odvíjelo i to, jak byly rozhovory připravovány a poté vedeny, na jaké pasáže jsem se při jejich analýze a interpretaci soustředila a jaké závěry z nich vyvozovala. První fáze analýzy probíhala již při rozhovoru samotném. Bylo-li například potřeba objasnit nebo zpřesnit některou z informací, požádala jsem narátora o vysvětlení. Druhá fáze analýzy

---

⁹ První reakcí oslovených byla většinou obava, že už jim dobře neslouží paměť a že si tím pádem nejsou jistí, zda bude rozhovor pro práci přínosem. U některých oslovených kandidátů se objevovala i skromnost ve smyslu, že nejsou žádné významné osobnosti hodné vědeckého výzkumu.

probíhala pak při přepisu rozhovoru, kdy jsem ho rozčlenila podle tematických okruhů a zapracovala jako souvislý text do diplomové práce. Přepisy rozhovorů ve formě otázek a odpovědí jsou otištěny v příloze I. Nakonec jsem příslušné kapitoly poslala narátorům, aby se k textu mohli vyjádřit, měli-li nějaké připomínky.

Tato metoda byla zvolena proto, že se práce soustředí na konkrétně vymezený aspekt soudobých dějin (druhá polovina 20. století), který má dosud žijící pamětníky. Ti jsou schopni podat faktické informace, které nejsou zachyceny v literatuře (např. počty členů dané organizace, podmínky přijetí apod.). Navíc se později ukázalo, že některé informace, které jsem ke zkoumané problematice našla v literatuře, se neshodují s tím, co vypověděli pamětníci. Bylo tedy třeba tyto informace porovnat a zaujmout k nim konečné stanovisko.

5. Organizovaná činnost překladatelů

Před rokem 1989 sice neexistovaly profesní organizace sdružující profesionální překladatele a zastupující jejich zájmy, podobně jako to činí dnešní JTP nebo Obec překladatelů¹⁰, existovala však místa, kde se soustředila překladatelská činnost. V druhé polovině 20. století totiž nebylo možné, aby se zakázky uzavíraly přímo mezi překladatelem a zákazníkem. Osoby ve svobodném povolání neměly k dispozici živnostenská listy a zákazník by tedy neměl překladatele jak vyplatit. Zakázky musely být proto zprostředkovány zaštiťující organizací, kterou v té době byla Mezinárodní organizace novinářů, Pražská informační služba nebo Rapid (Kautský, Kadlecová 2014). Pravděpodobně jedinou výjimku tvořil Filmexport, česká organizace spadající pod Státní film Barrandov, oddělení distribuce se sídlem na Václavském náměstí v Praze. Překladatelé mohli uzavřít smlouvu přímo s Filmexportem a překládat pro ně titulky zahraničních filmů do češtiny nebo titulky k domácím filmům do cizího jazyka, pokud filmy putovaly na přehlídky či festivaly (Kautský 2014).

Vedle organizací zaštiťujících překladatelské zakázky, existovala samozřejmě i interní překladatelská oddělení, například ve státní sféře, v mezinárodních organizacích či ve velkých průmyslových podnicích. Interní překladatele měla i média. Kromě zmíněného Státního filmu Barrandov to byl i Československý rozhlas či Česká tisková kancelář.

V empirické části, která vychází převážně z rozhovorů s pamětníky, popisují nejprve organizovanou činnost překladatelů na půdě Mezinárodní federace překladatelů (FIT). Federace sdružuje překladatelské, tlumočnické a terminologické asociace a prosazuje jejich práva. FIT uvádím v souvislosti s neuskutečněným kongresem, který byl naplánován v Praze na rok 1969. FIT je (viz kapitola 6).

Další typy překladatelské činnosti jsem zpracovala jiným způsobem, než kapitolu o neuskutečněném kongresu FIT, a sice pomocí případových studií (case studies), které se vždy detailněji zabývají konkrétním typem činnosti. První z nich reflektuje činnost v interním překladatelském oddělení v soukromém sektoru. Pozornost se zde tedy obrací od organizované překladatelské činnosti, jako tomu bylo v případě FIT, k překlada v institucionálním prostředí. Velké podniky vyvážející své výrobky do zahraničí jako Vítkovické železárny, ČKD nebo ŽĐAS, měly v té době vlastní překladatelská oddělení. Protože se vyváželo převážně do zemí

---

¹⁰ Z rozhovorů s pamětníky v této souvislosti vyplynulo, že pro minulý režim nebylo žádoucí, aby se vzdělání intelektuálové jakýmkoliv způsobem sdružovali. Vznik oficiálních spolků či organizací tedy ani možný nebyl.

Sovětského svazu a do tzv. spřátelených zemí, jednalo se zde hlavně o technické překlady s ruštinou. Tento typ překladatelské práce rozebírám na příkladu společnosti Škoda Auto a.s. (viz podkapitola 7.1).

Další dvě případové studie pojednávají o již výše zmíněných organizacích zprostředkujících překladatelské a tlumočnické služby pro externí subjekty. V této souvislosti popisují Mezinárodní organizaci novinářů (viz podkapitola 7.2) a Pražskou informační službu (viz podkapitola 7.3). Tyto organizace měly oddělení koordinující zakázky, s překladateli však spolupracovaly výhradně externě. V tomto případě se znovu jedná o organizovanou překladatelskou činnost, ovšem v jiném slova smyslu, než tomu bylo u Mezinárodní federace překladatelů. V konferenčním servisu MON a v jazykovém oddělení PIS se soustředila překladatelské práce, byla odtud koordinována a organizována. Nejedná se však o překladatelské organizace, které by zastupovaly překladatele a hájily jejich zájmy.

S posledním zkoumaným typem činnosti se pozornost znovu obrací k institucionálnímu prostředí, tentokrát k práci v interním překladatelském oddělení v některé z mezinárodních organizací sídlících v Praze. Tento typ ilustruji na příkladu Světové odborové federace (viz kapitola 7.4). Kromě ní sídlily v Praze i další mezinárodní organizace, které také zaměstnávaly interní překladatele, většinou rodilé mluvčí. Jednalo se například o Křesťanskou mírovou konferenci založenou roku 1958 v Praze, nebo Mezinárodní svaz studentstva sídlící v Praze od roku 1946. Sídla obou organizací byla v 90. letech přesunuta. Tyto organizace měly totiž úzké napojení na komunistickou stranu a po revoluci již nebylo žádoucí, aby měly v Praze své hlavní působiště.

V příloze IV této práce se nachází graf s časovou osu, která znázorňuje roky vzniku organizací či institucí a jejich překladatelských oddělení, dobu jejich fungování na našem území, případně jejich zrušení.

Pod pojmem *organizovaná činnost překladatelů* chápu všechny výše uvedené typy překladatelské činnosti. V tomto oddíle sumarizuji přínosy organizované činnosti a hlavní výhody pro její účastníky (členy, zaměstnance či externí spolupracovníky). Vycházím při tom z informací, které jsem získala z rozhovorů s pamětníky a shrnuji je do několika bodů. Ačkoliv se tyto hlavní body dají považovat za všeobecně platné, každý typ organizované překladatelské

činnosti se soustředil na něco jiného, což bylo dáno i dobou. V kapitolách, které jednotlivé typy organizované činnosti představují, jsou obsaženy konkrétní informace pro daný typ.

Přínosy organizované činnosti překladatelů shrnuji do pěti bodů:

1. Reprezentace v zahraničí – Členství v mezinárodních překladatelských uskupeních a reprezentace členů i celé země mimo domovské území.
2. Propagace a podpora profese – Rozšiřování povědomí o překladatelské profesi a snaha o zvyšování jejího statusu ve společnosti.
3. Zlepšování pracovních podmínek – Definice pracovních podmínek pro překladatele a zasazování se o jejich dodržování.
4. Zlepšování úrovně překladů – Propagace profesionality. Podpora kvalitních překladů a potlačování těch nekvalitních.
5. Materiální zajištění – Stanovení patřičné odměny za překladatelskou činnost a dohlížení na její dodržování.

Výhody pro účastníky organizované překladatelské činnosti shrnuji také do pěti bodů:

1. Prestiž – Účastníci museli projít výběrovým řízením, které reflektovalo a posuzovalo jejich dosavadní činnost.
2. Možnost dalšího vzdělávání – Organizace školení, kurzů, konferencí a kongresů doma i v zahraničí.
3. Informovanost členů – Publikace určené pouze účastníkům a informující o pořádaných vzdělávacích akcích, pracovních podmínkách překladatelů, nových technologických nástrojích apod. Účastníci měli prostřednictvím zaštiťující organizace také často přístup k západnímu tisku, který v té době na našem území nebyl běžně dostupný.
4. Sociální výhody – Udílení finančních prémie a tvůrčích stipendií. Možnost rekreace a tvůrčích pobytů v interních objektech.
5. Možnost uplatnění za minulého režimu – V některých případech mohli pouze organizovaní překladatelé působit na volné noze. Bylo pro ně také snazší vycestovat za hranice.

6. Neuskutečněný kongres FIT v Praze

V této části práce představím Mezinárodní federaci překladatelů, která sdružuje překladatelské, tlumočnické a terminologické asociace. Podle stanov federace¹¹ se každé tři roky musí konat mezinárodní kongres, který hostí země některé ze členských asociací. V roce 1969 se měl kongres konat v Praze. Vpád vojsk Varšavské smlouvy v srpnu 1968 však narušil přípravy kongresu, který byl nakonec odvolán. Tato kapitola odkrývá pozadí neuskutečněného kongresu a představuje organizaci, která měla tehdejší kongres v Praze zaštítit – Překladatelskou sekci Svazu československých spisovatelů.

6.1 Mezinárodní federace překladatelů

Fédération Internationale des Traducteurs (International Federation of Translators) je mezinárodní seskupení asociací překladatelů, tlumočnicků a terminologů. Vzniklo v roce 1953 ve Francii. Do češtiny se název většinou překládá jako Mezinárodní federace překladatelů. Objevují se ale i jiné verze, například Mezinárodní svaz překladatelů (Baloun 1986) nebo Mezinárodní sdružení překladatelů.¹² Pro účely této práce se budu držet termínu federace. Ten je uveden na webových stránkách JTP, která je řádným členem FIT. Následující informace vychází z údajů oficiálních webových stránek federace.¹³

FIT v současné době sdružuje přes 100 organizací, což znamená přes 80 000 překladatelů, tlumočnicků a terminologů v 55 zemích světa. Hlavním cílem federace je propagovat profesionalitu v disciplínách, které reprezentuje, zlepšovat podmínky pro tyto profese ve všech zemích a podporovat práva překladatelů a svobodu projevu. Dále si klade následující cíle:

- Spojovat již existující organizace překladatelů, tlumočnicků a terminologů.
- Podporovat a napomáhat vzniku takových organizací v zemích, kde zatím nejsou.
- Informovat členy organizací o pracovních podmínkách, technologických nástrojích a možnostech dalšího vzdělávání.
- Vytvářet a udržovat dobré vztahy mezi členy organizací.
- Prosazovat morální a materiální práva překladatelů z celého světa.

---

¹¹Přesné znění stanov je k dispozici na webových stránkách federace: Part III Governing bodies, Article 24: „*The Congress shall meet every three years at a place and approximate date determined by the preceding Congress. The exact date and venue and the proposed agenda of each Congress shall be determined by the Council in accordance with the provisions of the Rules of Procedure.*” [online]. Dostupné [cit. 8. 3. 2014] z: http://www.fit-ift.org/?page_id=454.

¹²Databáze českého uměleckého překladu [online]. Dostupné [cit. 16. 2. 2014] z <http://www.databaze-prekladu.cz/prekladatel/Ladislav%20Hradsk%C3%BD>.

¹³Oficiální stránky Mezinárodní federace překladatelů [online]. Dostupné [cit. 19. 2. 2014] z: <http://www.fit-ift.org/>.

- Podporovat uznání překladatelské, tlumočnické a terminologické profese, zvyšovat jejich status ve společnosti a propagovat překlad jako vědu a umění.

Federace se skládá z výborů rozdělených dle oblasti působnosti. Pomocí výborů chce FIT obsáhnout všechna pole spojená s překladatelskou, tlumočnickou a terminologickou profesí. Existují výbory pro audiovizuální překlad, právní překlad, výbor pro lékařské tlumočníky, další vzdělávání, bibliografii a výbor pro technologie. Další výbory zajišťují chod federace a koordinují její činnosti. Jedná se například o výbory pro udílení cen, publikace FIT, mezinárodní databáze stížností, organizační vývoj, PR, výbor pro jednotnou terminologii v rámci FIT, cestovní náklady. Dále jsou tu výbory, které souvisí s překladatelskou, tlumočnickou a terminologickou činností, mají ale i širší záběr, například výbor pro lidská práva, profesní standardy, vzdělávání budoucích překladatelů, tlumočnicků a terminologů, výbor pro překlad a kulturu, copyright.

Součástí organizační struktury jsou vedle výborů i další orgány. Nadřízeným orgánem FIT je kongres, který se koná povinně každé tři roky a sjíždí se na něj delegace z členských asociací. Delegace pak volí Radu, která zase volí Výkonný výbor a vede FIT do dalšího kongresu. Povinný kongres, kde se řeší organizační a administrativní záležitosti federace, je následován otevřeným kongresem, který je základnou pro všechny odborníky z překladatelského odvětví. Poslední kongres se konal v roce 2011 v San Francisku, výroční dvacátý kongres se bude konat v srpnu 2014 v Berlíně.

Federace má tři regionální centra: v Evropě, Latinské Americe a Severní Americe. V současné době se také zvažuje otevření dalšího centra v Asii. Evropské regionální centrum zastupuje 49 překladatelských a tlumočnických asociací. Generální sekretariát evropského centra sídlí ve Švýcarsku. Za Českou republiku jsou řádnými členy Jednota tlumočnicků a překladatelů (JTP) a Komora soudních tlumočnicků ČR (KST ČR). Přidruženým členem je Ústav translatologie Univerzity Karlovy v Praze (ÚTRL).

Stanovy federace určují, že členem mohou být pouze organizace, nikoliv jednotlivci. Řádným členem se může stát každá organizace, která sdružuje profesionální překladatele, tlumočníky či terminology a má minimálně 20 členů. Řádným členem tedy nemůže být například vzdělávací instituce se svými studenty. Jak je ale zmíněno výše, může být přidruženým členem, jako je to v případě ÚTRL. Přidružení členové nemají hlasovací právo. Organizace zvažující členství se na

dva roky mohou stát pozorujícími členy, rovněž bez hlasovacího práva. Výše ročních příspěvků je rozdělena do tří skupin podle toho, zda je organizace řádným členem (2,82 švýcarských franků na hlavu), přidruženým členem (395 franků) či pozorovatelem (112 franků). Pro přihlášení je třeba vyplnit a odeslat online formulář, který je k dispozici na oficiálních webových stránkách federace.

FIT vykazuje i publikační činnost. Pravidelně vydává magazín *Babel*, což je odborná publikace obsahující příspěvky z oblasti překladu, tlumočení, terminologie, případně z oboru translatologie, a bulletin *Translation*, který vychází jednou za čtvrt roku a slouží jako informační list pro členy federace.

Jedním z důležitých počínů federace v 70. letech bylo vydání směrnice, která žádala, aby se jméno překladatele uvádělo na titulní straně (Rubáš 2012: 67). Tyto snahy se však u nás neseťkaly s velkým úspěchem. Důsledně to dodržuje jen nakladatelství BB art (Emmerová 2013).¹⁴

6.2 Historické pozadí kongresu

Při popisu historických souvislostí vycházím zaprvé z publikace *Fit over 50 years 1953 - 2003*, vydané Mezinárodní federací překladatelů při příležitosti padesátiletého výročí založení federace, autorem je René Haeseryn, a zadruhé z rozhovorů s pamětníky, kteří se na přípravách kongresu podíleli. Prvním z respondentů byla Jarmila Emmerová, překladatelka anglického jazyka, druhým byl Jiří Honzík, literární vědec, rusista a překladatel ruštiny. Medailony obou respondentů se nachází na konci této kapitoly.

V roce 1966 se konal pátý kongres Mezinárodní federace překladatelů ve finském Lahti. V té době byla členem FIT Překladatelská sekce Svazu československých spisovatelů, které předsedal Ladislav Hradský, hungarista, teoretik překladu, editor, lexikograf a překladatel z maďarštiny. Sekce se zaměřovala výhradně na umělecký překlad (Překladatelské sekci se věnuje podkapitola 5.3). Československá delegace zde přednesla plán, že by se další kongres mohl konat v Praze (Holmes 1970).

---

¹⁴ Dokonce i na oficiálních webových stránkách tohoto nakladatelství je u knih uváděn na prvním místě titul, na druhém autor a na třetím překladatel [online]. Dostupné [cit. 16. 3. 2014] z: <http://www.bbart.cz/katalog.asp?co=novinky>.

V květnu 1968 se sešla Rada FIT na zámku v Dobříši, který v té době patřil Svazu československých spisovatelů. Jednalo se o velmi reprezentativní prostory, které na všechny účastníky udělaly velký dojem. Jednání vedl Ladislav Hradský (Emmerová 2013). Na setkání v Dobříši bezprostředně navazovala Mezinárodní překladatelská konference v Bratislavě ve Slovenském národním divadle (28. – 31. 5. 1968), kterou organizovala Překladatelská sekce Svazu československých spisovatelů. Zde bylo oficiálně oznámeno, že se další kongres FIT bude konat v Praze v termínu od 19. do 27. srpna 1969 (Haeseryn 2005: 21).

Organizační výbor, vedený Ladislavem Hradským, pokračoval s přípravnými pracemi i po vpádu vojsk Varšavské smlouvy do Československa v srpnu 1968. Hradský společně s Jiřím Honzíkem a doktorem Brabcem, místopředsedou Překladatelské sekce, jednali v této věci i na ministerstvu zahraničí (Honzík 2014). Přípravné práce dospěly tak daleko, že bylo dokonce stanoveno téma pražského kongresu: Translation – A Bond between Nations. Referáty byly rozděleny do tří skupin. První z nich se věnovala Jaroslavu Haškovi, druhá Franzi Kafkovi a třetí nesla název Translation as a type of literary text (Haeseryn 2005: 21). Je tedy zřejmé, že se kongres měl tematicky zaměřovat na literární překlad. FIT sice sdružuje literární i odborné překladatelské asociace, ale téma kongresu bylo dáno podle toho, kdo právě kongres organizoval. A protože organizátorem byla Překladatelská sekce vedená literárním překladatelem Ladislavem Hradským, měl se kongres ubírat tímto směrem (Emmerová 2013).

Jedním z cílů organizačního výboru bylo také vydat sborník z kongresu rozdělený do dvou částí. První část obsahovala informace o historii a kultuře Československa. Tato část byla dokončena a několik exemplářů bylo vytisknuto. Šlo o velmi zdařilou publikaci, která vkusně prezentovala Československo. Obsahovala například záběry pražské architektury či v té době moderní koláže (Emmerová 2013). Publikace není dostupná v knihovnách, je však možné, že ji má některý z aktérů, kteří se tehdy na přípravách podíleli, případně jejich potomci. Druhá část pak měla obsahovat přednesené referáty. Tato část nikdy publikována nebyla (Haeseryn 2005: 21n).

Veškerá organizační činnost probíhala na dobrovolnické bázi, nebyla finančně odměňována. V čele organizačního výboru stál již výše zmíněný Ladislav Hradský, který také přišel s myšlenkou kurzů francouzštiny pro zájemce, kteří chtěli dělat doprovod hostům nebo se jinak podílet na přípravách kongresu. Francouzština byla vedle angličtiny jedním ze dvou úředních jazyků federace. Tento krok dokládá, jak pečlivé přípravy byly. Kurzy francouzštiny byly pro

zájemce zdarma a konaly se v sídle Svazu československých spisovatelů na Národní třídě v Praze (Emmerová 2013).

Vpád vojsk Varšavské smlouvy v roce 1968 znemožnil konání kongresu v původně stanoveném termínu, a tak se výkonný výbor FIT sešel znovu v září 1969 na zámku v Dobříši a datum kongresu bylo posunuto na srpen 1970.

Koncem roku 1969 však členové FIT začali vyjadřovat jisté obavy s ohledem na konání kongresu v zemi, kde nepanují demokratické podmínky. Jako jeden příklad z mnoha můžeme uvést zásadní proměny Svazu československých spisovatelů: v roce 1969 byl odvolán předseda a členové rady Svazu, protože svými liberálními názory nevyhovovali režimu a byli nahrazeni politicky „spolehlivějšími“ jedinci (Haeseryn 2005: 22).

V únoru 1970 se výkonný výbor FIT sešel v německém Heidelbergu a Ladislav Hradský zde oznámil, že československá členská asociace nebude schopna kongres zorganizovat z „technických důvodů“ (Haeseryn 2005: 22). V podstatě to ale byla pravda, protože Svaz a s ním i Sekce byly rozpuštěny, takže tu nebyla žádná organizace, která by kongres zaštitila.

Bundesverband der Dolmetscher und Übersetzer (BDÜ), rovněž členská organizace FIT, se v Heidelbergu nabídla, že by kongres zorganizovala. Šestý kongres se tedy nakonec konal s ročním zpožděním od 27. do 31. července 1970 ve Stuttgartu pod záštitou BDÜ, kterou v té době vedl prof. Dr. Erich Weis (Haeseryn 2005: 23). Tento krok je zcela legitimní, protože stanovy federace uvádí, že pokud se kongres nebude moci konat z důvodu vyšší moci, je možné ho o rok odložit.¹⁵ Kongresu se zúčastnili delegáti z 18 zemí (Argentina, Austrálie, Belgie, Bulharsko, Československo, Finsko, Francie, Indie, Itálie, Japonsko, Jugoslávie, Kanada, Maďarsko, Německo, Nizozemsko, Polsko, Rumunsko, Řecko, Švédsko, Švýcarsko a USA).¹⁶ Tehdejší předseda FIT, P. F. Caillé, ve své zahajovací řeči poděkoval československé členské asociaci za její nasazení při přípravě původního kongresu, který se měl konat v Praze, a vyjádřil naději, že se snad jednou podaří kongres v Praze uskutečnit (Schwarz 1970).

Zmínka o neuskutečněném kongresu v Praze se objevuje ve dvou dalších číslech publikace BDÜ *Mitteilungsblatt für Dolmetscher und Übersetzer* z roku 1970. V zářijovém a říjnovém čísle se

---

¹⁵ Viz citace stanov v poznámce pod čarou č. 11 na straně 34.

¹⁶ Schwarz: 1970

píše, že se ve Stuttgartu uskutečnil kongres FIT, který se měl původně konat v Praze, nakonec byl však odvolán. Co bylo příčinou odvolání pražského kongresu, zde uvedeno není.

V současné době zvažuje JTP, že by se mohla ucházet o pořádání jednoho z budoucích kongresů FIT. Jelikož se v roce 2014 koná kongres v Evropě (v Berlíně), bude se ročník 2017 konat na jiném kontinentu.¹⁷ Pro Prahu by tedy přicházel v úvahu až rok 2020. Současný výkonný výbor JTP nechá úvahu o kandidatuře na výkonném výboru, který vzejde z příštích voleb (tato informace vyplývá ze zápisu ze zasedání Výkonného výboru JTP dne 7. 1. 2014 v Praze).

6.3 Překladatelská sekce Svazu československých spisovatelů

V roce 1948 vznikl Svaz československých spisovatelů a při něm v roce 1949 Kruh překladatelů, „početně silná organizace sdružující lidi, kteří se na slušné úrovni soustavně zabývali překladatelskou problematikou nebo uváděním zahraničních literatur do českého eventuelně slovenského prostředí“ (Honzík 2014). Kruh se dělil na jednotlivé jazykové kroužky, jejichž členové se v průběhu 50. let pravidelně scházeli a věnovali se analýzám a kritikám vydaných překladů (Rubáš 2012: 122). Členem Kruhu překladatelů se mohl stát každý, komu vyšly alespoň dva knižní překlady a na které nějaký vážený překladatel napsal posudek (Rubáš 2012: 64). Svaz umožnil mnoha lidem, kteří nebyli socialistickým režimem vítáni, aby mohli publikovat. Stejně tak to bylo i s Kruhem překladatelů a jeho členy. Některým autorům by například vlastní kniha nevyšla, ale jako překladatelé byli trpěni (Honzík 2014).

V roce 1961 se Kruh překladatelů přeměnil v Překladatelskou sekci, která sdružovala elitní překladatele i kritiky překladu. Od té doby se tento útvar Svazu československých spisovatelů začal početně velmi rozrůstat řádově na stovky členů (Honzík 2014). V té době byl předsedou Překladatelské sekce profesor Oldřich Král, orientalista. Místopředsedou byl Jiří Honzík, literární vědec, rusista, překladatel z ruštiny a němčiny. Honzík měl na starosti hlavně kádrové přijímání lidí a spolu s dalšími kolegy se zasloužil o to, že se mnoho významných překladatelů, kteří nebyli ve straně, mohlo stát členy Sekce (Honzík 2014). Překladatelská sekce také umožnila přijetí některých katolických spisovatelů, kteří byli propuštěni z vězení. Svaz by je přijmout nemohl, ale pokud překládali, bylo možné je přijmout do Sekce. Mohli tedy legálně překládat a Literární fond jim dokonce vyrovnával jejich nízkou penzi na lepší sumu (Rubáš 2012: 121).

---

¹⁷ Ze stanov federace vyplývá, že místo a datum konání určuje předchozí kongres: Part Part III Governing bodies – The Congress, Article 24: “The Congress shall meet every three years at a place and approximate date determined by the preceding Congress. The exact date and venue and the proposed agenda of each Congress shall be determined by the Council in accordance with the provisions of the Rules of Procedure“ [online]. Dostupné [cit. 16. 3. 2014] z: http://www.fit-ift.org/?page_id=454.

Členství v Překladačské sekci bylo nejen otázkou prestiže, přinášelo s sebou i další výhody. Ačkoliv byli překladatelé organizačně stále závislí na Svazu spisovatelů, vydobyli si v rámci tohoto uskupení pevnou a váženou pozici. Podobně jako to Svaz umožňoval spisovatelům, umožňovala Sekce překladatelům, aby působili na volné noze. Pro členy bylo také snazší vycestovat za hranice, například na mezinárodní překladačské kongresy nebo konference (Honzík 2014).

V čele Překladačské sekce stálo volené předsednictvo. Výbor se skládal nejprve z jedenácti členů, později z devíti (dva členové byli v emigraci a jejich místa nebyla znovu obsazena). Představenstvo se scházelo dvakrát až třikrát do roka na plenární schůzi (Honzík 2014).

Kruh překladatelů a později Překladačská sekce pořádaly řadu kvalitních školení. Například v 50. letech uspořádal Kruh čtrnáctidenní překladačské školení na zámku v Dobříši (Rubáš 2012: 121). Zámek v Dobříši tehdy patřil Svazu československých spisovatelů a říkalo se mu Dům spisovatelů. Členové Svazu (spisovatelé i překladatelé) zde mohli levně pobývat a tvořit (Rubáš 2012: 122). Překladačská Sekce pak organizovala i různé konference. V první polovině 60. let uspořádala výstavu českých a slovenských překladů ze sovětských literatur a následně konferenci v Moskvě, kam byla vyslána početná československá delegace. V březnu 1965 uspořádala konferenci s názvem Symposium: Zdroje moderní prózy. Konference byla věnována tvorbě Marcela Prousta, Jamese Joyce a Andreje Bělého. V roce 1968 se pak konala již výše zmíněná mezinárodní konference v Bratislavě.

Kruh překladatelů a později Překladačská sekce vydávala v nepravidelných intervalech sborník Dialog:

„Podle redakčního úvodníku prvního čísla byl sborník založen proto, aby sloužil jako spojovací článek mezi jednotlivými kroužky sdruženými v Kruhu překladatelů, aby umožnil výměnu názorů mezi teoretiky překladačské práce a mezi teoretiky a překladateli a aby prostřednictvím otevřené diskuse usnadňoval dorozumění mezi překladateli a nakladatelskými redaktory. Vedle větších statí o obecných otázkách překladačské práce a stylistiky přinášel sborník také osobní konfese, rozhledy po dění za hranicemi, recenze odborných publikací, nekrology, glosy, zprávy a různé bibliografické přehledy (časopisecké články z oborů lingvistiky, literární vědy a teorie překladačské práce, překlady ze slovenštiny do češtiny, české a slovenské překlady z orientálních jazyků atd.).

Příležitostně byly zařazovány medailony významných překladatelů. Ve sborníku byly otiskovány záznamy přednášek a diskusí z domácích i zahraničních jednání překladatelů [...].“¹⁸

V roce 1969 byl Svaz československých spisovatelů rozpuštěn a tím zanikla i Překladačtelská sekce.

6.4 Ladislav Hradský (1911–1987)

Překladatel maďarského původu. Studiem na Právnické fakultě Univerzity Karlovy, kde získal titul JUDr., a sňatkem se ale stal Čechem. Po roce 1938 se stáhl na Slovensko a účastnil se zde Slovenského národního povstání. Do února 1948 byl úředníkem ministerstva zahraničí (Honzík 2014). Od roku 1947 působil jako překladatel maďarštiny ve svobodném povolání. V průběhu 50. let také organizoval a vedl výuku maďarštiny na pražské Jazykové škole. Celý život propagoval maďarskou literaturu a kulturu v Československu. V 70. letech pracoval při Ústavu pro jazyk český Československé akademie věd na přípravě velkého maďarsko-českého slovníku.¹⁹ V tomto období byl režimem zakázán, takže překlady pod jeho jménem vycházet nemohly (Honzík 2014). V rámci Svazu československých spisovatelů vydobyl samostatnou Překladačtelskou sekci a poté se stal jejím předsedou. Zasloužil se o pozdvižení prestiže českého překladačtství na půdě FIT. Byl také členem jeho exekutivy.²⁰

6.5 Jarmila Emmerová (*1929)

Po studiu angličtiny a literární vědy na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (1952) nastoupila nejprve jako redaktorka Státního nakladatelství literatury, hudby a umění (dnešní Odeon). Zde pracovala v anglické redakci. V roce 1956 se stala odbornou asistentkou na katedře anglistiky. Roku 1967 byla přijata do Překladačtelské sekce Svazu československých spisovatelů. Roku 1977 byla přeřazena z anglistiky na Katedru překladačtství a tlumočnictví a až do odchodu do důchodu působila jako vysokoškolský pedagog. Vedle stálého zaměstnání se také věnovala překladačtelské činnosti. Překládá anglickou, americkou a australskou beletrii 19., 20., a 21. století, odborné texty a filmy, soustavně se věnuje překladačt literatury pro děti.²¹

---

¹⁸ *Dialog (1). 1957 – 1969.* Slovník české literatury po roce 1945 [online]. Dostupné [cit. 16. 2. 2014] z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=87&hl=dialog+>.

¹⁹ Databáze českého uměleckého překladačt [online]. Dostupné [cit. 16. 2. 2014] z: <http://www.databaze-prekladu.cz/prekladatel/Ladislav%20Hradsk%C3%BD>.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Obec překladačtů - heslo Jarmila Emmerová [online]. Dostupné [cit. 16. 2. 2014] z: <http://www.obecprekladatelu.cz/ftp/DUP/E/EmmerovaJarmila.htm>.

6.6 Jiří Honzík (*1924)

V letech 1945 až 1950 studoval literární historii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Po studiu působil jako asistent na rusistických katedrách Filozofické fakulty. V 60. letech zároveň pracoval jako redaktor pro kulturní rubriku Rudého práva. V roce 1972 byl nucen odejít z fakulty a živil se jako překladatel a literární historik ve svobodném povolání. Od roku 1982 je v důchodu. Roku 1990 byl jmenován docentem ruské literatury Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Má za sebou bohatou publikační činnost. Přispíval do mnoha kulturních periodik (např. Literární noviny či Světová literatura) i do denního tisku. V 70. a 80. letech také spolupracoval s celou řadou pražských nakladatelství jako autor průvodních slov k různým publikacím. Zároveň působil jako editor, redigoval a pořádal či spolupřádal autorské výbory z děl a antologie.²²

---

²²Obec překladatelů - heslo Jiří Honzík [online]. Dostupné [cit. 16. 2. 2014] z: <http://www.obecprekladatelu.cz/ftp/DUP/H/HonzikJiri.htm>.

7. Empirické šetření pomocí případových studií

7.1 Překladatelské oddělení Škoda Auto a.s.

Společnost Škoda Auto a.s. má za sebou téměř stovacetiletou historii. Za tu dobu prošla řadou proměn, které v roce 1991 vyústily v její integraci do německého koncernu Volkswagen. V současné době nabízí Škoda Auto a.s. své vozy ve více než 100 zemích světa.²³

Na jedné straně německé vedení, na straně druhé mezinárodní zastoupení a celosvětový prodej. Z toho vyplývá velká poptávka po překladu a tlumočení. Mezi jazyky, jimiž dnes Škoda komunikuje se světem, patří čeština, slovenština, němčina, angličtina, ruština, čínština, španělština, italština, francouzština, arabština, japonština, hindština, malajština a jiné dle aktuální potřeby. Uvnitř společnosti se jako jednací jazyky používají čeština, němčina a angličtina (Kurzweilová 2011). Společnost má v současné době samostatné překladatelské a tlumočnické oddělení, které zaměstnává interní překladatele, desítky externistů²⁴ a zakázky zadává i externě překladatelským a tlumočnickým agenturám. Spolu s historickým vývojem se měnil i název společnosti. Po druhé světové válce se společnost jmenovala Automobilové závody, národní podnik (AZNP), mezi lety 1990 a 1991 byl název Automobilový koncern Škoda a.s., od roku 1991, kdy došlo k privatizaci koncernem Volkswagen, nese společnost jméno Škoda Auto a.s. Tento oddíl popisuje vývoj překladatelských a tlumočnických služeb ve Škoda Auto od 70. let přes zahájení spolupráce s koncernem Volkswagen až po současnost. Pro lepší přehlednost uvádím všude název Škoda Auto.

V současné době se útvar pro překlad a tlumočení nazývá Cizojazyčné služby a jeho úkoly by se daly rozdělit na koordinační (příjem zakázek a komunikace s externími partnery) a překladatelské/tlumočnické činnosti (prioritně pro představenstvo společnosti, dále pak tvorba terminologie, péče o terminologii, tvorba glosářů, metodické vedení interních i externích subjektů). Práce v překladatelském týmu nadnárodní společnosti je v mnoha ohledech specifická. Je třeba zachovávat kontinuitu překladů, které odráží dění ve společnosti. Členové takového týmu také musí znát firemní prostředí a kulturu. Překladatelé musí v textech dodržovat tzv. corporate identity, která předepisuje například velikost a typ písma, formální úpravu prezentací apod. Náplní práce interního překladatele je překlad systémových aplikací (například

---

²³ Historie společnosti Škoda Auto a.s. [online]. Dostupné [cit. 18. 2. 2014] z: <http://new.skoda-auto.com/cs/company/history/company-history>.

²⁴ V březnu 2011 to bylo 69 externích překladatelů/tlumočnicků, kteří byli rozděleni do jednotlivých oblastí a zajišťovali komunikaci v běžném provozu: výroba a logistika (27), ekonomie (18), kvalita (9), technický vývoj (8), prodej a marketing (4), personalistika (2), nákup (1) (Kurzweilová 2011).

elektronická docházka nebo e-learningové kurzy), překlad portálových stránek, které slouží jako interní informační centrum pro zaměstnance, či překlady tiskových zpráv (Kurzweilová 2011).

Popisované období (od 70. let až po současnost) bylo vybráno vzhledem k dostupnosti informací, které jsem získala z rozhovoru s bývalou zaměstnankyní Škoda Auto Janou Sloupovou. Jana Sloupová nastoupila v roce 1976 do útvaru technických služeb, kde měla mimo jiné na starosti zajišťování překladů. V oblasti zprostředkování překladatelských a tlumočnických služeb působila až do chvíle, kdy německý Volkswagen vyhrál výběrové řízení na spolupráci se Škoda Auto. Poté se stala jedním z interních zaměstnanců v samostatném překladatelském a tlumočnickém oddělení, kde působila až do svého odchodu do důchodu v roce 2011. Následující text se opírá o informace z rozhovoru s Janou Sloupovou.

Ačkoliv tlumočení zaujímá v koncernu důležitou roli, není předmětem této práce, a proto ho zmiňuji jen okrajově.

7.1.1 Zajišťování překladatelských a tlumočnických služeb v 70. a 80. letech

V 70. letech spadaly překladatelské a tlumočnické služby pod útvar technických služeb. V té době ještě společnost neměla interní překladatele a tlumočníky. Když bylo jejich služeb potřeba, byli najímáni externě. V rámci útvaru technických služeb se někteří zaměstnanci vedle svých dalších činností věnovali zajišťování překladu a tlumočení. Jejich úkolem bylo kontaktovat Pražskou informační službu, která zprostředkovala překladatele (v té době se ještě tolik netlumočilo, spíše se překládaly technické dokumentace).

Když bylo tehdy potřeba něco přeložit, zažádaly si jednotlivé útvary o zajištění této služby na útvaru technických služeb, který pak překlady pomocí Pražské informační služby zařídil. Časově se jednalo o poměrně zdlouhavý proces, protože se veškerá dokumentace posílala poštou. Nejprve bylo potřeba zaslat text na Ústřední evidenci překladu, kde se zjišťovalo, zda již nebyl přeložen. Pokud ano, muselo se o tento překlad písemně zažádat, a teprve potom byl dán k dispozici. Pokud ne, bylo text možné zadat Pražské informační službě k přeložení. Pro Škoda Auto se překládalo hlavně z němčiny, angličtiny, francouzštiny a italštiny.

Jelikož ještě neexistovalo samostatné překladatelské a tlumočnické oddělení, které by spravovalo svůj rozpočet, posílaly jednotlivé útvary texty k přeložení útvaru technických služeb a tato služba jim pak byla vyúčtována jako náklady za překlad. Pozdější samostatné překladatelské a

tlumočnické oddělení již dostalo svůj vlastní rozpočet, který muselo rozdělit mezi všechny útvary a na celý rok.

Organizační činnost spojená s překladem však nebyla jedinou náplní práce v tomto oddělení. Dělal se například i rešerše článků o automobilovém průmyslu ze zahraničních časopisů, které firma odebírala. Poté bylo třeba zajistit jejich překlad do češtiny a jednou za čtvrt roku vydat z těchto článků bulletin. Další náplní práce byla administrativní činnost, psaní technických zpráv a podobně. Zajišťování cizojazyčných služeb tvořilo tedy pouze malou část pracovní náplně.

V rámci reorganizačních opatření v průběhu 70. a 80. let byly nakonec jazykové služby zařazeny pod technický vývoj. Postupně bylo zapotřebí i více tlumočit, protože do Mladé Boleslavi přijížděly firmy, které chtěly se Škoda Auto spolupracovat. Předváděcí akce těchto firem se konaly v mladoboleslavském Domě kultury a pravidelně zde prezentovala své výrobky například italská firma Fata. Oddělení technického vývoje pak mělo za úkol svolat odborníky ze Škoda Auto, které by konkrétní předváděcí akce mohla zajímat, a pomocí Pražské informační služby zajistit tlumočnický.

7.1.2 Revoluce a vstup do koncernu Volkswagen

Velké změny přišly s rokem 1989, kdy se společnost otevřela světovému trhu. Po revoluci se rozhodovalo o tom, s kým bude Škoda Auto v budoucnu spolupracovat. Bylo vypsáno výběrové řízení a do nejužšího výběru se dostala Francie a německý Volkswagen. Jelikož se jednalo o přeshraniční spolupráci, byla veškerá dokumentace k výběrovému řízení cizojazyčná. Technický vývoj, kam tehdy spadaly překladatelské a tlumočnické služby, měl na starosti překlad veškerých podkladů, aby vedení firmy mohlo nabídky vyhodnotit. Jednalo se o časově i organizačně velmi náročnou práci. Dokumentace byla velmi obsáhlá, překládalo se na elektrických psacích strojích, tabulky a grafy byly vyhotovovány ručně.

Výběrové řízení vyhrál v dubnu 1991 německý Volkswagen. Po této události došlo k mnoha reorganizacím a cizojazyčné služby byly zařazeny pod hlavní sekretariát. Ještě v roce 1991 došlo ale k vytvoření samostatného překladatelského a tlumočnického oddělení, které zaměstnalo interní překladatele a tlumočnický. Po zahájení spolupráce s firmou Volkswagen se nejprve sháněli v rámci firmy. Bylo vyhlášeno výběrové řízení, na které se mohl přihlásit každý, kdo o tuto práci měl zájem a měl znalosti německého jazyka. Ty ale předem testovány nebyly. Přihlášení patřili ke starší generaci, která uměla německy dobře. Buď pocházeli z pohraničí, nebo

prošli ještě německými školami. Dbalo se především na úroveň mluveného projevu, protože v začátcích bylo třeba hlavně tlumočit a zajistit tak první kontakt s německými kolegy.

Základem samostatného útvaru bylo deset lidí. Jako vedoucí cizojazyčných služeb se od jeho vzniku vystřídali čtyři lidé, jako poslední Jiřina Vysoká, která v této funkci působí dodnes. Organizační činnost měla na starosti Jana Sloupová. Zbýlých osm zaměstnanců byli interní překladatelé a tlumočníci. Žádný z nich neměl translatologické, ani filologické vzdělání. Jazykově pokrývali němčinu, angličtinu a španělštinu. Poměrně brzy po zahájení spolupráce s Němci začali překladatelé v tomto útvaru pracovat s programem počítačem podporovaného překladu Trados. Dále byl k dispozici tým zhruba šedesáti externistů, kteří docházeli do firmy téměř denně a pracovali na jednotlivých útvarech jako překladatelé i tlumočníci. Asi polovina externistů pracovala na živnostenský list a spolupracovala přímo se Škoda Auto. Uzavírání smluv s těmito externisty mělo ve firmě na starosti oddělení nákupu. Útvar překladu a tlumočení však musel smlouvy spolupodepisovat, protože ručil za odbornost překladatele nebo tlumočnicka a za vyplácené sazby. Druhá polovina externistů byla najímána přes agentury. Pokud se jednalo o rozsáhlou zakázku, nebo o akci se speciální jazykovou kombinací, kterou nebylo možné pokrýt interně, byli ještě přioobjednáváni překladatelé a tlumočníci přes agentury.

7.1.3 Najímání překladatelů a tlumočnicků

Potřeba najímání překladatelů a tlumočnicků přes agentury postupně narůstala. V počátcích si zaměstnanci vystačili s angličtinou a němčinou, ale později se začaly objevovat jazyky jako japonština nebo čínština, které firma nedokázala pokrýt z vlastních zdrojů (ať už interních nebo externích). Nábor interních a externích zaměstnanců probíhal přirozeným výběrem. V roce 1991 proběhlo výše zmíněné výběrové řízení v rámci firmy. Požadavky na jazykové znalosti nebyly vysoké. Bylo třeba zajistit první jazykový kontakt mezi Čechy a Němci. Tlumočnickem v té době mohl být i technik, který uměl německy. Důležité bylo, aby rozuměl výrobnímu procesu a vyznal se ve firmě. Figuroval zde totiž nejen jako tlumočnick, ale i jako průvodce pro německé kolegy.

Postupně se ale nároky na jazykovou vybavenost a odbornost začaly zvyšovat, a tak došlo k selekci překladatelů a tlumočnicků, až zůstali jen ti nejlepší. Opravdové schopnosti se prokázaly až v praxi. Tlumočníci byli nejprve nasazováni na méně náročné zakázky, a pokud se osvědčili, tzn., měli dobré reference, dostali se postupně k těm náročnějším. Při výběrovém řízení se sice přihlíželo ke vzdělání a zkušenostem, ale překladatelské, ani tlumočnické dovednosti se netestovaly.

7.1.4 Další vzdělávání překladatelů a tlumočnicků

Firma nabízela možnost dalšího jazykového vzdělání prostřednictvím jazykových kurzů přímo na pracovišti. Po roce 1989 se otevřela možnost vyjíždět na jazykové kurzy do zahraničí, což zaměstnanci hojně využívali a firma tyto výjezdy podporovala. Bylo například možné vyjet na čtrnáctidenní kurz do Německa, kde účastník bydlel v německé rodině. Tlumočníci, kteří měli dva jazyky, jeden dominantní a jeden vedlejší, mohli vyjet do zahraničí i na tři měsíce, aby svůj vedlejší jazyk posílili. Nebo mohli vyjet jako doprovod vyslaných odborných pracovníků do některého koncernového závodu. Zde pokryli potřebu doprovodného tlumočení a zároveň byli v živém kontaktu s jazykem.

7.1.5 Pracovní podmínky

Překladatelskou normou pro interní i externí překladatele bylo šest normostran denně. U interních zaměstnanců nebylo vždy možné tuto normu splnit, protože fungovali i jako tlumočníci a často museli od překladů odcházet na tlumočení. U některých textů navíc bylo obtížné tuto normu splnit, protože se nezdálo, že jde o překlad zcela nových technologií, které ještě neměly české ekvivalenty. Překladatelé pak museli nové pojmenování hledat, nebo dokonce vymýšlet zcela nové. Jeden z interních zaměstnanců zpracovával glosáře, aby byla zajištěna jednotnost termínů. Pracovní doba byla a stále je osm hodin denně. Externí překladatelé si denní normu hlídali sami, protože za více než šest normostran denně se účtoval příplatek za spěšnost.

7.1.6 Kontrola kvality

Kvalita byla kontrolována díky zpětným vazbám klientů tlumočení nebo překladu. Pokud se prokázalo pochybení u externího překladatele či tlumočnicka, požádala se agentura o slevu za poskytnutou službu. Dalším nástrojem pro udržování kvality překladu byla kontrola rodilým mluvčím. Zadával-li se text agentuře, bylo automaticky upozorňováno na to, že kontrola rodilým mluvčím je nutná. Mezi interními zaměstnanci překladatelského oddělení jsou pouze čeští rodilí mluvčí, ale mezi externisty několik rodilých mluvčích je, takže pokud se jednalo o významný text, dal se na kontrolu jim. Ovšem pouze v případě, že nebyl rozsáhlý, protože externisté pracující v jednotlivých útvarech měli na starosti překlad i tlumočení a byli časově velmi vytížení. Rozsáhlejší překlady se tedy spíše zadávaly agenturám, které ručí za kvalitu.

Ačkoliv samostatné překladatelské a tlumočnické oddělení existuje ve Škoda Auto „teprve“ od roku 1991, využívalo se zde služeb překladatelů a tlumočnicků již mnohem dříve. Vzhledem k objemu textů k překladu patřila a patří společnost Škoda Auto k největším odběratelům překladatelských služeb u nás. Dříve zadávala Škoda Auto zakázky přes Pražskou informační

službu, což byla před rokem 1989 jedna ze tří agentur, která tuto službu zajišťovala (viz kapitola 5). Dnes Škoda Auto spolupracuje s více překladatelskými agenturami. O organizované činnosti překladatelů se zde dá hovořit již od 70. let, kdy někteří zaměstnanci dostali za úkol organizování jazykových služeb. Od vzniku samostatného překladatelského a tlumočnického oddělení má společnost skupinu zaměstnanců, ve které se menší část z nich na plný úvazek věnuje organizaci překladatelské a tlumočnické činnosti a větší část je praktikujícími překladateli a tlumočníky.

7.2 Mezinárodní organizace novinářů

Mezinárodní organizace novinářů byla založena na Mezinárodním kongresu novinářů v roce 1946 v Kodani. Za provizorní sídlo byl zvolen Londýn (Ševčíková 2008: 28). Od svého vzniku pořádala organizace pravidelná setkání ve formě kongresů. Druhý kongres MON se uskutečnil v roce 1947 v Praze. Zúčastnilo se ho 208 delegátů a hostů z 28 zemí světa, např. pozorovatelé z OSN či UNESCO, se kterými MON úzce spolupracovala (Ševčíková 2008: 31). Účastníci se mimo jiné zabývali tím, kde bude mít organizace stálé sídlo. Na základě hlasování byla zvolena Praha, která se stala hlavním sídlem organizace i sekretariátu (Ševčíková 2008: 33). Byly zde také pořádány kongresy, jednání výkonného výboru a předsednictva, působila tu hlavní redakce *The Democratic Journalist* (měsíčníku, vydávaného od roku 1953 ve čtyřech jazykových mutacích: angličtině, francouzštině, ruštině a španělštině) a konaly se zde různé kurzy pro novináře z celého světa (Ševčíková 2008: 68n).

Hlavní cíle MON byly ve stanovách organizace formulovány do čtyř bodů: a) udržení míru a upevňování přátelství mezi národy, b) ochrana svobody tisku a novinářů, c) ochrana všech novinářských práv a boj za lepší materiální podmínky novinářské existence, d) zajištění práv na získávání svobodných a otevřených informací (Ševčíková 2008: 53).

Působení MON na území Československa dělí Ševčíková (2008: 81) do dvou oblastí: a) aktivity sídla, sekretariátu a samotných novinářů (aktivity související s chodem organizace, zasedání výkonného výboru a předsednictva, organizace oficiálních akcí) a b) hospodářské (podnikatelské) aktivity. Ty zavedl Jiří Kupka, generální tajemník MON od roku 1966, aby organizace nebyla závislá jen na příspěvcích novinářů a měla i vlastní příjmy (Suchá 2014).

Činnost hospodářské sekce MON se v ČSSR rozvíjela od roku 1969 a zahrnovala mnoho aktivit (Ševčíková 2008: 85n):

- a) vydavatelství a nakladatelství (vydávání periodik, brožur, učebnic, plakátů a publikací, které přímo či nepřímo souvisely s činností MON),
- b) konferenční servis (viz níže),
- c) elektrotechnický servis (viz níže),
- d) audiovizuální a technicko-dokumentační servis (výroba audiovizuálních pořadů, tvorba technické dokumentace, výzkum na poli patentového zákona),
- e) masmediální management servis (odborné konzultace, studie, spolupráce s oborovými organizacemi, odborná pomoc pro informační a tisková centra),

- f) systémový a programátorský servis (technická podpora všem, kteří začínali pracovat s počítačem, vývoj speciálních softwarů, tvorba vlastních aplikací, například terminologický slovník z oblasti vědy a techniky),
- g) VIDEOPRESS MON Bratislava (viz níže),
- h) VIDEOPRESS MON Brno (centrum technického rozvoje a počítačových aplikací, centrum pro technický servis a publicitu),
- i) mezinárodní loterie solidarity,
- j) společenské a kulturní centrum VIDEOPRESS MON (pražský objekt zajišťující společenské a kulturní zázemí),
- k) Interpress Budapešť (nakladatelství a vydavatelství, tisk, reklama, zahraniční obchod),
- l) cestovní kancelář ITA (podnikání v oblasti cestovního ruchu),
- m) gastronomický servis,
- n) servis technických pomocí (opravy a údržby nemovitého majetku, zajišťování průvodní dokumentace k výrobkům československých podniků vyvážených do zahraničí).

Z pohledu této práce je důležitý především konferenční servis, který začal fungovat v roce 1969. První ze služeb, kterou konferenční servis nabízel, bylo tlumočení. Jako tlumočníci působili buď interní zaměstnanci, nebo externisté.²⁵ Tlumočení zahrnovalo všechny tlumočnické služby včetně simultánního tlumočení (kabinového a šeptaného) při kongresech, konferencích, besedách, tlumočení filmů a televizních programů, konsekutivní tlumočení, služby jazykově-organizační, včetně služeb hostesek, a to nejen na území ČSSR, ale i v zahraničí. Zajímavé je, že konferenční servis měl k dispozici vlastní tlumočnické zařízení, které vyráběl i spravoval elektrotechnický servis. Zařízení bylo používáno v celém Československu a později i vyváženo, například do Maďarska, NDR nebo Vietnamu. Vedle tlumočnických služeb byla nabízena i výuka cizích jazyků v československých podnicích (Ševčíková 2008: 87). Konferenční servis dále poskytoval překladatelské služby, a to jak pro interní potřeby MON, tak pro zakázky zvenčí, např. ze strany státní sféry (Ševčíková 2008: 87). Překladatelské služby zahrnovaly překlady ve všech jazykových kombinacích, tj. překlady běžné, odborné a vědecké, včetně jazykové a odborné revize, dále překlady a přepisy z magnetofonových pásek, dokumentační práce a přepisy, včetně zajišťování tisku, resp. rozmnožování. Posledním typem služeb bylo organizování jazykových aktivit, které zahrnovalo komplexní dodávku jazykových služeb pro

---

²⁵Z diplomové práce Ševčíkové tedy vyplývá, že Mezinárodní organizace novinářů měla interní překladatelské a tlumočnické oddělení. Z rozhovorů s bývalými zaměstnanci MON a překladateli jsem však zjistila, že všichni překladatelé a tlumočníci byli najímání externě a žádní z nich zde na plný úvazek zaměstnání nebyli.

různé konference, sympozia, semináře apod. Pod jazykové aktivity spadalo nejen tlumočení, ale například i těsnopis, psaní na stroji či zajištění jazykově vybaveného průvodce (Ševčíková 2008: 87n). V oblasti překladu byla důležitá pobočka VIDEOPRESS MON v Bratislavě. Tato sekce byla založena v roce 1976 jako slovenská pobočka pražského konferenčního servisu. Bratislavská pobočka byla centrem jazykových služeb a zajišťovala překlady, tlumočení a korektury (Ševčíková 2008: 91).

Listopadové události roku 1989 a společenské klima vedly k rozhodnutí, že MON již nebude mít sídlo na území ČSFR a nebude zde dále rozvíjet svou činnost. Toto rozhodnutí bylo zdůvodněno tím, že MON pracovala ve službách vládnoucí ideologie a odklonila se od hodnot, které si organizace stanovila při svém vzniku v roce 1946. Dalším argumentem bylo pronásledování a perzekuování novinářů ve střední a východní Evropě (Ševčíková 2008: 96).

Pracovníci MON reagovali na toto rozhodnutí 26. 2. 1990 prohlášením, ve kterém odsoudili chyby, kterých se v minulosti dopustilo vedení organizace; zdůraznili pozitivní roli MON ve formování novinářských hnutí v rozvojových zemích; odmítli přijetí kolektivní viny za chyby bývalého vedení MON a distancovali se od nich; připomněli dlouholetou hospodářskou činnost MON, která byla přínosem i pro československé podniky a československou společnost a jejíž finanční výdělky byly zpětně investovány na území ČSSR (Ševčíková 2008: 98n). Dne 21. 8. 1991 rozhodlo Federální ministerstvo vnitra ČSFR o odnětí povolení MON mít sídlo na území ČSFR a dále zde rozvíjet svou činnost (Ševčíková 2008: 120).

Mezinárodní organizace novinářů nemá přímého nástupce, který by navázal na její činnosti po revoluci. Bývalí zaměstnanci konferenčního servisu se osamostatnili a mnoho z nich si založilo vlastní překladatelské a tlumočnické agentury. Některé z nich fungují dodnes (například Media Market nebo Artlingua).

Po roce 1989, kdy došlo k proměně státní ekonomiky a vzniku soukromého sektoru, byla MON zapsána do veřejného rejstříku firem vedeného Ministerstvem spravedlnosti. Je tam uvedena dodnes s datem zápisu 28. listopadu 1990.²⁶ Jako předmět podnikání je zde uvedeno mimo jiné:

- a) pořádání mezinárodních konferencí, symposií, přednášek, kurzů a výstavních akcí,
- b) poskytování překladatelských a tlumočnických služeb,

---

²⁶ Mezinárodní organizace novinářů [online]. Dostupné [cit. 16. 2. 2014] z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-vypis?subjektId=isor%3a19718&typ=full&klic=bsoezx>. Tento záznam musel vzniknout po revoluci, když se rozhodovalo o dalším osudu MON, ještě před jeho definitivním odsunu z Prahy.

- c) zabezpečení cizojazyčných organizačních a administrativních činností,
- d) vývoz, dovoz a pronájem tlumočnického, překladatelského, záznamového a jiného zařízení,
- e) poskytování služeb cestovního ruchu.

Uvádím zde jen vybrané aktivity související s poskytováním jazykových služeb.

7.2.1 Respondenti

O Mezinárodní organizaci novinářů se objevuje několik zmínek v odborné literatuře, ale s výjimkou diplomové práce Ševčíkové neobsahují informace k překladatelské činnosti. Abych zjistila, jak zde byla organizována překladatelská činnost, oslovila jsem tři bývalé externisty a zaměstnance: Dely Serrano, která pro MON pravidelně překládala *Newsletter*, Ljubu Suchou, která pracovala pro MON jako tlumočnice a překladatelka, a Soňu Ješetovou, která pracovala jako referentka v konferenčním servisu.

7.2.2 Dely Serrano

Původem Španělka studovala v letech 1960 až 1965 anglistiku a hispanistiku na FF UK. Poté se živila jako pedagog a zároveň překládala či tlumočila na volné noze, například pro Mezinárodní organizaci novinářů, pro kterou pravidelně překládala do španělštiny *Newsletter*. Mezi lety 1985 až 1990 pracovala jako interní překladatelka a tlumočnice pro Světovou odborovou federaci. Od roku 1990 do roku 1995 pak vyučovala na Ústavu translologie FF UK.

7.2.3 Ljuba Suchá

Ještě během studií na Právnické fakultě UK začala v roce 1974 pracovat v Mezinárodní organizaci novinářů v právnickém oddělení. V roce 1975 dokončila studia a ještě rok působila jako právník v MON. Po mateřské dovolené se pak až do roku 1989 živila jako tlumočnice a překladatelka na volné noze, pracovala především pro MON. Po roce 1989 ji oslovili akcionáři zakládající agenturu Artlingua, aby se stala ředitelkou této agentury. Tam působila až do roku 2012.

7.2.4 Soňa Ješetová

Po gymnáziu studovala sociálně-právní nastavbu. V letech 1985 až 1987 pracovala na sekretariátu Mezinárodní organizace novinářů pro generálního tajemníka MON. Poté odešla na mateřskou dovolenou a po návratu v roce 1989 začala pracovat v konferenčním servisu, který zajišťoval překladatelské a tlumočnické služby. Zde působila necelý rok a po revoluci v roce 1990 spoluzaložila překladatelskou a tlumočnickou agenturu Media Market, kde působí jako vedoucí projektů dodnes.

7.2.5 Překladačská činnost pro MON

Od roku 1969 začaly pod tehdejším generálním tajemníkem Mezinárodní organizace novinářů, Jiřím Kupkou, fungovat obchodní činnosti, které zajistily, že organizace nebyla závislá jen na členských příspěvcích novinářů a měla vlastní příjmy (Suchá 2014). Jednou z těchto obchodních činností byl konferenční servis, který zajišťoval především překladačské a tlumočnické služby. Organizace neměla interní překladače a tlumočníky, proto najímala externisty (Serrano 2014). Jednalo se o skupinu vyzkoušených a osvědčených překladačů, se kterými MON spolupracovala pravidelně. Tato skupina se skládala ze zhruba 18 lidí, po třech lidech na každý světový jazyk. Často se jednalo o bilingvní překladače, kteří žili v zahraničí nebo pocházeli ze smíšeného manželství (Suchá 2014). Tehdy se překládala hlavně francouzština, španělština, ruština, angličtina, arabština a němčina (Serrano 2014). Pokud se objevila nezvyklá jazyková kombinace, byli najímáni další překladače mimo tuto stálou skupinu (Suchá 2014).

Nově najímání tlumočníci museli složit tlumočnické zkoušky, které MON sama organizovala. Tyto zkoušky simulovaly mezinárodní zasedání a adepti ho museli přetlumočit. Jejich výkon pak hodnotili tlumočníci, kteří již pro MON pracovali. Teprve po úspěšném složení těchto zkoušek mohl tlumočník uchazeč začít pro MON pracovat (Suchá 2014). Překladače podobné zkoušky neměli. Nepožadovalo se ani filologické či překladačské vzdělání. Jejich dovednosti se prokazovaly až v praxi na základě zpětné vazby klienta (Ješetová 2014).

Překladače buď překládali texty určené pro vnitřní potřeby organizace (těch bylo podstatně méně), nebo texty, které do MON přicházely od subjektů zvenčí. K prvnímu typu patřil překlad *Newsletteru* a časopisu *Demokratický novinář* (*The Democratic Journalist*). Na těchto překladech bylo zajímavé, že se často překládalo z jazyka do jazyka, ne vždy tu figurovala čeština. Organizování tohoto typu překladů měla na starosti redakce Mezinárodní organizace novinářů. Zaměstnanci najímali překladače na tyto dva typy textů a zároveň také fungovali jako redaktoři a redigovali *Newsletter* a *Demokratického novináře*. Obě periodika vycházela ve čtyřech jazykových mutacích: francouzsky, španělsky, anglicky a arabsky.²⁷ *Newsletter* byl zhruba osmistránkový bulletin, který obsahoval zprávy o dění v socialistickém světě. Jednalo se především o politickou a kulturní publicistiku. Překládal se dvakrát za měsíc. Překladač dostal od redaktorů předepsaný formulář, kde bylo místo na 1800 úhozů (30 řádků po 60 úhozech). Na papíře formátu A4 byl vyznačen rámeček na text. Tato formální úprava a dělení se musely

²⁷Zde se informace také rozcházejí: Dely Serrano (2014) uvedla, že periodika vycházela ve francouzštině, španělštině, angličtině a arabštině. Ševčíková (2008) uvádí francouzštinu, španělštinu, angličtinu a ruštinu.

dodržet. Překlady se vyhotovovaly na psacích strojích a v předepsaném formátu směly být maximálně čtyři opravy. Překladatel si *Newsletter* vyzvedl sám v redakci v anglickém originálu a přeložil ho do jedné ze tří dalších jazykových mutací. Na překlad osmi stran měli překladatelé čas zhruba týden. Svou práci pak zase osobně doručili do redakce (Serrano 2014).

Druhým typem překladů byly překlady pro externí subjekty. Jak je již zmíněno výše, MON provozovala celou řadu obchodních činností. Konferenční servis, zajišťující překlady a tlumočení, tvořilo zhruba deset referentek. Každá měla na starosti určitou firmu či podnik zahraničního obchodu, které se řadily k hlavním klientům a zadavatelům překladů. K podnikům zahraničního obchodu patřil například Motokov, Strojimport a Strojexport. Jednalo se o velké firmy, které měly mnoho materiálu k překladu. Překládalo a tlumočilo se ale i pro státní sektor, například pro Ústřední výbor KSČ. V překladech pro státní sektor se nejvíce objevovaly jazyky jako ruština či bulharština a další jazyky zemí Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP). Vedle referentek byla v konferenčním servisu také účtárna se čtyřmi zaměstnanci, takže celkově zde působilo kolem čtrnácti zaměstnanců (Ješetová 2014).

Překladatelé a tlumočníci působili v té době převážně na volné noze a pracovali pro více organizací současně (například pro MON i pro Pražskou informační službu). Překladatelé a tlumočníci na volné noze museli být evidováni na obvodním národním výboru, protože nezaměstnanost byla za socialismu nezákonná a trestala se jako příživnictví. Na národním výboru bylo oddělení sociálního zabezpečení umělců. Sem patřili vedle překladatelů a tlumočnicků například i cirkusoví artisté.

Mezinárodní organizace novinářů uzavírala s externě najímanými překladateli dohodu o provedení práce nebo dohodu o pracovní činnosti: „*Je přirozené, že takové [překladatelské a tlumočnické, pozn. aut.] služby nemůže organizace účelně zajistit vlastními stálými pracovníky v zaměstnaneckém poměru a musí uzavírat s občany dohody k provedení některých prací mimo pracovní poměr, a to buď dohodou o pracovní činnosti mimo pracovní poměr, nebo dohodou o provedení práce, neboť některé služby mají menší rozsah nebo se jedná o ojedinělé úkony, třeba se opakující v delších nebo kratších časových obdobích*“ (výňatek z Dohody o pracovní činnosti nedůchodců a nezaměstnaných občanů se zajištěním nemocenského a důchodového pojištění z roku 1975). Úzká skupina překladatelů, se kterými chtěla MON spolupracovat pravidelně, uzavřela s MON dohodu o pracovní činnosti na rok. Dohoda odpovídala polovině standardní roční pracovní doby a tato hranice nesměla být překročena, ani nedosažena. Pokud se

neodpracoval předepsaný počet hodin, nebyl pak překladatel od národního výboru pojištěný a neměl nárok na žádné výše zmíněné příspěvky (Suchá 2014). Ukázka dohody o pracovní činnosti se nachází v příloze II této práce.

Překladaelé a tlumočníci si také každý rok sami podávali daňové přiznání. Jednotlivé organizace, pro které pracovali, evidovaly jejich příjmy a na konci kalendářního roku jim vydaly potvrzení o příjmech. Toto potvrzení se pak doručovalo na Ochrannou organizaci autorskou, kde se příjmy přiznávaly. Za autorské překlady se odváděla dvouprocentní daň na literární a uměleckou činnost. Ochranná organizace autorská pak vydala potvrzení o zaplacení daní a na základě tohoto potvrzení pak obvodní národní výbor vyměřil překladatelům a tlumočnickům výši pojištění na další rok. Podle úrovně pojištění se pak vyměřoval příspěvek na nemocenskou, důchod či na mateřskou dovolenou (Suchá 2014).

Překladaelé dostávali 24 korun za normostranu. Výše honorářů, které byly překladatelům vypláceny, vycházela z Vyhlášky MF č. 91/66 Sbírky. Odměny se řídily uvedenou vyhláškou v případě, že nepodléhaly dani z literární a umělecké činnosti. Odměny vyplácené dle vyhlášky podléhaly dani z příjmu (Suchá 2014).

Texty, které byly zadávány k překladu externími subjekty, byly především vědecké práce, informační texty a korespondence, například Revolučního odborového hnutí (ROH), přírodovědné články, texty z oblasti stavebnictví a architektury (Suchá 2014). Ješetová (2014) dodává ještě technické dokumentace. Jednalo se o rozsáhlé manuály, na které měl překladatel i tři měsíce času. Dále pak politické texty, například projev prezidenta Gustáva Husáka do ruštiny pro potřeby ruského tisku.

7.3 Pražská informační služba

Pražská informační služba byla založena 1. 1. 1958 jako samostatné kulturně-informační a vzdělávací zařízení podporující cestovní ruch v Praze. Organizace informovala o nabídce cestovního ruchu, zprostředkovávala relevantní služby návštěvníkům hlavního města, organizovala semináře pro veřejnost. V současnosti je její stěžejní činností marketing a propagace Prahy pro účely rozvoje domácího i zahraničního cestovního ruchu.²⁸

Pražská informační služba funguje dodnes. Na webových stránkách je uvedeno datum vzniku organizace a činnosti, kterým se věnovala a věnuje. K historii organizace zde však informace nenajdeme. Neexistuje ani žádná publikace, která by mapovala historii Pražské informační služby.²⁹ Z dostupných informací na webových stránkách se tedy nedozvídáme o činnostech Pražské informační služby v minulém století. Tehdy se PIS dělila na vlastivědné a jazykové oddělení a vedle průvodcovské činnosti zajišťovala i překladatelské a tlumočnické služby. Vlastivědné oddělení poskytovalo mimo jiné jazykově vybavené průvodce pro Prahu a další česká města a památky. Jazykové oddělení zprostředkovávalo překladatelské a tlumočnické služby. Dále měla PIS velkou knihovnu na Klárově (Kadlecová 2014). Kromě toho byla Pražská informační služba aktivní i v publikační činnosti. Vydávala prospekty k pražským památkám, především k těm, které sama spravovala, například chrám svatého Mikuláše na Malé Straně (Kautský 2014).

7.3.1 Respondenti

Abych zjistila více informací o jazykovém oddělení PIS, bylo nutné oslovit pamětníky, kteří pro Pražskou informační službu pracovali. Prvním z nich byl Petr Kautský, současný tajemník JTP, který pro PIS pracoval jako překladatel a tlumočnick. Druhým respondentem byla Helena Kadlecová, bývalá referentka jazykového oddělení PIS.

---

²⁸ Pražská informační služba – Prague City Tourism [online]. Dostupné [cit. 22. 3. 2014] z: <http://www.praguewelcome.cz/cs/prazska-informacni-sluzba/o-nas/>.

²⁹ Tato informace pochází od současných projektových manažerek Pražské informační služby, Andrey Kulišánové a Jaroslavy Novákové, které jsem oslovila emailem.

7.3.2 Petr Kautský

Poté co byl během čistek v roce 1977 donucen odejít z Československého rozhlasu, začal pracovat na volné noze. Nejprve jako průvodce italských turistů pro Ústřední správu rekreační péče a zároveň jako překladatel a tlumočnick pro Pražskou informační službu. V 80. letech začal tlumočit i pro Mezinárodní organizaci novinářů. V roce 1990 byl jedním ze zakladatelů Jednoty tlumočnicků a překladatelů, kde působí dodnes jako tajemník.

7.3.3 Helena Kadlecová

Od roku 1973 pracovala v podnicích zahraničního obchodu, jako byl Škodaexport či Polytechna. V roce 1983 nastoupila do Pražské informační služby jako referentka jazykového oddělení. Mezi lety 1987 až 1989 pak pracovala pro Mezinárodní organizaci novinářů také jako referentka v konferenčním servisu. Po roce 1990 založila vlastní překladatelskou agenturu Alfa – PT, kde působí dodnes.

7.3.4 Překladatelská činnost pro PIS

Pražská informační služba neměla interní překladatele, na zakázky najímala externisty. Externisté, tedy překladatelé na volné noze, mohli odpracovat jen určitý počet hodin za rok. Tento limit odpovídal polovičnímu úvazku a nesměl být překročen, jinak překladatelům hrozilo ukončení spolupráce. Kvůli tomuto omezení museli někteří z nich koncem roku zakázky odmítnout, protože již měli vyčerpaný limit. Toto opatření zavedl tehdejší národní výbor hlavního města Prahy, který usoudil, že překladatelé jsou nadstandardně finančně ohodnoceni (Kautský 2014).

Překladatelé na volné noze museli mít průkaz vydaný organizací, pro kterou pracovali. Tím se prokazovali například při pátečních dopravních kontrolách Státní bezpečnosti. Příslušníci StB kontrolovali v pátek odpoledne vozy opouštějící Prahu a zjišťovali, zda lidé neodešli příliš brzy ze zaměstnání. V tu chvíli bylo důležité mít průkaz, který potvrzoval svobodné povolání a který externím spolupracovníkům vydávala například Pražská informační služba (Kautský 2014).

Překladatelé, kteří chtěli získávat zakázky přes Pražskou informační službu, se zde mohli buď sami přihlásit, nebo být najatí na základě inzerátu. Najímání nových překladatelů měl na starosti vedoucí jazykového oddělení. Pokud zjistil, že referentky nevystačí s počtem překladatelů, které mají k dispozici, dal inzerát do tisku (Kadlecová 2014). Kvalifikace překladatelů se ověřovala pomocí zkušebního překladu. Vysokoškolské vzdělání nutné nebylo. Pokud překladatel uspěl, dostával zakázky především z oblasti techniky a obchodu, překládaly se také komerční texty, projekty na stavbu budov nebo rekonstrukce či scénáře (Kautský 2014). Korektury překladů

nikdo na půdě PIS neprováděl, protože u referentek jazykového oddělení nebyla vyžadována znalost cizího jazyka. Stačilo pouze ukončené středoškolské vzdělání s maturitou (Kadlecová 2014). Překladatel si měl korektury zajistit sám, překládal-li do cizího jazyka. Jeho překlad šel pak přímo klientovi (Kautský 2014). Korektura probíhala pouze tehdy, když si ji zákazník předem vyžádal a zaplatil. V takovém případě byl pak najat externí korektor, což se ale v PIS stávalo spíše ojediněle (Kadlecová 2014).

Jazykové oddělení se skládalo z vedoucího oddělení, deseti referentek a dvou účetních. Jedna část oddělení byla překladatelská, jedna tlumočnická. Na rozdíl od MON, kde měly referentky přidělené jednotlivé externí firmy, měly referentky v PIS práci rozdělenou dle jazyků. Jazyky, které se překládaly nejvíce, byly rozdělené mezi více referentek. Nejvíce se překládala angličtina, kterou spravovaly tři referentky. Dále pak němčina, na kterou byly dvě referentky, a ruština s jednou referentkou. Menší objem zakázek s ruštinou souvisel s tím, že všechny firmy vyvážející své produkty do zahraničí, tedy potenciální zákazníci, museli vyvážet přes podnik zahraničního obchodu. Zaměstnanci zahraničního obchodu museli ovládat cizí jazyky a překlady vyhotovovali sami. Velké firmy, které své produkty vyvážely, jako Vítkovické železárny, ČKD či ŽĎAS, měly navíc svá překladatelská oddělení s interními překladateli, kteří veškerou dokumentaci překládali sami. Velkou část technických překladů do ruštiny tedy vyhotovovali překladatelé v jednotlivých podnicích, zbytek textů, například obchodní smlouvy, pak zaměstnanci podniku zahraničního obchodu (Kadlecová 2014).

Každá referentka jazykového oddělení měla na starosti zhruba 500 překladatelů. Zadání zakázky probíhalo tak, že zákazník přinesl podklady osobně do sídla PIS, referentka s ním sepsala objednávku a domluvila termín. O ceně se nejednalo, protože byla pevně daná tabulkou (Kadlecová 2014). Poté referentka oslovila telefonicky překladatele. Pokud se na zakázce dohodli, vyzvedl si text v sídle PIS, které bylo v Praze v ulici Za Poříčskou bránou. Doma pak překlad na stroji vyhotovil a odnesl ho zpět do sídla PIS (Kautský 2014). Obecně platilo, že překladatelé překládali pět až šest normostran za den. Expres překlady, při kterých bylo třeba přeložit více, se objevovaly jen výjimečně (Kautský 2014). Referentka pak připravila podklady pro účtárnu, ta práci vyfakturovala a zaplatila překladatele. Ke klientům PIS patřily velké podniky jako ocelárny, elektrárny, výzkumné ústavy a ministerstva (Kadlecová 2014).

Jak jsem zmínila výše, PIS funguje dodnes, ale jazykové oddělení již neprovozuje. Po revoluci vzniklo v jednu chvíli velké množství soukromých překladatelských a tlumočnických agentur.

Zároveň byly zavedeny živnostenské listy a překladatelé mohli uzavírat zakázky přímo s klienty. Konkurence na trhu překladatelských služeb pravděpodobně způsobila, že PIS neměla tolik zakázek jako dříve, a tak od jazykových služeb upustila a věnovala se pouze vlastivědné činnosti.

7.3.5 Vztah PIS a MON

Pražská informační služba, Mezinárodní organizace novinářů a Rapid³⁰ byly jediné tři organizace zajišťující překladatelské a tlumočnické služby na území ČSSR (Kadlecová 2014, Suchá 2014). To znamená, že tyto organizace měly interní oddělení přijímající překladatelské zakázky od externích subjektů a tyto zakázky zadávaly překladatelům, se kterými externě spolupracovali. Přestože byly ceny za překlad dané tabulkově, byl MON o něco dražší než PIS. Tabulky totiž určovaly, jaká je cena za klasický překlad, například překlad dopisu. Cena odborného překladu se určovala také tabulkově podle procent odbornosti. Zde vznikal prostor pro různé interpretace a rozdílné ceny (Kadlecová 2014). MON byla silně napojená na KSČ a dostávala tedy lukrativnější, především tlumočnické zakázky pro vládní činitele a důležité překlady často tajných dokumentů. PIS byla více zaměřená na překlady než na tlumočení (Kadlecová 2014). MON byla mezinárodní organizace, zatímco PIS vznikla a fungovala jako domácí agentura. Práce v MON byla tedy chápána jako velmi prestižní a byla také lépe finančně ohodnocena než práce pro PIS.

---

³⁰ Rapid byla organizace fungující podobně jako PIS nebo MON. Zajišťovala především technické překlady (Kadlecová 2014).

7.4 Světová odborová federace

Světová odborová federace byla založena 3. 10. 1945. Sdružovala světová odborová hnutí bez ohledu na národnost a ideologickou příslušnost. V současné době má 80 miliónů členů ve 120 zemích světa. Federace se organizačně skládá z kongresu, generální rady, výkonného výboru, předsednictva a sekretariátu. Kongres se koná každé čtyři roky pravidelně od roku 1945. V roce 1978 se konal v Praze. Od založení do roku 1953 sídlila federace v Paříži, mezi lety 1963 až 1956 pak ve Vídni. V roce 1956 přesídlila do Prahy, kde zůstala až do roku 2005. V současné době má federace sídlo v Aténách, ale zároveň má místní zastoupení na každém kontinentu. Jednacími jazyky jsou francouzština, angličtina a španělština.³¹

Od svého založení se Světová odborová federace zasazovala o jednotu dělníků, prosazovala demokratická práva a svobody a usilovala o dosažení trvalého světového míru. Základní cíle a úkoly byly zakotveny ve stanovách federace a schváleny na pařížském kongresu v roce 1945. SOF chtěla především organizovat a sjednotit odborové organizace po celém světě bez rozdílu rasy, národnosti, náboženství a politického přesvědčení. Bojovala proti válce a fašismu ve všech jeho formách. Bránila zájmy pracujících a usilovala o zaručení zaměstnání, stálý vzestup mezd, zlepšování pracovních i životních podmínek a plné sociální zabezpečení pracujících i jejich rodin v případě ztráty zaměstnání či nemoci. V neposlední řadě také organizovala různé semináře a vzdělávací akce. Federace má dodnes stále zástupce v mezinárodních organizacích jako jsou OSN, UNESCO či FAO. Na jejich půdě prosazuje práva a zájmy pracujících (Bakašová/Rytkov 1952: 25n).

O Světové odborové federaci je možné získat aktuální informace na oficiálních webových stránkách, a existuje dokonce dobová publikace v českém překladu z ruštiny *Světová odborová federace. Osnovy odborářského školení*, která (velmi ideologicky) popisuje vznik a činnost SOF. Z dostupných pramenů se ale nedozvídáme o tom, že SOF měla interní překladatelské oddělení. Následující informace jsem získala z rozhovoru s Dely Serrano. Její medailon je uveden v kapitole o Mezinárodní organizaci novinářů.

---

³¹ What is the WFTU? PDF publikace [online]. Dostupné [cit. 22. 3. 2014] z: http://www.wftucentral.org/wp-content/2011_12_what-is-the-wftu.pdf.

7.4.1 Překladačská činnost pro SOF

V době, kdy Světová odborová federace sídlila v Praze, bylo její součástí i technické oddělení, kde působili překladatelé. Na rozdíl od ostatních organizací, které jsem doposud popsala, zaměstnávala Světová odborová federace interní překladatele na plný úvazek. Celkově se jednalo o 13 zaměstnanců: vedoucího technického oddělení, dva rodilé mluvčí z každého relevantního jazyka (španělština, arabština, francouzština, angličtina) a čtyři písařky. Překladatelé se zároveň věnovali i tlumočení, bylo-li třeba. Externisté se najímali pouze ve výjimečných případech. Většinou byli interní zaměstnanci schopni pokrýt potřeby federace. Jelikož se jednalo o překlady, kde nefigurovala čeština, zaměstnávala federace pouze rodilé mluvčí. Ti museli mít filologické vzdělání. Neznamenal to však, že by zde žádní Češi nepracovali. Revoluční odborové hnutí (ROH), které chod Světové odborové federace financovalo, zde zaměstnávalo i české pracovníky se znalostmi cizích jazyků, kteří pak pracovali jako jazykoví korektoři.

Být interním zaměstnancem mezinárodní organizace přinášelo řadu výhod. Překladatelé měli nadstandardní platy a zároveň pevné zázemí. Překlady nemuseli sami psát na strojích, ale mohli je namlouvat do nahrávacího zařízení a poté dát záznam písařkám, které text přepsaly. Překladatelé pak měli více času na výstupní kontrolu textu, na kterou se zde kladl velký důraz. Další výhodou byl snadný přístup k široké škále západního tisku jako Le Monde, The Economist či The Guardian. Sociální výhody jako nárok na byt, pojištění či lékařskou péči se vztahovaly jen na cizince bez trvalého pobytu na českém území.

8. Závěr

Cílem této práce bylo podat základní přehled o organizacích a institucích, při kterých se ve druhé polovině 20. století soustředila překladatelská činnost, a ukázat tak tehdejší možnosti uplatnění překladatelů neliterárních textů a jejich pracovní podmínky. Téma bylo vybráno, protože zatím není k dispozici jiná publikace, která by se systematicky zaměřovala pouze na organizovanou činnost překladatelů.

Jelikož se práce soustředí na organizovanou činnost překladatelů odborných textů, bylo nejprve třeba definovat, co se pod pojmem odborný překlad a odborný text rozumí. V teoretické části jsem tedy charakterizovala rysy odborného textu a jeho stylu a následně vymezila specifika překladu odborného textu ve srovnání s překladem textu uměleckého. Dále bylo třeba zachytit stav zkoumané problematiky a její ukotvení v odborné literatuře. Pro tyto účely jsem vytvořila přehled domácích monografií, příspěvků, článků, sborníků a konferencí, které se zabývaly odborným překladem a organizovanou činností překladatelů. Vyšlo najevo, že oblast překladu odborného textu je v domácí odborné literatuře zastoupena dobře, příspěvky k organizované činnosti jsou však roztroušeny v nejrůznějších publikacích a obsahově nepokrývají celou problematiku. Proto jsem k dalšímu výzkumu zvolila metodu orální historie a provedla jsem celkem osm rozhovorů s pamětníky.

Výsledkem rozhovorů jsou případové studie pojednávající detailněji o jednotlivých organizacích (Mezinárodní federace překladatelů, Překladatelská sekce Svazu československých spisovatelů, Mezinárodní organizace novinářů, Pražská informační služba) a institucích (překladatelské oddělení Škoda Auto a.s. a Světová odborová federace). Ve většině případů jsem informace o organizacích a institucích sbírala z více zdrojů. K těmto zdrojům patřili interní zaměstnanci a externí spolupracovníci. Někteří externisté pracovali i pro více organizací či institucí, takže sami poskytli srovnání. Díky tomuto dvojímu pohledu bylo možné zachytit vnitřní i vnější vztahy a procesy, včetně detailních údajů o počtu osob na oddělení, jménech firem, se kterými překladatelská oddělení spolupracovala, jazykových kombinacích překladatelů a podobně. Zkoumala jsem celkem šest organizací a institucí, které měly společné to, že se při nich soustředila překladatelská práce. Tento společný jmenovatel umožnil je srovnat a vyvodit obecnější poznatky.

Z informací získaných z rozhovorů by se překladatelská práce ve druhé polovině 20. století (s ohledem na získané informace je důraz kladen na dobu od konce 60. let) dala shrnout

následovně: Většina překladatelů byla na volné noze a pracovala i pro více organizací či institucí buď současně, či v průběhu let pro několik z nich. Překladatelé na volné noze měli ale přesně určený počet hodin za rok, které mohly odpracovat, a který odpovídal polovičnímu úvazku. Tento limit nesměl být překročen, zároveň ale taky ne nenaplněn, protože v takovém případě neměl překladatel nárok být pojištěn. Překladatelé na volné noze pracovali buď na dohodu o pracovní činnosti (v případě dlouhodobější spolupráce) či na dohodu o provedení práce (v případě jednorázové či krátkodobé spolupráce). K největším zákazníkům patřily velké podniky jako ocelárny či elektrárny, podniky zahraničního obchodu, výzkumné ústavy a státní sektor. Nejprekládanější jazyky byly angličtina, němčina, francouzština, italština, španělština, ruština a arabština. Škála textů k překladu byla velice široká. Překládaly se vědecké práce, informační texty a korespondence, přírodovědné články, texty z oblasti stavebnictví a architektury, technická dokumentace, politické texty či komerční texty. Překladatelé nemuseli být filologicky vzdělání, nebylo třeba ani vysokoškolské vzdělání. Při najímání se přihlíželo hlavně ke zkušenostem a k odbornosti.

Druhým typem překladatelské práce byla práce v interním překladatelském oddělení u některé z institucí. Těmi byly buď velké průmyslové podniky, nebo mezinárodní organizace sídlící v Praze. Překladatelů na plný úvazek bylo ale podstatně méně než překladatelů na volné noze, protože interní oddělení byla malá a skládala se maximálně z deseti členů. U mezinárodních organizací byli navíc zaměstnáváni pouze rodilí mluvčí, protože v jejich překladech často nefigurovala čeština. Požadavkem bylo vysokoškolské vzdělání filologického směru.

Zásadní proměna přišla s rokem 1989, kdy došlo ke kompletní proměně (nejen) překladatelského trhu. Obnovení soukromého sektoru umožnilo vznik mnoha překladatelských agentur. Zároveň byly zavedeny živnostenské listy, takže překladatelé mohli začít pracovat samostatně, nepotřebovali již zaštiťující organizaci. Velká konkurence způsobila například zrušení jazykového oddělení v PIS. Sídla mezinárodních organizací byla z Prahy přesunuta a tím pádem zanikla i jejich interní překladatelská oddělení. V jiných případech ale revoluce podnítila vznik nových překladatelských pracovišť, což souviselo s příchodem zahraničních partnerů (viz vznik interního překladatelského a tlumočnického oddělení ve Škoda Auto). Vývoj překladatelského trhu po roce 1989 však nebyl tématem této práce a otevírá pole dalšímu výzkumu.

Šetření pro účely této diplomové práce nepokrývá všechny možnosti uplatnění překladatelů v daném období. Vedle uvedených organizací a institucí existovala i interní překladatelská

oddělení ve státní sféře a v médiích, například v Československém rozhlase či v České tiskové kanceláři. Tato možnost uplatnění se také může stát předmětem dalšího výzkumu.

9. Bibliografie

TIŠTĚNÉ ZDROJE

Acta Universitatis Carolinae. 1989. Philologica 1-3. Translatologica Pragensia II, část 1. Praha: UK.

Acta Universitatis Carolinae. 1986. Philologica 1-3. Translatologica Pragensia II, část 2. Praha: UK.

BAKAŠOVÁ, L. a RYTIKOV, N. 1952. *Světová odborová federace.* Praha: Práce – vydavatelstvo ROH.

BAKER, Mona and SALDANHA, Gabriela (eds). 2008. *Routledge encyclopedia of translation studies.* 2nd ed. London: Routledge.

BALOUN, Jaroslav. 1986. K některým aktuálním problémům odborného překladu. In *Preklad včera a dnes: zborník príspevkov z konferencie "40 rokov prekladu v socialistickej spoločnosti" Bratislava marec 1985*, J. Vilikovský (ed). Bratislava: Slovenský spisovateľ. 367 – 369.

BALOUN, Jaroslav. 1988. K některým aktuálním problémům a perspektivám odborného překladu. In *AUC Philologica 1-3 1986, Translatologica Pragensia II, 2. část.* Praha: UK. 799–808.

BELISOVÁ, Šárka. 2003. Diplomové práce jako dílčí příspěvky k dějinám českého překladu. In *Český překlad 1945-2003: sborník příspěvků ze symposia, které se konalo v Ústavu translatologie FF UK v rámci výzkumného záměru Srovnávací poetika v multikulturním světě v Praze 11. září 2003*, M. Hrala (ed). Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. 90 – 92.

ČERMÁK, Josef, ILEK, Bohuslav, SKOUMAL Aloys (eds). 1970. *Překlad literárního díla. Sborník současných zahraničních studií.* Praha: Odeon.

GROMOVÁ, Edita, HRDLIČKA, Milan, VILÍMEK, Vítězslav (eds). 2007. *Antologie teorie odborného překladu: výběr z prací českých a slovenských autorů.* 2., aktualiz. a rozš. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta.

HAESERYN, René. 2005. *FIT over fifty years 1953 – 2003.* FIT.

HOLMES, James S. 1970. *The Nature of Translation. Essays on the Theory and Practice of Literary Translation.* Bratislava: Slovak Academy of Sciences.

HOROVÁ, Eva. 1986. K definici a specifičnosti tzv. „odborného“ překladu. In *Preklad včera a dnes: zborník príspevkov z konferencie "40 rokov prekladu v socialistickej spoločnosti" Bratislava marec 1985*, J. Vilikovský (ed). Bratislava: Slovenský spisovateľ. 370-375.

HRDLIČKA, Milan. 1991. Odborný text a překlad. *ToP 7: 2-3.*

ILEK, Bohuslav. 1977. Místo teorie odborného překladu v soustavě věd o překladu. In *Preklad odborného textu: práce 1. celoštátnej konferencie o preklade odborného textu na pedagogickej fakulte v Nitre v septembri 1972*, A. Popovič (ed). Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo. 191-194.

KOLÁŘÍKOVÁ, Dagmar. 2005. Vývoj odborného překladu u nás v letech 1945-2004. In *Český překlad: sborník příspěvků z kolokvia, které se konalo v Ústavu translatologie FF UK v rámci výzkumného záměru Základy moderního světa v zrcadle literatury a filozofie (MSM 0021620824) v Praze 8. dubna 2005*, M. Hrala (ed). Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta. 359 – 366.

KOLÁŘÍKOVÁ, Dagmar. 2007. *Historie a současnost odborného překladu u nás* [disertační práce]. Plzeň: Západočeská univerzita, Fakulta filozofická.

KOLLER, Werner. 1992. *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. 4., völlig neu bearb. Aufl. Heidelberg: Quelle & Meyer.

LEVÝ, Jiří. 1996. *České teorie překladu*. 2. vyd., Praha: Železný.

LANC, Otokar. 1986. Čtyřicet let českého překladu (1945–1985). In *Preklad včera a dnes: zborník príspevkov z konferencie "40 rokov prekladu v socialistickej spoločnosti" Bratislava marec 1985*, J. Vilikovský (ed). Bratislava: Slovenský spisovateľ. 43 – 54.

NEWMARK, Peter. 1988. *Approaches to translation*. London: Prentice Hall.

NOVOTNÁ, Eva. 2013. *Uplatnění absolventů oboru překladatelství a tlumočnictví v praxi* [diplomová práce]. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Ivana Čeňková.

POPOVIČ, Anton. 1977. *Preklad odborného textu: práce 1. celoštátnej konferencie o preklade odborného textu na pedagogickej fakulte v Nitre v septembri 1972*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.

Překlad v Československu. 1982. Praha: Videopress-MON.

REIß, Katharina. 1993. *Texttyp und Übersetzungsmethode: der operative Text*. 3., unveränd. Aufl. Heidelberg: Groos.

RUBÁŠ, Stanislav. 2012. *Slovo za slovem: s překladateli o překládání*. Praha: Academia.

SERRANO, Dely. 2001. Mladí vpřed a staří na svá místa. *ToP 61*.

SCHWARZ, Hans. 1970. VI. Kongreß der Fédération Internationale des Traducteurs (FIT) in Stuttgart. *Mitteilungsblatt für Dolmetscher und Übersetzer 16 (6)*.

SNELL-HORNBY, Mary. 1998. *Handbuch Translation*. Tübingen: Stauffenburg.

SOKOLOVÁ, Eva (ed). 2005. *50 rokov činnosti Literárneho fondu, 1954 – 2004*. Bratislava: AnaPress.

STEPHENS, Peter. 1994. Working as a Translator for an International Organisation in Prague. *TOP 21*: 5.

STOLZE, Radegundis. 1999. *Die Fachübersetzung: eine Einführung*. Tübingen: Gunter Narr.

SVOBODA, Tomáš. 2012. *Kapitoly z překladatelské praxe. Odborný překlad mezi němčinou a češtinou*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze.

ŠEVČÍKOVÁ, Markéta. 2008. *Mezinárodní organizace novinářů (1946-1991)* [diplomová práce]. Praha. Vedoucí diplomové práce Barbara Köpplová.

VANĚK, Miroslav. 2003. *Orální historie: metodické a "technické" postupy*. Olomouc: Univerzita Palackého.

VERMEER, Hans J. 1992. *Skizzen zu einer Geschichte der Translation*. Frankfurt am Main: IKO-Verlag für Interkulturelle Kommunikation.

VILIKOVSKÝ, Ján (ed). 1986. *Preklad včera a dnes: zborník príspevkov z konferencie "40 rokov prekladu v socialistickej spoločnosti" Bratislava marec 1985*. Bratislava: Slovenský spisovateľ.

INTERNETOVÉ ZDROJE

DANEŠ, František. 1953. Kniha o překládání. In *Naše řeč 36 (9-10)* [online]. Dostupné [cit. 14. 2. 2014] z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=4325>.

Databáze českého uměleckého překladu – heslo Ladislav Hradský [online]. Dostupné [cit. 6. 12. 2013] z: <http://www.databaze-prekladu.cz/prekladatel/Ladislav%20Hradsk%C3%BD>.

Historie společnosti Škoda Auto a.s [online]. Dostupné [cit. 6. 12. 2013] z: <http://new.skoda-auto.com/cs/company/history/company-history>.

Mezinárodní organizace novinářů - záznam z obchodního rejstříku [online]. Dostupné [cit. 6. 12. 2013] z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-vypis?subjektId=isor%3a19718&typ=full&klic=bsoezx>.

Obec překladatelů – heslo Jarmila Emmerová [online]. Dostupné [cit. 6. 12. 2013] z: http://www.obecprekladatelu.cz/_ftp/DUP/E/EmmerovaJarmila.htm.

Obec překladatelů – heslo Jiří Honzík [online]. Dostupné [cit. 6. 12. 2013] z: http://www.obecprekladatelu.cz/_ftp/DUP/H/HonzikJiri.htm.

Oficiální stránky Mezinárodní federace překladatelů [online]. Dostupné [cit. 6. 12. 2013] z: <http://www.fit-ift.org/>.

Oficiální stránky Pražské informační služby [online]. Dostupné [cit. 22. 3. 2014] z: <http://www.praguewelcomes.cz/cs/prazska-informacni-sluzba/o-nas/>.

Stanovy Mezinárodní federace překladatelů [online]. Dostupné [cit. 8. 3. 2013]
z: http://www.fit-ift.org/?page_id=454.

What is the WFTU? PDF publikace [online]. Dostupné [cit. 22. 3. 2014]
z: http://www.wftucentral.org/wp-content/2011_12_what-is-the-wftu.pdf.

Zápis v obchodním rejstříku firem – Mezinárodní organizace novinářů [online]. Dostupné
[cit. 16. 2. 2014] z: <http://rejstrik.penize.cz/00461431-mezinarodni-organizace-novinaru>.

DALŠÍ ZDROJE

KURZWEILOVÁ, Hana. 2011. *Specifika práce překladatelského týmu v prostředí nadnárodní firmy* [ppt prezentace].

Rozhovor s Jarmilou Emmerovou 11. 12. 2013.

Rozhovor s Jiřím Honzíkem 14. 1. 2014.

Rozhovor s Janou Sloupovou 16. 1. 2014.

Rozhovor s Dely Serrano 4. 3. 2014.

Rozhovor s Petrem Kautským 10. 3. 2014.

Rozhovor s Ljubou Suchou 12. 3. 2014.

Rozhovor se Soňou Ješetovou 12. 3. 2014.

Rozhovor s Helenou Kadlecovou 26. 3. 2014.

Zápis ze zasedání Výkonného výboru JTP dne 7. 1. 2014 v Praze.

10. Přílohy

PŘÍLOHA I

JARMILA EMMEROVÁ

Rozhovor s Jarmilou Emmerovou proběhl 11. 12. 2013 u ní doma v Praze.

Česká delegace na kongresu ve Finsku navrhla, že by se další kongres mohl konat v ČSSR. Z jaké organizace byla delegace?

V té době jediná organizace, o které já vím a která s FITem spolupracovala, byla Překladačtelská sekce, která byla součástí Svazu československých spisovatelů. To jsem si jistá. Předsedou Překladačtelské sekce byla pan doktor Ladislav Hradský. On byl duší celé konference. Na něm to všechno viselo. Protože on s tím FITem, co já pamatuju, od začátku spolupracoval. Máte tam i předsedu FITu? Francouz. Ona je to francouzská organizace. Tehdy byla francouzština hodně preferovaná, dnes ve FITu převažuje angličtina. Dnes je sekretariát FITu ve Švýcarsku. Na to se pamatuju, že tady byli, že byli na tom Dobříši, protože to byla vždycky taková reprezentace. Tehdy to patřilo Svazu československých spisovatelů, teď to zase vrátili Clam-Gallasovi, zůstalo tam veškerý zařízení, vybavení těch nejlepších místností zůstalo zámecké, park byl udržovaný, takže když se tam konalo to setkání, tak byli všichni strašně nadšení. Udělalo to velký dojem. A pan doktor Hradský vedl všechna jednání na Dobříši.

Téma konference se soustředilo na literární překlad?

No protože pan doktor je literát. Ono vždycky, kdo to vede, tak tam to směřuje. To nebyla nikdy, tady u nás, z mého pohledu, nikdy nebyla žádná rivalita, vy jste technický a my jsme takoví. Ale samozřejmě když se tomu víc věnovali literáti, tak to tam bylo trošku výraznější. Ale nikdy nebyla nějaká animozita. Zrovna jako i teď JTP spolupracuje s Obcí překladatelů v nejlepších vztazích. Tohle je to, co mě těší, že tady žádné takové střety nejsou. Znam organizace, které si nemohou přijít na jméno, jako kdyby to bylo něco jiného, ale tohle tu nikdy nebylo. Zrovna tak s těmi Slováky jsme byli vždycky zadobře. Oni se věnovali odbornému překladu velmi intenzivně. Oni tam měli paní Rakšanijovu a pana Vilikovského, Slováci tomu věnovali velikou pozornost. Není divu, že mají více sborníků než my.

Existovala organizace sdružující odborné překladatele?

Není mi známo, zatímco literární překlad měl pořád semináře a schůzky, tak mi není známo, že by to bylo takhle organizačně pevně zachyceno u odborného překladu. Práci dávala Pražská informační služba, ale že by pořádali takové nějaké semináře, jako pořádá JTP, to nepamatuju. Ale jsem literární překladatelka, ale poměrně důsledně jsem to sledovala.

Můžete mi říct nějaké informace o sobě?

Po studiu jsem nejdřív byla redaktorka Odeonu (Státní nakladatelství literatury, hudby a umění – tak se to jmenovalo) v anglické redakci, pak jsem byla asistentkou na katedře anglistiky. Takže jsem byla vysokoškolský pedagog, nikdy jsem se neživila jako překladatelka na volné noze. Ale celou dobu jsem překládala, já jsem toho přeložila hrozně moc, ale zároveň jsem byla pořád zaměstnaná. A bylo možné se přihlásit na Ministerstvu kultury, myslím, aby vám to šlo taky do důchodu, protože jsem platila daně a to se mi nikde nepočítalo. A za ta léta to je dost škoda. No a tak jsem si podala žádost a hned mi ji zamítli. Ale představte si, že když odevzdáváte daně a někomu to dovolili, že se to počítá a někomu to nedovolili. Kdo překládal, tak musel mít pouze smlouvu s nakladatelstvím, ale ty daně vám už strhávali, dali vám to čistě, to byl zaměstnanecký poměr, nebyly živnostenské listy. Já jsem dostávala plat a z toho byla ta daň už stržená.

K pražskému kongresu měl vyjít i sborník. Jedna jeho část obsahující informace o Československu a Praze byla publikována. Víte o ní něco?

Ano, to byly ty call for papers. Kde jsou ty výtisky, to nevím, mohla by ho mít Viktorie Hradská, dcera pana doktora Hradského. Byla to práce pana Hradského, koláže, velmi krásně udělané, velmi pěkná propagace Československé republiky. Byly tam záběry pražské architektury a významných památek, co máme nejvzácnější, ale já sama jsem to nikdy neměla. Vpád sovětských vojsk byl velký zmatek, spousta věcí se ztratila. Ale viděla jsem to a bylo to krásně udělané. Bylo to udělané ohromně pečlivě, s vkusem to propagovalo Československo.

Jak vypadala situace po srpnu 1968?

Pan Hradský přestal být předsedou Překladatelské sekce. To byla totální výměna. Já jsem byla členkou Překladatelské sekce. Ale já jsem dostala stipendium v roce 1968 do Anglie, ale s nástupem v roce 1969. A odjela jsem v den, kdy pak zavřeli hranice, a já jsem přijela do Anglie, neměla jsem platný pas a oni na mě koukali jako na vránu. Oni nám prostě zrušili pasy, abychom nemohli jezdit. Ale jelikož já už jsem zrovna jela vlakem, tak se mi to zrušilo po cestě. Já jsem toto období už tady nebyla. Naštěstí jsem odjela včas a zůstala jsem tam. To stipendium jsem si vybrala, nový režim už mě nemohl vrátit, tak jsem tam zůstala.

FIT nechtěl, aby konference byla v zemi, kde je okupační armáda, takže z toho sešlo.

Pan doktor Hradský ale uvedl, že se kongres nebude konat z technických důvodů.

Tak to bylo takové, to musel říct, aby neměl tady malér. Ale tou dobou já už jsem byla v Anglii. Mně nezrušili členství v Překladatelské sekci. Byla jsem členkou i nadále. Bylo šikovné, že jsem tu nebyla, takže na mě zapomněli. Na fakultě se taky dělaly pohovory, ale se mnou nemohl nikdo hovořit, když jsem byla pryč. Takže jsem z toho vyklouzla.

Z technických důvodů – to byl naprostý nesmysl. To se tak říkalo. Nevím, o jaké technické důvody by šlo. Musel to říct. Víím, jak to chodilo. Když jste jel do ciziny, tak jste byl instruován, s kým máte jednat, co máte jednat, jak máte jednat a jak máte mluvit a zvlášť tedy on jako představitel té organizace tam určitě nemohl říct: „Podívejte, hoši, je u nás tři čtvrtě miliónu Rusů, tak tam radši nejezděte.“ Takovéhle hloupé výmluvy, to mě vůbec nepřekvapuje. Ale to bych neřekla, že byla záležitost pana Hradského, to bylo oficiální stanovisko. To odpovídá stavu normalizace. Protože technické důvody, co by to mohlo být?

V čem spočívaly přípravné práce na kongres?

Já jsem se podílela v tom smyslu, když bylo potřeba něco donést. Ale pan Hradský to pojal velkoryse. Řečí FITu byla angličtina a francouzština, ale jelikož byl založen ve Francii a předseda byl Francouz, tak pan Hradský dosáhl toho, že se uspořádaly kurzy francouzštiny a kdo chtěl, tak se mohl přihlásit, aby mohl pomáhat a účastnit se společensky jako doprovod hostů. Já jsem na francouzštinu chodila, měla jsem ji na gymnáziu, ale chtěla jsem se zdokonalit. To považuji za velmi významné, jak to pojali velkoryse a současně detailně, chtěli připravit české účastníky, aby mohli mluvit s hosty. To byly kurzy, které se konaly ve Svazu československých spisovatelů. Tehdy měli sídlo na Národní třídě. Tam byla jídelna, shromažďovací sál a takové menší salóňky a v jednom se konaly kurzy francouzštiny pro překladatele, kteří se chtěli účastnit jako doprovod nebo nějak spolupracovat. To všechno pan Hradský zařídil. Byla tomu věnována obrovská péče. Pomáhalo se na dobrovolnické fázi. Pan Hradský byl duší, on byl maďarského původu, to jméno si změnil, bylo jako maďarský grov, noblesní pán, ohromně vzdělaný, francouzsky mluvil výborně. Měl sekretářku, která se jmenovala Anděla Šedivá a ta byla nesmírně výkonná a vše taky zařizovala. Vše bylo na dobrovolné bázi, neplacené, ovšem vyučující francouzštiny odměnu dostávali. Ale my jsme neplatili nic. Pro toho kdo chtěl, to bylo zadarmo. A potom se na tom taky organizačně podílel pan Václav Daněk. Pracoval v Československém rozhlasu, je to básník, překladatel z ruštiny a napsal teď paměti, kde se

zmiňuje, že byl činovníkem v Překladatelské sekci. Mohl by vědět něco bližšího. Byl členem toho výboru Překladatelské sekce.

Slyšela jste někdy o Sdružení českých překladatelů?

Nejdřív byl Syndikát spisovatelů a pak vznikl Svaz československých spisovatelů, kde se vyčlenila Sekce překladatelů. Ale to byli jenom literární překladatelé. Tam nikdy nebyl odborný překlad. O tomhle nevím. Ale v 68. roce, to byl takový kvas, to vznikalo všechno možné a pak to hned zase všechno zrušili.

Byl potřeba ke konání kongresu souhlas ze strany státu?

Schválení se muselo prosadit. Ale to byla příznivá doba. 67,68 to se mohlo rozjet, to byla ideální doba, já myslím, že v jiné době by to těžko byl prosadil. To se muselo dát tisíce papírů na Ministerstvo kultury a různé ty zprávy a potom bylo také na ÚV KSČ oddělení pro kulturu a vedoucí, tehdy pan Müller, o všem rozhodoval, takže to rozhodně muselo mít povolení.

V čem spočívala práce FIT?

Strašně důležité bylo prohlášení z konference v Nairobi, kdy žádali, aby překladatelé byli uváděni na první stránce, a to my do dneška nerespektujeme. To se tady nepodařilo prosadit. V první republice to bylo celkem běžné, za komunistů to tam nebylo vůbec a dnes to dělá BB Art, ale jinak to nevidíte. Jen drobounce v tiráži nebo na rubu. Ta konference vydala takový celosvětový požadavek, že by překladatel měl být uveden pod autorem. Měl by tam být název, autor a potom překladatel, protože prakticky, když to dostane ten čtenář v tom domorodém jazyce, tak to je práce toho překladatele. U nás to dělá jen BB Art.

JIRÍ HONZÍK

Rozhovor s Jiřím Honzíkem proběhl 14. 1. 2014 u něj doma v Praze.

Jaké existovaly překladatelské organizace na našem území a jak se vyvíjely?

Po roce '45 vznikl Svaz spisovatelů a při něm vznikl Kruh překladatelů, který fungoval jako početně dost silná organizace. Svaz umožnil, aby spousta lidí, kteří nebyli režimem vítáni, mohli publikovat a totéž platí, ještě větší měrou, protože tady byl ten politický dohled menší, u překladatelů. Často člověk, kterému by asi knížka původní neprošla, byl jako překladatel trpěn. V období mezi květnem '45 a únorem '48 vznikla situace, že překladatelská práce byla velmi slušně placená. Když už se překladatel zařadil, tak to bylo snazší. I když ještě nebyla televize, filmy byly většinou s titulky, tak překladatelé ve srovnání s první republikou a ve srovnání se současnou situací překladatelů, to měli z materiálního hlediska snazší. Problém byl, řekněme od roku '48, že řada věcí, které by měly vycházet, nevycházely, ze západních literatur. V 60. letech byla v tomhle ohledu situace jiná. Rada autorů kromě třeba Orwella vyšla. Knížky ale byly na lístky, nebyly úplně na trhu.

Kruh překladatelů sdružoval lidi, kterým vyšly alespoň dvě knížky, teď nevím přesně, jestli to byly dvě nebo tři, asi dvě, protože já jsem byl přijat po dvou knížkách. Nebo když měl překladatel hodně překladů v poezii. Při Svazu spisovatelů vznikla překladatelská sekce, kde byli elitní překladatelé. Kde byla ta míra té elitnosti, vám nepovím. Já jsem v té době s tím neměl nic společného, dokonce jsem nebyl při tom prověřování mezi tyto překladaatele zařazen. Celkem, pokud jde o překládání, jsem od chvíle, kdy jsem byl na fakultě, překládal málo. Ale já si myslím, že stejně jako byli členy Svazu spisovatelů literární kritici, totéž by mělo platit o lidech, kteří se zabývají překlady literárně kriticky a publicisticky nejen na akademické půdě. Což jsem já byl. Takže později jsem byl přijat. Stal jsem se členem výboru. Po smrti místopředsedy, profesora Levého, teoretika překladu, jsem se stal místopředsedou. Když já jsem přišel, tak byl předsedou už doktor Hradský, který, myslím, tuto funkci vykonával velmi dobře. Byl to překladatel z maďarštiny, jednak sám překládal z maďarštiny, jednak dělal texty k básnickým překladům, zejména Kamila Bednáře, který překládal maďarské básně nebo maďarské veršované hry. Doktor Hradský byl předsedou a Levý byl místopředseda. A pak jsem se stal někdy v tom roce po jeho smrti místopředsedou. Počkejte, já byl místopředsedou už předtím. Ještě byl přede mnou doktor Král, ten orientalista, dneska profesor Král, jestli byl prvním předsedou, nevím, ale byl profesor Král a já jsem byl tím místopředsedou, protože když byl profesor Král půl roku v Číně, tak já jsem ho zastupoval, že jsem ty překladaatele dokonce vedl. A já jsem pak měl na starosti hlavně kádrové přijímání lidí. Takže jsem pak zjistil, že mnoho významných překladatelů, kteří nebyli členové strany, nebyli ani v Sekci. Během tohoto období se nám podařilo, aby tito lidé se stali členy Překladatelské sekce. Ony z toho žádné zvláštní výhody neplynuly, ale byly jako by na roveň spisovatelům. Ačkoliv my jsme měli svůj výbor a oni měli taky svůj výbor. A jestli v nakladatelstvích hleděli na to, když zadávali překlad, jestli je někdo členem Sekce nebo je jenom v Kruhu, to vám neřeknu. Asi ne. Tohle to asi velkou úlohu nehrálo. Hrálo to, dejme tomu, asi prestižní úlohu. A podařilo se pro Sekci vytvořit důvěryhodnou pozici. Někteří lidé, když to nepotřebovali, třeba nakladatelský redaktor byl zaměstnán, tak nepotřeboval být v tom Kruhu, protože byl zaměstnán. A do toho Svazu jako do komunistického podniku se mu moc nechtělo. A teď když se mu to nabídlo, tak mu ten komunistický podnik nevadil.

Také se podařilo, že se někteří katoličtí spisovatelé, kteří byli propuštěni z basy a měli prachmizernou penzi, ale byli to lidé, kteří překládali, konkrétně třeba Kalista, mohli stát členy Kruhu, tudíž nemuseli jít někam kydat hnůj, nýbrž mohli překládat. A dokonce Literární fond jim jejich mizernou penzi vyrovnával na poněkud únosnou průměrnou penzi.

Žádná velká opozice jsme nebyli. Bylo tam řekněme radikálnější křídlo a méně radikální. Samozřejmě pak to bylo zakázané všechno, ale byli jsme příslušníky tohoto, říkalo se tomu

Seifertova svazu, kde Seifert tomu předsedal. Činnost literární kritiky řídil Jiří Brabec a předsedou Překladatelské sekce byl Ladislav Hradský.

Jak velké bylo předsednictvo Překladatelské sekce?

V předsednictvu nás bylo devět nebo jedenáct. Asi jenom devět. Škvorecký a Liem byli potom jistý čas v emigraci a už se potom místo nich nikdo nevolil. Ale ti, co tam chodili, většina členů Překladatelské sekce, tedy ti v tom výboru, hlasovali pro ta radikálnější řešení a spočítali si, že ty další dva hlasy jsme Hradský a já.

Vy jste byl členem strany?

Já jsem tam byl asi jediný člen strany nebo bývalý člen strany v předsednictvu. A byla taková ještě veselejší věc, někdy v roce '68 před vstupem, když byla ustanovující schůze, když se volil nový výbor, někdy řekněme na jaře '68, tak to ještě podle tehdejších mravů zasedala nejdřív stranická skupina Překladatelské sekce. A samozřejmě někteří nestraníci už seděli v předsíni a čekali. Já jsem si až tohoto dne uvědomil tu trapnost, že oni nás viděli, jak tam jdeme, abychom rozhodli, jak to bude a potom tam za čtvrt hodiny mohli přijít oni, až když bylo něco připraveného. Neříkám, že to vždycky muselo proběhnout podle toho, co ta stranická skupina usnesla. Na té stranické skupině, když se navrhovalo, jaká bude kandidátka, tak to vyšlo, že většina těch členů v Překladatelské sekci nebudou členové strany. A jeden spisovatel, nebudu ho jmenovat, tam vystoupil proti tomu. My jsme mu to odmítli.

Jak skončila Překladatelská sekce?

Koncem roku '70 byl Svaz rozpuštěn. Byl zakázán Svaz, tudíž i Překladatelská sekce. V Kruhu ještě existovaly jazykové kroužky, které se zejména v padesátých letech scházely velmi hojně. Pak to poněkud upadlo. Kroužky měly úroveň kritiky. Někdy se tam projevovaly konkurenční boje, které ale neměly s politikou nic společného. Překladaelé si konkurovali, utkávali se dva o jeden překlad, tohle se tam někdy projevilo. Myslím, že v 60. letech se potom tohle velmi oslabilo.

Organizovala Překladatelské akce nějaké akce pro členy?

Překladatelská sekce, teda nejdřív Kruh a potom i Sekce, pořádaly školení, která byla, myslím, kvalitní. Já si pamatuju zejména to první, které jsem absolvoval jako jeden z jeho frekventantů, kde jsem se třeba já dozvěděl, že existuje Jan Vladislav. Potom dokonce pořádala Překladatelská sekce konferenci s názvem „Symposium: Zdroje moderní prózy“ v roce '65. Byla věnována tvorbě Marcela Prousta, Jamese Joyce a Andreje Bieleho. Tehdy předsedal ještě Jiří Levý. Vydával se taky časopis Dialog.

Platily se členské příspěvky?

Rozhodně se něco platilo, ale kolik, to nevím.

Kolik členů měla Překladatelská sekce?

Nevím. Více než dvacet a méně než tisíc. Ale tyto informace najdete v archivu Svazu spisovatelů, kde je i archiv Sekce. Ten bude mít Obec překladatelů.

Podílel jste se nějak na přípravách pražského kongresu FIT?

To bylo životní díla pana Hradského, já si vzpomínám na to, jak to bylo dva nebo tři dny v Bratislavě. Zasedalo se ve slovenském Národním divadle. Pak byla na Dobříši nějaká jednání. Po vstupu vojsk jsme byli já, doktor Hradský a byl s námi ještě doktor Brabec jako místopředseda Svazu na ministerstvu zahraničí. Ještě byla naděje, že nám to strpí. Potom ale

bylo jasné, ačkoliv to byla lehká mezinárodní ostuda, že se to nemohlo konat, protože rozpustili organizaci, která by to byla pořádala.

Co víte o Ladislavu Hradském?

Původně to byl Maďar, ale studiem na právnické fakultě a sňatkem se z něj stal Čech. Po roce '38 se stáhl na Slovensko a byl ve Slovenském národním povstání. Do února byl úředníkem ministerstva zahraničí jako diplomat. A pak byl z těch, co se uchýlili jako překladatelé. Nějaký čas byl i tajemníkem Překladatelské sekce. Já jsem ho poznal v druhé polovině 50. let jako tajemníka. Hradský byl pro mě autoritou. V 70. letech pracoval v maďarském slovníku, co dělala Akademie věd. Byl zakázán, překládat pod svým jménem nemohl, ale pracoval na tom slovníku. Byl obecně vážen a oblíben. Organizoval všechny akce Překladatelské sekce. Jeho životním snem byl ten mezinárodní kongres. Byl taky jeden z lidí tehdy, kdo uměl velmi dobře francouzsky. Nebyl pro něj problém tam jednat a myslím, že se těšil i autoritě i v tom mezinárodním překladatelském sdružení.

Přišel s myšlenkou, že se kongres FIT bude konat v Praze, už Jiří Levý?

To je pravděpodobné, protože Levý měl ty kontakty, Levý byl také teoretik. Hradský žádný teoretik nebyl, to byl praktický překladatel a organizátor. Iniciátorem byl patrně Levý.

Jaké výhody s sebou neslo členství v Překladatelské sekci?

Pro ty, co byli překladatelé na volné noze, to bylo to, že jimi mohli být. Mně to mohlo být jedno, já jsem byl zaměstnán na fakultě. Byli tam ale i lidé jednak z akademického světa, jednak nakladatelští redaktoři, kteří většinou byli zároveň překladatelé. Pro ty první to byla hlavně sociální výhoda a pro ty druhé, bylo snazší pro lidi jako třeba Daněk, redaktor Českého rozhlasu, se dostat na ten kongres z toho titulu, že byl členem. Sdružovalo to lidi, kteří se na slušné úrovni soustavně zabývali překladatelskou problematikou nebo uváděním zahraničních literatur do českého eventuelně slovenského prostředí. A ta spolupráce se Slováků byla velmi dobrá. V první polovině 60. let jsme na půdě Sekce měli výstavu českých a slovenských překladů ze sovětských literatur v Moskvě. Poměrně velká delegace Čechů a Slováků tam jela, protože se tam konala i konference.

JANA SLOUPOVÁ

Rozhovor s Janou Sloupovou proběhl 16. 1. 2014 v kavárně v Mladé Boleslavi.

Jak jste se dostala k práci ve Škoda Auto?

Ne ani tak vlastním úsilím, ale jak v té Škodovce stále probíhají nějaké reorganizace, tak jsem po škole nastoupila do útvaru technické služby, kde část jejich práce bylo zajišťování překladu. V té době se ani moc netlumočilo, jenom se občas překládaly technické dokumentace a ty jsme nemohli z vlastních zdrojů pokrýt, v pozdější době jsme měli i tým spolupracovníků z Boleslavi, který nám překlady dělal, ale v té době se všechny překlady dělaly přes Pražskou informační službu, která nám překlady zajišťovala. Potom se to tak různě reorganizovalo, tato činnost spadla pod technický vývoj a malinko víc tam začalo zasahovat i to tlumočení a začali jsme spolupracovat s firmami, které jezdily do Škodovky a dělaly tu předváděčky svých výrobků, aby se do Škodovky dostaly. Předváděčky se dělaly v domě kultury, kam ta firma přijela, my jsme sezvali odborníky, kterých se to týkalo. Na předváděčce se mluvilo o výrobku, nechali tam dokumentaci a tak dále a k tomu jsme zajišťovali tlumočení. Postupně se to tak rozrůstalo. Byla tu italská Fata, která dělala zařízení na montážní linky, potom firma Hela, nic jiného tu nebylo.

V jakých letech se pohybujeme?

Já jsem tam nastoupila v roce '76. To byla jen malá část náplně toho oddělení, že se zajišťovaly ty překlady. Pak jsem odešla na mateřskou dovolenou, po mateřské jsem nastoupila jinde, ale kolega, který tu práci dělal po mně, mě oslovil, jestli se nechci vrátit. Mně se to líbilo, tak jsem na to kývla a dostala jsem se vlastně zpátky na ten útvar. Když jsem se vracela, to byl rok '84. Ještě to vlastně chvíli trvalo, protože v roce '91 se navázala spolupráce s Volkswagenem. Protože v roce '89 byl převrat a pak to šlo strašně rychle, pak se dělalo výběrový řízení, přišly nabídky, s kým Škodovka bude spolupracovat. Do nejužšího výběru se dostali Francouzi a Němci s Volkswagenem. A to byla taky část práce tohoto útvaru, když se dělalo vyhodnocení těch nabídek. To bylo drsnější období. V té době nebyly počítače, všechno se zpracovávalo ručně. Pro ta srovnání se dělaly tabulky. My jsme tam seděli do noci, abychom ty podklady zpracovali, aby to šéfové vyhodnotili a došlo to k nějakému rozlousknutí. V momentě, kdy přišli Němci, to bylo v dubnu '91, tam nastal posun v reorganizaci. Celá tahle činnost spadla pod hlavní sekretariát. Ale práce byla organizována tak, že když jednotlivé úseky a oddělení chtěly něco přeložit, tak požádaly nás. A já jsem to pak přes PIS organizovala. Bylo to na dlouhé lokte, protože ty dokumentace se posílaly poštou. Před tím se musel vyplnit nějaký doklad a zaslat to na Ústřední evidenci překladu, jestli už neexistuje překlad. Pokud existoval, tak se zase muselo zažádat, aby nám ho poslali, když neexistoval, tak se teprve mohl zadat. To bylo na dva měsíce. Čtyři pět dnů, než tu dokumentaci někde pošlou poštou tam a než přišla zpátky. To bylo strašně zdlouhavé. Když přišli Němci, tak jsem si dala inzerát hledající lidi se znalostí německého jazyka. Neměli jsme žádný tým spolupracovníků, tak abychom nějak dostali lidi k nám, tak se udělalo takové setkání v rámci firmy v Technické knihovně. Tam jsme projednávali, kdo by měl zájem a jaké má znalosti. My jsme to samozřejmě nijak netestovali. To byla ještě starší generace, než jsem já, co tady ty Němce zažili, nebo to byli lidé z pohraničí, kteří prošli ještě německými školami. Konkrétně můj šéf, ten měl maminku Němku, uměl perfektně mluvit. Já jsem se mu nemohla rovnat, ale písemně, když něco psal, neuměl pravopis. Já jsem mu to pak opravovala, on třeba nevěděl, že podstatná jména se píšou s velkým písmenem. Takže jsme nabrali hlavně ty lidi, kteří uměli hovořit, protože jsme potřebovali pro ten první styk s Němci, aby se to všechno dalo tlumočit. Každý, kdo trochu uměl, byl dobrý.

A postupně se to tak selektovalo. Teď se musím vrátit k tomu, jak to bylo organizované. Ty útvary ještě před příchodem Němců, nám poslali dokumentaci, zažádali, že ji potřebují přeložit a my jsme jim to potom přeúčtovali jako náklady za překlad. To se přeúčtovalo na ta

střediska. To potom, když přišli Němci, pořád tímto způsobem fungovalo, že jsme to nehradili, to přišlo až později. To byla velká úleva v tom, že jsem nemusela hlídat rozpočet.

Když jste nastoupila do technického vývoje, tak co byla náplň vaší práce?

Tohle to jsem měla, tu organizační práci. Plus jsem vytahovala ze zahraničních časopisů. Já jsem měla kancelář v rámci Technické knihovny. A tehdy jsme odebírali německé, anglické, ruské časopisy, já jsem z nich vytahovala články týkající se automobilového průmyslu. Když to bylo lehké, tak jsem to přeložila sama, když to bylo složitější, tak jsem použila některého z překladatelů, které jsme měli doma. A jednou za čtvrt roku jsem z toho vydávala takový bulletin. Dneska když si na to vzpomenu, tak to bylo příšerné, protože jsem to psala na stroji, na ty blány, to je dlouhý papír, byl tam automaticky kopírák, to jsem odnesla do tiskárny, oni mi to namnožili, protože to šlo na mnoho útvarů, i jsem to posílala na externí firmy, které by to mohlo zajímat. A když to vytiskli, mělo to asi do 50 stránek, tak jsem to z tiskárny vozila na kárce, čtyřkolce do Technické knihovny, tam jsem výtisky naložila, přivezla jsem si to k sobě, tam jsem to zkompletovala, pak jsem to vezla zase v té kárce, aby mi to nějak decentně sešili, a pak jsem to rozesílala. A pak jsem tam dělala, co bylo potřeba. Psala jsem technické zprávy a podobně.

Kde jste se naučila německy?

Já mám ekonomku, tam jsem dělala angličtinu. Po ekonomce jsem si udělala státnici z angličtiny. Ale německy jsem uměla jenom tak, že jsem chodila soukromě na hodiny, ale moc jsem neuměla. Když přišli Němci, tak jsem začala intenzivněji pracovat. Pak jsem jela na kurs do Wolfsburgu, do rodiny, ale to bylo jen krátce, na 14 dní. Nikdo z kolegů, i na tom tlumočnickém oddělení, nebyl vyloženě vystudovaný překladatel tlumočnick. Ani nikdo s filologickým vzděláním. Tam jsme měli počítačového experta, RnDR. přírodní vědy, Mat-Fyz.

Samostatné oddělení tlumočnicků a překladatelů tedy vzniklo až v 90. letech?

To vzniklo hned v tom roce, kdy přišli Němci, v roce '91. A postupně se do toho zapojovali lidé, kteří jazyk tak nějak uměli, ale nikdo z nich nebyl takhle vzdělán. Tam byli spíš technici potřeba, kteří k tomu měli třeba tu němčinu. Základ útvaru bylo deset lidí. Já jsem měla na starost organizační věci, Jiřina Vysoká byla vedoucí, osm lidí jako překladatelé a tlumočníci. Pak jsme měli tým 60 lidí, kteří byli externisti, kteří tam dojížděli, více méně denně na ty útvary, a byli rozestí po všech útvarech, kde je měli k ruce. To bylo praktické, protože dělali tlumočení i překlady. A mimo to, jakmile byly nějaké akce, tak se přiohlašovali tlumočníci z agentur. V posledních letech to nabralo takový kurz, že se objevují naprosto neobvyklé jazykové kombinace jako čínština nebo japonština. Na začátku jsme si vystačili s němčinou a angličtinou.

Jaké jazyky se překládaly před revolucí a jaké po revoluci?

V 70. letech to byla němčina, někdy i francouzština a italština, protože ta Fata tam měla tu svou linku.

Jak vypadal nábor překladatelů a tlumočnicků?

To se selektovalo. Ti, kteří na to nestačili. Zase ale ti chlapi z provozu nebo ti technici na to na začátku stačili. Jednak znali perfektně fabriku, byli Němcům hodně nápomocní a většinou nedělali překlad, hlavně tlumočení, šlo o ten kontakt, když sem třeba jezdili montéři. Tihle lidi stačili na tu úroveň v dílnách v provozech. Pak byla další skupina, lidí, kteří potom už, když se tlumočilo třeba jen meziútvary, tak to ještě taky šlo, ale jakmile tam přišla třeba nějaká cizí firma, tak šlo o tu úroveň a dneska by tam tihle lidi asi neobstáli. Ale základ je podle mě v tom nejen umět ten jazyk, ale ta odbornost je tady ve fabrice důležitá.

Jak se nakládá při překladu s tajnými informacemi? Jak se to dělalo tenkrát, když se vše posílalo poštou?

Na to nikdo nehleděl. Ani když přišli Němci. Tak jako jo, asi ty smlouvy, ale já si to nijak neuvědomuju, to šlo mimo mě, to utajování. Začalo se to hlídat tak před sedmi lety, tlumočnickům se dává podepsat mlčenlivost a agenturám taky, aby nic neprozradili.

Jak je dnes velké překladatelské a tlumočnické oddělení?

Sedm osm lidí. Na útvarech je pořád plus mínus šedesát externistů. Ne-li víc, protože ještě pořád vznikají nové útvary. Z těch šedesáti půlka účtuje na přímo, na živnostenský list. Ty smlouvy s nimi uzavírá oddělení nákupu. Ty první roky, v těch začátcích to bylo tak, že jsem to uzavírala já, včetně těch agentur, ale pak to spadlo pod nákup. My jsme to spolupodepisovali, protože jsme byli garantem za odbornost překladatele, za jeho sazby a tak dále. Druhá půlka je přes agenturu, ale taky sem dojíždí den co den. Plus jsme objednávali i tlumočnický na nějaké speciální akce, ať už kvůli jazykovým kombinacím, nebo se objednávali už ty úplné špičky, když jsme nemohli vzít nikoho z vlastních zdrojů.

Jaké jsou požadavky na externisty?

Samozřejmě se přihlíží ke vzdělání a zkušenostem. Ale praxe ukáže. Když vás nasadíme a vy selžete. Nejdřív jsme nasazovali tlumočnický tam, kde to nebylo až tak náročné pro toho člověka a pak jsme chtěli reference a když obstál, tak jsme ho pak zkusili na něco náročnějšího. Takže jsme to vyselektovali, aniž bychom to museli předtím nějak testovat. Tam na to ani nebyl čas a ani lidi, kteří by ty dotyčné zkoušeli. Mnoho z nich byli ti, co se vrátili z Německa, emigranti, takže se předpokládalo, že když tam byli deset let, že německy umí.

A u překladů? Je nějaká kontrola výstupu u nováčků?

My jsme se u překladu báli používat nováčky. To jsme ten překlad raději dali agentuře, ať si to dá, komu chce, a ta ručí, protože ten tlak na kvalitu byl velký. A za těch dvacet let se vyselektovali lidi, u kterých jsme věděli, že jsou perfektní, a že když o něco jde, tak jim to dáme.

Měli jste možnost dalšího vzdělávání? Nabízel to zaměstnavatel?

Já jsem hned po revoluci odjela na čtrnáctidenní kurz. Po revoluci toho bylo hodně a jezdili všichni. A chodili jsme na jazykové kurzy. A kolegové tlumočníci, většina z nich měla ještě nějaký druhý jazyk, který byl slabší než ten dominantní, a chtěli ho posílit, tak ti jezdili třeba i na tři měsíce. Nebo si zvyšovali odbornost, když šlo třeba jen o doprovodné tlumočení, když jeli někam montéři, aby se tam domluvili, organizačně, v práci, tak jezdili třeba do Španělska, aby si vyzkoušeli druhý jazyk. Pokryli potřebu, byli tam pracovně, ale zároveň si mohli ten druhý jazyk osvěžovat. A firma to podporovala.

Jaké byly pracovní podmínky překladatelů?

Norma byla šest normostran denně. Ale ono se to někdy nedalo zvládnout u našich lidí, co tam byli. Najednou někdo zavolal, že potřebuje tlumočení, takže se to špatně v tom návalu zakázek dalo zvládat, ještě abychom hlídali, jestli udělal šest stránek nebo ne, spoléhali jsme na to, že jsou poctiví, že se neflákají. Takže norma byla šest normostran denně. A některé texty se dají udělat a některé jako nové technologie, nové stroje ne. Oni neměli ještě ani český výraz, oni ho hledali, vymýšleli to pojmenování. Potom jsme to museli sjednotit. Záleželo tedy na obtížnosti textu. U externích se to hlídalo, nebo oni si to hlídali sami, protože jakmile se dostali nad šest stránek, tak se platil příplatek za spěšnost.

Dělali jste si glosáře, abyste používali stejnou terminologii?

Jojo. Na to jsme tam měli kolegu specialistu, který byl senior tlumočník, který to shromažďoval, ale on na to nebyl moc čas. Na to by byl potřeba jeden člověk. Protože on se do toho pustil a my: Evžene, je potřeba toto, musíš tam jít. Musel jít tlumočit nebo musel rychle udělat nějaký překlad. Na to je potřeba klid, na tuhle práci.

A kontrola kvality?

Kontrola kvality je velký otazník. Dneska umí ve fabrice každý německy. Takže každý se vyjadřuje ke kvalitě tlumočení a ke kvalitě překladu. Bez ohledu na to, jaké v tom má zkušenosti, jaké má vzdělání v tomhle ohledu. Každý má potřebu k tomu něco říct. To bylo neustále, že tenhle blbě tlumočil a támhle to. Když to bylo u lidí, kteří jsou spolehliví, tak jsme to házeli za hlavu. Ale někdy se to dostalo až k velkým šéfům, kteří tlačili na to, aby se to nějak řešilo. Když to byl externě dělaný text z agentury, tak jsme žádali o slevu za překlad, tím se to vyřešilo.

Existuje kontrola rodilým mluvčím?

Pokud to byl text, na kterém nám záleželo, tak ano. Hlavně u agentur, když to byl text tohohle významu, tak jsme je upozorňovali, že chceme, aby to zkontroloval rodilý mluvčí. A u nás není žádný rodilý mluvčí. Ale v rámci fabriky z těch externistů jsou tam tři čtyři lidi, tak jsme jim to dávali. Ale nesmělo to být dlouhé. Když bylo, tak jsme to rovnou dávali agenturám, protože oni jsou dost vytížení. To byla cesta ke zvýšení kvality, aby to překládali rodilí mluvčí, nebo aby to kontrolovali.

Jaký byl poměr mezi překlady z cizího jazyka do češtiny a naopak?

Když přišli Němci, tak se všechny směrnice a normy překládaly do němčiny, takže převládal překlad do jazyka. Ale zase všechno, co chodilo z Wolfsburgu, se překládalo do češtiny, útvary to považovaly za důležité. Takže asi vyváženě.

Jak to vypadá s pracovní dobou?

Normální pracovní doba je sedm a půl hodiny, půl hodiny je pauza na oběd, ale jsou tam samozřejmě nad rámec tohoto přesčasy. Na ty ale nikdo nehledí a nejsou placené.

My jsme organizačně zařazení do útvaru, kde jsou všechny služby: letecká doprava, automobilová doprava, architekti.

Jaké jazykové kombinace mají překladatelé a tlumočníci ve Škoda Auto?

Němčina – angličtina, angličtina – španělština, tam je koncernová fabrika, ruštinu už tam ani nemáme, takže jen španělština, němčina, angličtina.

Používají program na počítačem podporovaný překlad?

Trados. Ten jsme měli už poměrně brzy.

DELY SERRANO

Rozhovor s Dely Serrano proběhl 4. 3. 2014 v Ústavu translatologie v Praze.

S jakými jazyky se pracovalo v Mezinárodní organizaci novinářů?

Překládalo se tehdy do francouzštiny, španělštiny, ruštiny, arabštiny, sem tam němčiny, takže to bylo celkem zajímavý. A ne vždycky do češtiny. To byly opravdu mezinárodní konference nebo kongresy, kde čeština ani někdy vůbec nebyla. To je na tom zajímavé. A oni měli celý servis, který pracoval, vlastně tam byli dispečerky, ty paní, co tam pracovaly.

Vy jste pracovala pro MON?

Já jsem pracovala pro MON. Já jsem pracovala pro MON tím, že ty holky mně volaly na tlumočení a na překlad.

Mě zajímá hlavně ten překlad.

Ten překlad byla kancelář, kde byli redaktoři, kteří redigovali dvě věci. Jednak Newsletter, to vycházelo v těch jazykových mutacích, jak jsem vám říkala, francouzsky, španělsky, anglicky, arabsky. To bylo zajímavé v té době, že arabština celkem byla užitečná. Prakticky každá tahle ta mezinárodní organizace vydávala nějaký časopis, periodikum, měsíčně nebo tak. MON vydával Demokratického novináře, zase v těch mutacích. A na to byli redaktoři a redaktorky, kteří to měli na starost. Já jsem teda pro ně překládala ten Newsletter. To byl bilíáček, takových osm stránek, kde byly zprávičky ze všech možných koutů světa a vždycky s takovým zaměřením, tehdy pokrokovým, jako třeba co kde kdo který soudruh a tak dále.

Pro MON jste pracovala jako externistka?

No samozřejmě, ti neměli stálé překladatele. Teda takhle, měli soubor, nebo jak bych to nazvala, skupinu osob, se kterými pracovali nejvíc. To znamená, že měli lidi, kteří to dělali dobře, podle jejich názoru. To znamená, že oni měli soubor překladatelů, kterým zadávali tyhle ty práce. Takže já například jsem dostávala ten Newsletter asi tak dvakrát do měsíce, vždycky osm stránek, takže to se dalo dělat při jiné práci. Já jsem učila, takže to nebyla tak velká námaha. A ostatní organizace, co já se pamatuju, měly svoje technické oddělení. A technické oddělení zaměstnávalo překladatele a ti šikovní z nich byli i tlumočníci. Což byl můj případ, když jsem pak v roce '85 opustila školství a šla jsem pracovat na Světovou odborovou federaci, SOF.

To je taky mezinárodní organizace, co sídlila v Praze?

Ano, ti byli pod rozhlasem naposledy. Nejdřív byli na náměstí Currieových a potom byli pod rozhlasem, kde já jsem pracovala pět let, než jsem se vrátila zase sem do Šporku, a tam bylo technické oddělení. V tom technickém oddělení byli zaměstnání především překladatelé, ale já jsem dělala kabinu španělskou a potom tam byli holky a kluci Francouzsky a Britové, to byli absolventi Edinburské fakulty překladatelské a francouzské. Ti tam byli zaměstnaní jako překladatelé a zároveň byli schopní tlumočit. Takže já jsem s nimi tlumočila, když bylo potřeba. Občas se najímalo zvenku, ale málo, protože to jsme celkem pokryli my, zaměstnanci té organizace.

Existovaly ještě další organizace?

Byly tu Mezinárodní odborové svazy, MOS. A tyhle ty MOSy vydávaly taky periodika, taky ty bulletiny, ty taky dávali ven překládat. To já jsem třeba nepřekládala. Trošku jsem třeba překládala pro Mezinárodní federaci učitelů, dokud tady byla, pak nevím, kam odešla, to je úplně jedno. Tak to jsem někdy pro tu učitelskou federaci něco překládala. Zvláště předtím, než měli nějaký mezinárodní kongres. Tehdy se překládalo totiž všechno.

V čem byste viděla největší výhody interního překladatele?

V platu. A měli jsme obrovský zájem. Například jsem překládala tak, že jsem to namlouvala do diktafonu, stejně tak jako můj kolega, my jsme byli dva, seděli jsme zády k sobě, on tam žvatlal do svého diktafonu, já do svého diktafonu. Ta kazetička se potom odnesla písáčkám, ty to přepsaly a potom jsme si to vzájemně zkontrolovali a pak to teprve šlo do tisku. Takže jsme měli plno času. A tím, když se tlumočí, tak to jede jako dráha, a byly to celkem repetující texty, pořád totéž, tak to šlo celkem. My jsme v podstatě v jedenáct hodin měli hotovo a mohli jsme se válet a číst si. Tam jsme měli všechna periodika, takže to bylo velmi příjemné, tam jsme měli veškerý západní tisk. Byl tam L'Mond, byl tam Paris, byl tam Guardian, byla to velká pohoda. A někdy dokonce jsme měli The Economist. Tehdy to bylo vzácné, absolutně vzácné. Ale to mluvím o té Světové odborové federaci. Nevím, jak to bylo v těch ostatních, to nevím.

Jak jste se k té práci dostala? Jak náročné bylo výběrové řízení do takové organizace?

Takhle, pokud to byli Češi, a to většinou nebyli, protože překladatelé museli být rodilí mluvčí, takže já jako Španělka a můj kolega José Luis jsme byli Španělé, relativně připovzdělaní, takže se předpokládalo, že to umíme. Španělů tady byl houfeček, kdo byl studovaný. Můj bratr a já, to bylo celé. Další filologové tady nebyli. No a tenhle pracoval v rozhlase před tím, uměl perfektně anglicky, protože jako chlapec byl po španělské válce v Anglii dost dlouho a já tím, že jsem se narodila ve Francii, a přece jen jsem v té Francii byla ve škole, tak jsem taky uměla zase dobře francouzsky. A protože se překládalo bez češtiny, to, co jsem vám říkala, tak bylo potřeba, aby to dělali rodilí mluvčí. Takže my, co jsme dělali francouzštinu, španělštinu, angličtinu, arabštinu, ruštinu, to byli všechno cizáci, abych tak řekla. A čeští zaměstnanci, ti se tam dostávali přes ROH. ROH zase mělo svůj velký aparát, například tzv. mezinárodního oddělení. V mezinárodních odděleních většinou pracovaly holky, které vystudovaly, já nevím, filologii v Olomouci nebo tady na Karlovce, některé to byly soudružky, některé to ani soudružky nebyly, ale většinou je posílala konkrétně na SOF místní ROH, místní organizace, která taky platila celý provoz. Protože kdo by to jinak platil. Nějaké příspěvky taky dostávali, ale především to bylo tady české ROH.

Jak bylo velké technické oddělení u SOF?

Technické oddělení mělo šéfovou, dva Španěly, dva Araby, dva Francouze, dva Angličany a po jedné písáče z každého, to znamená čtyři písáčky. Už jsme u dvanácti. No, to je všechno. A někdy tam byly třeba manželky. Na francouzštinu třeba tam byla Miriam, což byla jedna profesorka latiny a řečtiny, uměla francouzsky perfektně a její muž byla tady zástupcem francouzské odborové centrály. Tak ji zaměstnali jako korektorku, což bylo výjimečné, to byla tak jediná. Takže do těch patnácti lidí, jestli nás tam bylo. V patnácti lidech, to bylo opravdu technické oddělení. A tlumočníci jsme byli tři schopní. Ostatní nechtěli, ti měli střevní potíže, když se jim řeklo, běž tam tlumočit.

Já jsem v časopise ToP narazila na článek Petera Stephense, on pracoval taky tady v Praze pro jednu mezinárodní organizaci.

Ano, ten tady pracoval u Katolické konference. Já jsem pro ně tlumočila. A to bylo fajn, protože jsme od nich dostali bibli ve svém jazyce, což bylo fajn, protože když tam byl někde veršík, tak jsme to jen [ukazuje listování v knize] a byli jsme úplně geniální.

On ve svém článku píše, že měl jako interní zaměstnanec velké výhody, například byt v Praze, platili za něj nájem, pojištění, lékařskou péči.

To měli všichni cizáci. Pro všechny cizí příslušníky, kteří byli tady zaměstnaní, ale museli být cizáci. Třeba já ne, já v podstatě jsem sice cizák, ale studia mám tady a všechno jsem si vždycky platila tady. Tady jsem studovala, tady jsem pracovala. Ani ten můj kolega Španěl, ten taky

neměl ty výhody. My, co jsme byli cizáci s trvalým pobytem v Česku, tak jsme tyhle ty takzvané výhody neměli. Takzvané. Protože jsme měli velké platy. Například já jsem měla na SOFu přesně dvakrát tolik, co na gymplu, kde jsem učila předtím. Přesně do posledního halířku. Já bych tam byla nešla, protože mě to moc nelákalo, ale když mě ukázali, co mně dají, no tak kdo by odolal. To je těžký.

Jak probíhalo zadávání práce od MON?

To bylo velmi jednoduché, protože nebyly počítače, měli jsme mašiny a dostávali jsme od MONu takové předepsané formuláře, kde přesně bylo od řádky do řádky 1800 úhozů. To znamená 30 řádků, 60 úhozů. Nesměly se tam udělat chyby. Já nevím, proč, ale zkrátka se to nesmělo. Já jsem si to vždycky nejdřív napsala ručně a potom jsem si to přepisovala, abych tam nedělala chyby na stroji, protože tam směly být maximálně čtyři opravy v tom formuláři. To byl vlastně papír, formát A4 do psacího stroje, ale v něm byl rámeček a v tom rámečku jste se museli pohybovat, nepřelítávat, takže i to dělení se muselo dodržet. Já třeba mám doma slovník španělského dělení. Protože to je tak složitý, aby se tam člověk vešel, to bylo velké umění. Tudíž zavolal mi ten šéf, který měl na starosti francouzštinu, španělštinu, Jiří Pelikán, zavolal a řekl, je tady bílík, přijď si pro něj. Já jsem přišla, dostala jsem anglický originál a šla jsem domů. A začala jsem si to rychle psát tužkou nebo perem a pak jsem to teda opatrně přepisovala na stroji, na obyčejném stroji, protože já jsem první elektrický stroj měla někdy v roce '75 nebo tak. Elektrický stroj, to bylo totéž co stroj, ale nic mi neopravoval, jenom to šlo rychleji. Ta práce byla mnohem pomalejší, mnohem, řekla bych pečlivější, protože jak to opravíš. Takže my jsme si nechávali z Vídně posílat bílou vodičku a potom, to už vymysleli cizáci, vymysleli takovou tenkou pásku, kterou se dal přelepit celý řádek a přes něj psát. To byla velká technická vymoženost. Takže když nám dali počítače, tak jsme všichni byli jako v Jiříkově vidění.

Jak dlouho jste měla na překlad Newsletteru?

To bylo velmi velkorysé. Opravdu těch osm stránek, já jsem na to měla možná týden. Jednak sis pro to musel dojít, pak jsi to tam musel zase odnést, nebyly diskety, nebyl email, takové věci neexistovaly. To znamená, že já jsem si tam dojela, odnesla jsem si to domu, pak jsem si to o přestávkách přeložila postupně, jak jsem měla čas, pak jsem si to zase postupně napsala do mašiny, vytáhla jsem to, prohlídla, aby tam nebyly žádné chyby, bílou vodičkou jsem to tam pomatklala a zase jsem to odnesla. Takže to byla velká selanka. Ne, nebyl tenhle ten stres ani tahle ta rychlost. Nikdy si nepamatuju, že bych třeba za tři dny musela udělat 28 stránek, jako teď se mi stalo, nevím, z jakých důvodů muselo to být teď a hned. Já vždycky jsem těm dispečerkám říkala, dámy, jedna stránka je hodina, takže si uvědomte, kolik hodin. Já třeba udělám některou stránku, dejme tomu za třicet minut, ale druhou dělám devadesát minut, takže ten průměr je opravdu stránka hodina.

Jak jste se dostala k práci v MONu?

Od roku '60, když jsem nastoupila na fakultu jako studentka, tak jsem se dostala do kontaktu s tehdy Světovou radou míru, která tady měla pobočku. Učila jsem Krausovou, ta měla strýce, který se jmenoval Černý, ale de facto to byl Schwarz, a já jsem vlastně učila Moniku, tu jsem učila čirou náhodou, ale zřejmě Monika řekla strejdovi, hele naše paní učitelka... Protože já jsem učila španělštinu hned v roce '61 nahoře, co teď je Letná, tak to bylo na Ortenově náměstí, dříve na Dimitrivově náměstí. Tam byla ta dvanáctiletka. Tam já jsem učila, tak nejspíš to bylo přes tu Moniku a toho jejího strejdu. Ona zřejmě paní učitelka umí španělsky, co si myslíš, ano, ať přijde. Tak já jsem přišla, oni mi dali nějakého toho medvěda, já jsem ho potahala po Praze, medvěd byl spokojený, slovo dalo slovo a už jsem tam byla. Protože ty moje první kroky bylo skutečně medvědaření, že jsem chodila s nějakým panákem po Praze. Ale to byli velcí panáci, to nebyly žádné chudinky, to byli univerzitní profesori, ministři školství. Zřejmě přes toho

Schwarze jsem se dostala k těm panákům, které jsem vodila po Praze. To byli nesmírně inteligentní lidi, většinou vysokoškolští učitelé levicového zaměření, vzdělaní a zajímaví lidé, musím říct. Speciálně Světová rada míru, to byli opravdu zajímaví lidé.

Kde jste studovala?

Já jsem studovala '60 až '65. Ústav byl založen vlastně '63/'64. Já jsem studovala anglistiku a hispanistiku na FF UK. Náš vstup do překlada, nás starých, je podle českého hesla: drzé čelo lepší než poplužní dvůr. Protože jsme tam drze vlezli. A zůstali jsme tam a šlo to.

Pro MON jste pracovala externě a zároveň jste učila. Potřebovala jste pro to nějaký speciální papír?

Ne. To byla moje paralelní činnost. O tom nikdo nevěděl. Můj první živnostenský list, ten jsem si udělala, až když jsem opustila Ústav, to bylo v roce, já jsem se sem vrátila v roce '90, když nás takzvaně zrehabilitovali, tak jsem se pošetila vrátila na pět let a pak jsem si řekla, dost bolo a šla jsem pryč a udělala jsem si živnostenský list.

U těch odborů jste pracovala pět let. Kdy přesně to bylo?

'85 až '90. Ve chvíli, kdy se to tady otočilo, tak srdce moje zabušilo, že musím své Alma mater vrátit, co mi dala a protože mě zrehabilitovali, tak jsem šla rovnou sem. Kdyby mě bývali nezrehabilitovali, tak bych šla na volnou nohu a bývala bych pracovala pro všechny tyhle organizace, co jsem vám citovala a byla bych ve vatě. Ale šla jsem učit, protože to jsem nemohla jinak. No a už mi to zůstalo, protože jsem pak v roce '95 přestala učit tady, ale nikdy jsem neztratila kontakt, takže kdykoliv byly přijímačky, tak jsem tam vždycky byla někde za okrasnou bylinu.

V článku, co jste psala, mě zaujalo, že katedra vznikla se zaměřením na překlad a tlumočení odborných textů, nebyla zaměřená na překlad odborné literatury.

Nikdy to nebylo zaměřené, protože to nejde. Potom, když už přišli někteří kolegové, překladatelé literatury, tak už je to zase táhlo k tomu, že umělecký překlad by bylo dobře taky sem zavést. Ale z mého pohledu je to naprosto nesmyslné, protože abyste mohl být dobrý literární překladatel, musíte být i trochu spisovatel, jinak to nejde. To nejde, musí to být ve vás. Prvotně to bylo neliterární. A lidi, co tady byli, taky nebyli žádní literáti. To až posléze. Až když přišla paní doktorka Jarmila Emmerová a Jankovcová, které byly vyhozené z fakulty a skončily tady, a to byly obě vynikající a schopné překladatelky. Když přišly sem, tak já si myslím, byť na to nemám žádný důkaz, že tehdy se tady začalo trošičku s tou parádou literární. S tím tzv. uměleckým překladem. A myslím, že to pokračuje.

Jaké typy textů jste pro MON překládala?

Zprávy, publicistika, spíš taková politická publicistika. Sem tam taky nějaké zajímavosti kulturní, ale to bylo minimum.

LJUBA SUCHÁ

Rozhovor s Ljubou Suchou proběhl 12. 3. 2014 v Literární kavárně v Praze.

V jednom čísle časopisu ToP od JTP jsem se dočetla o Křesťanské mírové konferenci, psal o tom Peter Stephens, který pro ně pracoval.

Peter Stephens je dost mladý. Já si myslím, že tam začínal dělávat Jan Amos Hrdlička a možná byste se víc dozvěděla od Katky Honisové. Katka Honisová je němčinářka, ona s ním hodně dělávala, s Janem Amosem, a on myslím dělal pro tu Křesťanskou mírovou konferenci hodně. Protože oni měli tlumočnické zařízení vlastní. Pražská informační služba ani tlumočnické zařízení vlastní neměla. Ta zpočátku dělala hlavně průvodcování, pak měla také překladatelské a tlumočnické služby a lidi pro ně dělali většinou na dohodu o provedení práce nebo na dohodu o činnosti.

Pražská informační služba neměla interní oddělení, kde by měla interní překladatele a tlumočníky?

Interní tlumočníci a překladatelé v té době nebyli nikde. Od roku '70, to jsem začala tlumočit na fakultě, jsme byli jako tlumočníci evidovaní na obvodním národním výboru, kde měli oddělení sociální zabezpečení umělců. Tam byli sociálně zabezpečení cirkusoví artisti třeba a podobně a každý rok jsme normálně podávali daňové přiznání a na tom národním výboru vás na příští rok pojistili na nějakou úroveň podle toho, jaký jste měla příjem za předchozí rok. Protože v té době nemohl být člověk nezaměstnaný, protože by byl příživník. Takže ten, kdo se zabýval pravidelně překlady a tlumočením, tak byl evidovaný na tom národním výboru a když pak třeba matky šly na mateřskou dovolenou nebo byly nemocné, tak podle toho, na jakou úroveň byly pojištěné, tak dostávaly třeba mateřský příspěvek.

V jakých letech se pohybujeme?

To si myslím, že fungovalo od té doby, kdy začala Mezinárodní organizace novinářů pracovat pod Jiřím Kupkou, který byl zvolen 1966 generálním tajemníkem Mezinárodní organizace novinářů, a on si tenkrát zařídil, aby organizace tady měla z čeho fungovat a nežila jenom z příspěvků novinářů, tak si vybudovali obchodní zařízení různých typů. Právě jedním z nich byl Interpress nebo ten konferenční servis, který vysílal tlumočníky a překladatele a měl už stálý tým zaměstnanců, kteří se zabývali organizováním kongresů a konferencí a měli i vlastní dílny, a tlumočnické zařízení, které si dělali sami. Měli nějaké součástky z Tesly, ale dělali si to sami a ti tu zařizovali veškerá mírová setkání. Varšavskou smlouvu a Radu vzájemné hospodářské pomoci, když tady bylo zasedání, tak ze začátku měli v MONu stálý tým těch nejstarších, kteří začali dělat v roce '66, '67 a to podle mě byl Petr Miler, Dita Babůrková, Dáša Bílková na němčinu. A souběžně fungoval SOF, Světová odborová federace, kde měli taky vlastní tlumočníky, ale v podstatě pro svá zasedání odborových světových a místních orgánů a při setkáních, která tady měli, tak ti tlumočníci tlumočili. To je všechno.

Vy jste pracovala v MONu jako interní zaměstnanec?

Já jsem tam byla zaměstnaná po fakultě krátký čas jako právník. Takže jsem organizovala dohody o provedení práce, dohody o činnosti s těmi tlumočníky, jejich pracovní podmínky a podobně. Ale to jsem tam byla velice krátce, než jsem šla na mateřskou. Ale jinak jsem pro ně tlumočila, protože já jsem dělala bulharštinu a bulharština v té době byla v rámci RVHP používána velice často, tak jsem s nimi dělala jako tlumočnick.

Jak se najímali překladatelé a tlumočníci? Existovala již nějaká ověřená skupina lidí, kteří se najímali opakovaně?

Tam existovalo několik oddělení v konferenčním servisu, dříve Interpressu, a tam byli zaměstnanci, Marcela Sochorovská, zastřešoval to ředitel pan Hruška a oni měli už stálý tým. S těmi, se kterými chtěli dělat pravidelně, uzavřeli na rok dohodu o činnosti.

Ale nemohl se překročit určitý počet hodiny, když jste byla na volné noze.

Dohoda o činnosti byla polovina pracovní doby. A ten rok, do důchodu nebo na nemocenskou, jste musela mít odpracováno minimálně čtyři sta hodin, abyste měla ten rok pojištěný. Což u tlumočení, já nevím, jak to máte teď, ale tenkrát v létě se netlumočilo. Toho bylo málo. Nebo prosinec leden konference nebyly. Tak jsme překládali zase přes zimu, abychom měli pojištěný celý rok. Ale když jste měla dohodu o činnosti, tak jste ten rok měla pojištěný do důchodu, i když třeba na nízkou částku. Já jsem byla přes dvacet let v Artlingue, tak za mnou chodili právě tlumočníci a překladatelé, jak to vlastně bylo, jak to máme udělat, abychom dostali ten důchod. Protože ty důchody u lidí na volné noze jsou strašně nízké. Protože oni si platili nízkou částku na pojištění. Ale zase byli jedni z mála, kteří si v té době dělali vlastní přiznání, vlastní pojištění a tak dále, takže přešli celkem bez problémů do té doby potom, protože oni byli zvyklí, že jsou na volné noze, osoby samostatně výdělečně činné.

Jak se to tenkrát dělalo s daněmi?

Ty příjmy vám evidovala v PISu zaměstnankyně personální, v MONu manažerky, které tu práci přidělovaly a měly účtárnu, a na konci roku vám daly výpis, kolik jste si vydělala. Takže jste měla například 12 tisíc od PISu, 18 tisíc od MONu a šla jste na Ochrannou organizaci autorskou do Pasáže práce tady na Václaváku nahoře. Tam jste přiznala příjmy za celý rok. Z toho jste odvedla za konferenční tlumočení, za simultánní tlumočení se odváděly ještě daně na literární a umělecké činnosti, takzvaná „lučka“, protože konferenční tlumočení spadalo pod autorský zákon. Já vím, že teď to na živnostenském listě není sofistikovaně vyčleněné, autorský překlad, autorské tlumočení, ale za našich dob bylo tlumočení vždycky považované za autorský výkon, ten konkrétní pro to konkrétní publikum. Tlumočila jste toho konkrétního řečníka, takže z toho se odváděla ještě dvě procenta na literární a uměleckou činnost a daně pro Ochrannou organizaci autorskou. Na základě toho, s tím papírem, že jste zaplatila daně, jste šla na obvodní národní výbor, že jste si vydělala tolik a tolik a oni vás na základě toho, že jste odvedla daně, pojistili na nějakou úroveň na další rok.

Na jakém oddělení jste přesně v MONu pracovala?

To bylo právní oddělení. Sídlilo na Bílé hoře a byli jsme tam asi čtyři. Ale to nemělo nic společného s tlumočením a překlady.

V jakých to bylo letech?

1974 až 1976.

Pro MON se překládal Demokratický novinář a Newsletter. Nevíte o dalších věcech, které se překládaly pravidelně?

Co se překládalo pravidelně nevím, protože to bylo jen pro samotný MON. Jiří Kupka, generální tajemník MONu, byl i šéfredaktorem tenkrát velice známého časopisu *Reportér*. Ale oni měli zakázky pro firmy a pro státní úřady, pro mezinárodní konference, které tady byly. A poskytovali jim tlumočnický. To byla podnikatelská činnost. To bylo obchodní zařízení, které jim mělo vydělávat, aby nemuseli žít jen z těch příspěvků. Ale oni ti tlumočníci v podstatě moc nevydělali nikdy, protože z nich je marže deset patnáct procent a ty honoráře, které tenkrát byly, třeba my jsme měli za den tlumočení 360 korun, ale měli jsme i den přípravy. To jsme si vymohli jen

v nějakém čase. Také záleželo, jak to děvčata, která byla v tom oddělení, které najímalo tlumočnický, jak to domluvila s klientem. Ale snažili jsme se, aby ty pracovní podmínky byly tenkrát co nejpříjemnější jak pro překladatele, tak pro tlumočnický. Za stránku jsme tenkrát dostávali 24 korun. Výše honorářů, které byly překladatelům vypláceny, vycházela z Vyhlášky MF č. 91/66 Sbírky. Odměny se řídily uvedenou vyhláškou v případě, že nepodléhaly dani z literární a umělecké činnosti. Odměny vyplácené dle vyhlášky podléhaly dani z příjmu

Vy jste překládala do bulharštiny?

A z bulharštiny. Z ruštiny a ze srbochorvatštiny. Teď už to vlastně není, teď je srbská zvlášť a chorvatštiny zvlášť.

Na FSV UK vznikla diplomová práce zabývající se Mezinárodní organizací novinářů spíše z novinářského hlediska, ale překladatelské a tlumočnické služby jsou zde také zmíněny. Práce uvádí, že konferenční servis vznikl až v roce 1969.

To je možné. Předtím byl Interpress.

A pak byla ještě slovenská pobočka Videopress v Bratislavě.

Ano, ale to bylo až později.

Až v 70. letech?

Ano.

Mám tady rok 1976.

Ano, to je možné.

MON nejen že zajišťoval tlumočnický a překladatelský, ale zajišťovali i výuku cizích jazyků.

Byla tu například Mezinárodní politická škola, tam kde je teď FTVS, tam se učili zahraniční studenti česky a pořádalo se tam hodně konferencí. Tam tlumočnický také hodně tlumočili.

A po revoluci?

To byl právě problém, protože všichni byli zvyklí, že byli registrovaní na obvodním národním výboru a dělali přes MON a přes PIS a podobně a teď se nevědělo, jak to bude dál. Takže se zakládaly různé spolky, ASKOT nebo JTP, aby se spojily síly. Tyhle dvě organizace fungují dodnes. Nejdříve vznikl Kalen, který se odpojil jako tlumočnický a překladatelský agentura, to byl němčinář, který si založil agenturu, a jako první akciový společnost, která vznikla, to byla Artlingua a.s.

To byli také lidé z MON?

Ne, to byli tlumočnický a překladatelský, ale ti zaměstnanci, Marcela Sochorovská, ti se odpojili z konferenčního servisu z MONu a vzali si s sebou i kus zařízení. Po dohodě, jak se odsud stěhovalo sídlo, tak jim kus zařízení prodali a Artlingua byla druhá akciový společnost v Praze, která vznikla. S klasickým vypisováním akcií. V té době se dbalo na to, aby tam byl zastoupený každý jazyk, aby ti akcionáři byli schopni pokrýt celé portfolio jazyků. Takže tam byl i korejštinař. Byli to praktikující překladatelský a tlumočnický, kteří se stali akcionáři, protože samozřejmě doufali, že budou zaměstnáváni alespoň nějakým způsobem, protože přišli o ten MON. Pražská informační služba už měla málo v tlumočení v té době.

Dneska už to vůbec nedělají.

Já si myslím, že nedělají. Já si myslím, že mají to průvodcování. Dnes jsou všichni na volné noze a většinou si to shánějí sami anebo dělají samozřejmě přes agentury. Přes kteroukoliv agenturu.

Spolupracovala jste někdy s Pražskou informační službou?

S těma jsem nedělala nikdy.

A se SOF?

Se SOF hodně spolupracovala Violeta Uribe, ta je ještě taky naživu.

Takže k hlavním organizacím patřily tyhle tři: MON, PIS a SOF?

Ano.

Zmínila jste v emailu, že spolková činnost překladatelů tu byla krátce kolem roku 1968. Co jste tím myslela?

Tenkrát se pokusili založit Svaz překladatelů. Takový ten základní, ale myslím si, že ten fungoval velice krátce do roku 1971. Já v té době jsem ještě nežila v tom prostředí. To spíš by chtělo někoho staršího. Víím, že v té době krátce existoval.

To byli neliterární překladatelé?

To byli neliterární. Existovala Obec překladatelů, existuje doteď, existuje český klub mezinárodního PEN klubu, ale tam jsou překladatelé literární. Ale hodně literárních překladatelů, když přeložili knížku, tím se stejně nedalo moc uživit, pokud to nebyl spisovatel současně, tak řada z nich tlumočila.

Neříká vám něco organizace RAPID?

Pokud víím, tak RAPID, teď byste tomu řekla marketingová a PR agentura a možná, že pro nějaké příležitosti tlumočníky používali. Po roce '89 vzniklo více soukromých agentur.

A Československá tisková kancelář?

ČTK pravidelně dělala překlady, ale ti měli interní lidi. Jen když dělali nějakou mezinárodní konferenci, tenkrát v Opletalce, tak si zvali tlumočníky. Nebo když to byl zvláštní jazyk, třeba zrovna bulharština, tak nás objednali na nějaký překlad článku. Ale to se objednávalo normálně u MONu. To objednálo to oddělení a my jsme pro ně překládali. My jsme málo kdy byli najatí rovnou. Najatí rovnou jsme byli třeba pro televizi.

Tenkrát to moc nebylo, že by zakázka byla přímo mezi překladatelem a klientem. Muselo se to evidovat?

Evidovalo se to tak, že jsme dělali přes ten MON.

MON měla stálou skupinu překladatelů a tlumočnicků, se kterými spolupracovala?

Oni měli stálý tým od roku 1966 nebo '67. To byli starší tlumočníci – překladatelé, většinou bilingvní jako Milena Kingemová nebo Petr Miller, Dita Babůrková. To byli většinou lidi, kteří žili v zahraničí nebo měli jednoho rodiče, byli bilingvní od narození většinou. A oni tlumočili a k nim se potom podle potřeby, jazykové zejména, přibírali další lidi. Dělali se zkoušky na tlumočníky – překladatele. To organizoval MON v Hrazanech. Tam organizovali zkoušky a dělali se zkoušky těch lidí, co se na trhu objevili, začali tlumočit, tak MON si je prosíval. Dělal pro ně zkouškové zasedání. Tam nás přezkoušeli a pak teprve nás začali používat. Tým těch stálých, nebo stálých jen v uvozovkách, protože byli také pojištění u národního výboru, tak ti zkoušeli.

Kolik zhruba lidí tvořilo tuto skálou skupinu?

Osmnáct. Podle mě jich víc nebylo. Po třech lidech na světový jazyk.

Jaké druhy textů jste překládala?

To byly i vědecké práce. Většinou to byly informační texty a i dopisy se překládaly, protože odbory, ROH, měly obrovskou korespondenci, ale v těch jazycích nevládly, takže to objednávaly. Ale i přírodovědné články, které se dávaly do různých časopisů, tak u nás objednávaly. To bylo pestré. Stavebnictví, architektura.

Existovala nějaká forma korektur překladu?

To bylo speciální oddělení překladu, tam se rozdělili. Ten konferenční servis byl potom rozdělený i vnitřně na konferenční tlumočení a překlady, kteří už i sídlili jinde, nejdříve ve Smečkách a pak na Újezdě. Ti tam měli lidi, kteří se tím zabývali, ale to už byli ti stálí, kteří to kontrolovali. Tenkrát si klient musel přijít s tím překladem. Pak si přišel překladatel pro překlad, pak překladatel překlad přinesl, klient si pro něj přišel. A teď se to dělalo v několika kopiích a za každou kopii jste měla dvacet halířů.

Bílou vodičku všichni zmiňují. To byl vynález století.

To byl vynález století. Pak byl ještě takový papírek, který když jste ho proklepla, tak se to zabělilo. To byla strašná vymoženost. Ale zabělilo se to jen na tom originále, kdežto na všech těch kopiích jste to musela opravovat ručně. Nebo když jste udělal chybu na poslední řádce, tak jsem tu stránku předělala celou.

Takže asi neexistovalo něco jako překlad do druhého dne, to by se nestihlo.

No, to byly dopisy nebo krátké věci.

Většina lidí, se kterými jsem již mluvila, zmiňuje, že časová dotace byla shovívavá. Dodržovalo se osm stránek na den.

Pět normostran na den. Teď třeba uděláte víc s Tradosem, ale musíte mít dobrou základnu slov a spojení, protože jinak se tam namastí šílené chyby.

Chtěla bych vás ještě poprosit o informace do medailonu.

Já jsem studovala na Právnické fakultě univerzity Karlovy a v tom čase už jsem tlumočila. Takže jsem velice krátce po fakultě byla zaměstnaná. Pak jsem byla na volné noze až do roku 1989. Když se zakládala Artlingua, tak si mě vybrali ti tlumočníci a překladatelé za ředitelku, protože jsem byla právnická, takže abych celou tu agenturu a práci s akcemi zaštitovala. A to jsem dělala až do roku 2012.

A studium jste dokončila kdy?

Studium jsem dokončila v roce '75.

Jak jste se dostala k bulharštině?

Dědeček byl velvyslancem v Bulharsku, takže my jsme tam za ním jezdili.

Bylo možné navštěvovat nějaké kurzy bulharštiny?

Ne, chodila jsem do Bulharského kulturního střediska, kde jsem si mohla číst noviny a mluvit bulharsky. Ale to bylo všechno.

Jak se překladatelé v této době dál vzdělávali a rozvíjeli jazyk?

To nešlo. Výjezdy ne. Do Bulharska se dalo jezdit, do NDR. Já jsem dvacet let nesměla nikam. Vždycky se mi ztratily doklady, když jsem chtěla vyjet.

Ale mezinárodní organizace měly dobrý přístup k mezinárodnímu tisku. V SOFu měly například The Economist.

Ti měli všechno. To bylo běžně k dispozici. MON tým, že měl i vlastní kongresy, jako mezinárodní organizace, tak tlumočníci vyjížděli s generálním tajemníkem i do destinací jako Korea, Afrika, Latinská Amerika, podle toho, kde se kongres uskutečnil, tak tým těch základních světových jazyků jezdil pravidelně do zahraničí s ním. Třeba Robotron pořádal semináře a školení pro své zaměstnance v NDR, tak tlumočníci jezdili do NDR a tlumočili třeba u Robotronu. Nebo se dělala montáž nové továrny a montovali tam třeba Italové, takže tam byli tlumočníci, kteří byli k ruce, ale to bylo tlumočení na nižší úrovni, ne konferenční. To měli za menší peníz, ale měli třeba práci na tři měsíce. Tam byli po celou dobu.

SOŇA JEŠETOVÁ

Rozhovor se Soňou Ješetovou proběhl 12. 3. 2014 v sídle agentury Media Market v Praze.

Jak vypadala vaše práce na sekretariátě MON? Co jste měla na starosti?

Na tom sekretariátu se to vůbec netýkalo překladů. To byla práce pro generálního tajemníka. My jsme byli protokol a zařizovali jsme organizaci jeho služebních cest, návštěv, výjezdů do zahraničí. MON byla jedna z mála organizací, kde se mohlo volně cestovat. Takže my jsme vlastně zajišťovali cesty, zajišťovali letenky, ubytování buď v zahraničí, nebo naopak, když k nám novináři přiletěli, tak jsme se zase starali o ně tady v Praze.

Jak byl sekretariát velký?

Asi šest lidí. A ti se starali hlavně o činnost generálního tajemníka a ostatních tajemníků, ale ti měli ještě svoje asistentky, takže my jsme to spíš jen koordinovali. V tu dobu to byla velice zajímavá práce, protože jsme se dostali do kontaktu se zahraničními novináři. Bylo i hodně zájezdů, protože se dělali výjezdní zasedání v zahraničí. Sice se nejedilo na takzvaný západ, ale jezdilo se spíš do těch rozvojových zemí, jižní Amerika, Afrika a podobně. Přeci jen to bylo docela zajímavé. Tam jsem pracovala tři roky, pak jsem odešla na mateřskou, a když jsem se vrátila z mateřské, tak jsem nastoupila do překladatelského oddělení. Tam jsem působila ani ne rok, protože pak přišla revoluce a my jsme se osamostatnili, tři nebo čtyři z toho oddělení a založili jsme Media Market.

Na sekretariátě jste pracovala v jakých letech?

To bylo v letech '85 až '87.

Pak jste odešla na mateřskou dovolenou, pak jste se vrátila...

...pak jsem se vrátila a v '89. roce jsem pracovala pro ty překlady.

Překladatelské oddělení bylo jak velké?

To bylo poměrně velké oddělení. Oni měli i vlastní účtárnu, takových deset zaměstnanců. Tam byly referentky, každá měla na starosti určitou oblast, určitou firmu, protože my jsme dělali překlady pro pézetky a tak různě, takže každá měla nějaký okruh. Plus tam bylo účetní oddělení, protože se fakturovalo, to už jsme si nedělali my, to už dělalo účetní oddělení. Tam byli asi taky tři. Takže tam asi bylo dvanáct až patnáct lidí.

MON tímto způsobem podnikal a nabízel tyto služby, aby si na sebe vydělal a nebyl závislý pouze na příspěvcích novinářů?

Přesně tak. To byla jedna z jejich činností. Oni měli loterijní činnost, gastronomickou, zasahoval do hodně oblastí, ale tohle byla jedna z výdělečných činností. A oni překladatele a tlumočníky potřebovali i pro sebe, pro svoje potřeby.

Ale zároveň nabízeli jejich služby ven.

Překladatelé byli už v té době na volné noze, to byli jedni z mála. A nabízeli tu službu i jinam. Nabízeli to, organizovali, bylo to pro ty pézetky jednodušší to zadat k nám a už se o to nestarat.

Co je pézetka?

Podniky zahraničního obchodu, které dnes už nejsou. To se všechno rozpadlo. To byl Motokov, Strojimport, Strojexport, to byly obrovské firmy, podniky zahraničního obchodu, které měly velké materiály k překladu. To byly štosy, protože sem se dovážely různé stroje a ty několika set stránkové manuály se překládaly. To se už dneska nedělá.

Kdo dál patřil mezi klienty MON kromě podniků zahraničního obchodu?

Firmy. Dělal se i pro státní, pro ÚV KSČ se překládaly materiály a tlumočilo se na jejich konferencích a zasedáních. To byla ruština, angličtina, bulharština, ty země RVHP, když se tady scházely, tak to byly běžné řeči.

Jaké typy textů se překládaly?

Hlavně technické dokumentace. To bylo to gró. To byly velké manuály, na to byl třeba termín tři měsíce. To bylo třeba dvě stě nebo tři sta stránek. Překladatel si to vzal na prázdniny nebo na dovolenou a v září to odevzdal. Takže to byly tyhle velké věci. Potom se hodně překládaly pro ÚV politické věci, které se pořád opakovaly. Ti tlumočníci a překladatelé už to znali a ta práce pro ně byla rutinní, protože to byly pořád ty samé fráze. Projev Husáka například, když tady byl, tak se překládal do ruštiny, aby to pak mohlo někde vyjít.

Takže se překládalo oběma směry?

Určitě. Do jazyka i do češtiny.

Jak jste se k té práci dostala?

K té překladatelské práci jsem se dostala díky tomu, že jsem pracovala vMONu a dřív, když jste se po mateřské vracela, tak vám musel podnik držet místo. Já už jsem na to svoje původní místo s dítětem nastoupit nemohla, takže jsem se dostala k tomuhle čistě náhodně, že tam bylo volno, tak mě tam umístili v rámci firmy.

A jak jste se dostala k práci na sekretariátu?

Přes nějaké známé, měla jsem nějaké kontakty, protože jsem dělala sociálně právní nastavbu a pak jsem nevěděla, co dál. Pak jsem pracovala u nějakých projektantů, to mě nebavilo, tak jsem se pak přes známé dostala do MONu.

MON tedy neměl interní překladatele? Najímali si vždycky externisty?

Ano, neměli. Překladatelé jako zaměstnanci tam nebyli. Byli tam asistenti, každý asistent u zahraničního tajemníka ovládal jeho jazyk. Takže německý tajemník měl německy mluvícího asistenta. Ti překládali interní materiály, ale oficiálně nepřekládali ani netlumočili. Na to se překladatelé najímali.

Jak velký tým lidí s MON pravidelně spolupracoval? Slyšela jsem, že to bylo osmnáct lidí, sedí to?

Ano, tam byly pořád stejné jazyky, vždycky se brali po dvou z těch jazyků, takže to odpovídá.

Taky jsem slyšela o tlumočnických zkouškách, které MON organizoval. Byly i překladatelské zkoušky?

Ne, překladatelé zkoušeni nebyli. Dokonce se ani nevyžadovalo speciální vzdělání, že by museli mít vystudovanou překladatelskou školu. Tam bylo důležité, aby ovládali jazyk. A když se jednalo hlavně o technické překlady, tak to znamenalo, že to museli být technicky zdatní lidé. Nejlepší překladatelé byli ti, kteří pracovali v tom oboru a byli nějakou dobu venku. To byli přesně lidé ze zahraničního obchodu. On tam pracoval, ten jazyk uměl, byl v zahraničí a mohl překládat strojařinu, ten zase rozuměl elektrotechnice, což byla velká výhoda. Dodnes s některými lidmi z té éry spolupracujeme. Dnes, když máme mladé překladatele a tlumočníky, co nám vyjdou ze školy, oni jazyk ovládají, ale neovládají tu úzkou specifickou terminologii. Proto první na co se ptáme, je, na co se specializují. Je mi jasný, že když vyjde ze školy, tak nemůže znát všechno. Ale je ideální, když je třeba překladatel věnuje se právu. Udělá si třeba ten právní postgraduál a zná právní problematiku. Nebo když zná někdo účetnictví, tak je to strašně

dobře, protože když ta firma s ním začne dělat, a ví, že to právo zná, tak mu to dává pořád. My když máme klienta a dělá právní věci, tak on pak chtějí ty samé překladatele, aby ta terminologie zůstala zachovaná. Takže to byla dřív velká výhoda. Takže tam nebyli vystudovaní překladatelé, ale samozřejmě museli k tomu mít sklony. Museli mít hezkou češtinu.

Testovalo se to nějak?

Pokud přišla stížnost nebo ten zákazník nebyl spokojený, tím se to testovalo.

Takže jste dostávali zpětnou vazbu od zákazníka?

Zpětná vazba byla. U těch technických překladů nám řekli: „My tomu rozumíme, my víme, o co se jedná.“ Ale když byly jiné texty, které se měly publikovat, nebo nějaké letáky, tak ta zpětná vazba byla okamžitě. Třeba se jim nelíbila čeština. Ani ne tak do jazyka, jako do češtiny.

Existovala kontrola překladatelské práce? Nebo to, co překladatel odevzdal, šlo rovnou k zákazníkovi?

To ani nešlo. Protože v těch elaborátech, v těch obrovských manuálech kontrola ani dělat nešla. Nebyl nikdo, kdo by to celé pročítal, a i kdyby to pročítal, stejně tomu nerozuměl. Takže žádná velká kontrola tam nebyla. Někdy se stalo, že zákazník zavolal, že tam byl vynechaný odstavec nebo něco. To se stane, nemělo by se to stávat, ale to se stane i dneska. Ale z časových důvodů to nešlo. Dneska už to nejde vůbec z časových důvodů. Termíny nejsou, jako bývaly dřív. Všichni chtějí všechno hned a musíme si to ohlídat. Nebo máme vytipované překladatele, o kterých víme, že jsou spolehliví a víme, že by to nepustili, kdyby tam něco chybělo. Ale dřív to opravdu asi nešlo. Tenkrát to fungovalo úplně jinak. Stalo se například, že jeden celý manuál se ztratil a nenašel se. Některý překladatel si to vzal a zapomněl na to a pak to nepřiznal, protože už mu to bylo blbě.

Žádná elektronická verze nebyla.

Ne, všechno se dělalo přes kopírák. Když se udělal překlep, tak se to muselo dělat bílou vodičkou, to bylo hrozné. Dneska už si to vůbec nedovedu představit, jak to fungovalo.

Jak se tedy formálně upravovaly technické dokumentace? To muselo být náročné, když to mělo obrázky a podobně.

Na grafické zpracování se vůbec nedbalo. Oni si vždycky přiložili ten překlad asi k tomu textu, aby věděli. Většinou se to dělalo pro lidi, kteří se v tom oboru vyznali. Třeba se přivezl stroj a dostal ho mechanik a ten přesně věděl. Akorát potřeboval vědět, kde co zapojit, ale jinak byl znalý věci. Nebyl to laik. U návodů u televizí by to asi bylo horší. Ale u těchhle strojů to nebylo potřeba.

Víte něco o bratislavské pobočce MON, která se zaměřovala na jazykové služby?

Ne, to nevím.

Kde jste sídlili?

My jsme seděli na Smíchově. MON měl sídlo v Pařížské ulici. Tam byl generální sekretariát. Oni potom měli ještě sídlo na Bílé hoře. Tam se dělala velká rekonstrukce. Ti, kdo dostali Bílou horu po revoluci, tak dostali úžasný areál, protože se do toho vrazilo hodně peněz. Všechny ty hospodářské budovy se využily a všechno se zrenovovalo. Byla tam krásná argentinská restaurace. Tam se podávalo první maso z argentinských krav, které se vozilo lodí z Argentiny. Dlouho to nevydrželo, ale pěkně to tam bylo. Také tam, mám dojem, seděli tlumočníci.

MON vydávala Demokratického novináře a Newsletter. To byla oddělená redakce a s tím, co jste dělali vy, neměla nic společného?

To s námi nemělo nic společného. Ale ta redakce byla součástí Mezinárodní organizace novinářů. Bylo tam asi pět redaktorů a ti vydávali tenhle časopis a to se také překládalo, dávalo se to externistům. Ale s tím jsme neměli nic společného, přes nás se to nezadávalo. To si dělali oni sami.

Jaké jste měli pracovní podmínky?

Úžasně. Na tu dobu nadstandardní. Jednak tam byly nadstandardní platy, ale to nebylo tím překladem, to bylo tou mezinárodní organizací. Prostředí a všechno bylo na tu dobu nadstandardní.

Brala byste práci interního zaměstnance u Mezinárodní organizace novinářů jako prestižní zaměstnání?

Určitě. Všichni, co pracovali v té době v MONu, to museli brát jako prestižní. Už od samotných řidičů, kteří jezdili se samými zahraničními vozy a jezdili na servis do Německa, až k uklízečkám, které měly nadstandardní plat a všude se dostaly, a měly výhody jako každý zaměstnanec. Já si myslím, že to bylo nadstandardní.

Vaše práce tedy spočívala v tom, že jste byla v kontaktu s firmami a zástupci zahraničního obchodu?

Ano, já jsem měla na starosti například zahraniční podnik Motokov a pak ještě i jiné firmy. Já jsem od nich přijímala zakázky a mým úkolem bylo zavolat nebo si zjistit, kdo co dělá, to trvá nějakou dobu, a domluvit si s nimi termín, dokdy to odevzdají. Ceny se tenkrát moc nedomlouvaly, ty byly dané, tenkrát byly nízké ceny za překlady. Pak když už to bylo hotové, tak jsem musela připravit podklady pro fakturaci, kterou jsem odevzdala účtárně. Ti to potom vyfakturovali, vyplatili překladatele, vyfakturovali zákazníka. V tom spočívala moje práce. Tím, že nebyly počítače, tak se zdá, že toho tolik nebylo. Dneska párkrát ťuknete do počítače a máte celou agendu hotovou. Tenkrát se všechno dělalo ručně, takže to bylo hrozného papírování, člověk se stále v něčem hrabal, pořád se něco dohledávalo, takže to byla opravdu kancelářská práce.

Tenkrát byli překladatelé a tlumočníci na volné noze, ale asi to fungovali jinak než dneska.

Ano, ale nevím ty podmínky, jak oni mohli fungovat. To by vám spíš řekli oni sami.

Po revoluci už nebylo žádoucí, aby měla MON sídlo tady, protože to byla politická organizace?

Ano, byla to politická organizace. Ačkoliv oni si mysleli, že jsou nepolitičtí, když sdružovali novináře, ale v podstatě propojení MONu a ÚV KSČ bylo silné. To vím, protože jsem na tom sekretariátu pracovala. Víم dokonce, že ten generální tajemník Kupka, ten krátce po revoluci dostal infarkt a zemřel. Ještě to dlouho fungovalo v likvidaci. Několik let tam zůstalo pár lidí, které jsem znala, tak jsem s nimi byla v kontaktu. Ti se někam přesídlili a ještě se to všechno likvidovalo. Takže MON ještě fungoval, ale o všechno přišli. O tu budovu v Pařížské ulici, teda ne budovu, ale celé jedno patro tam měli, pod tím byl Československý svaz novinářů, o tu Bílou horu přišli. A lidi z MONu většinou našli docela dobré uplatnění. Protože pracovali s docela dobrou technikou. I technici, kteří zajišťovali tlumočení a překlady. Dokonce s jedním pracujeme pořád, ten se taky osamostatnil a zajišťuje dnes tlumočnickou techniku. Takže všichni našli nějaké uplatnění a my jsme byli čtyři, kteří jsme se trhli. Paní Suchá s paní Sochorovou šli dělat tlumočení a my jsme se začali věnovat překladu.

Agenturu Media Market jste založili hned po revoluci?

Hned v '89. roce ještě na podzim. Ale my jsme vlastně nezaložili Media Market hned, ale šli jsme pod družstvo. Protože tenkrát se ještě nevědělo vůbec, jak to bude fungovat. Takže to bylo nějaké družstvo, které se zabývalo plynárenstvím. Ale protože paní Černá, která tohle organizovala, se s nimi znala, oni měli finance, mohli to ze začátku pokrýt a měli prostory, tak pod nimi jsme pracovali. Ale zjistili jsme, že tohle nebylo to pravé ořechové, oni k téhle práci neměli vztah, neměli vůbec představu. Oni jen sledovali, kolik se vydělá nebo nevydělá a my jsme se s nimi během půl roku nebo ani ne rozloučili a vlastně jsme se osamostatnili úplně. Tenkrát byl problém s prostory, to nebylo jako dneska. Potřebovali jsme kancelář nebo nějaký prostor, kde bychom byli. Tak zase přes známého právníka, který byl překladatel, měl větší byt, tak nám tam pronajal jednu místnost a poté jsme našli vlastní prostory a takhle jsme vznikli. Takže Media Market vznikla v roce '90. Před tím jsme byli v tom družstvu a měli jsme to štěstí, že se o nás dozvěděl partner z Rakouska, takže jsme s Interlinguou z Vídně udělali s.r.o. a začali jsme fungovat a on nás vybavil do začátku kancelářskou technikou, počítačem. Já jsem měla zkušenost s počítačem už z MONu, protože tam byl jeden z prvních počítačů vůbec na sekretariátu, který byl vůbec v Československu. To bylo tenkrát strašné, server byl v jedné místnosti. Takže jsem s tím už nějaké zkušenosti měla a pak jsme dostali první počítač, který jsme si koupili za 80 tisíc, to si dodneška pamatuju. A tak jsme začínali. Bylo to docela dobrodružné, ale byly to hezké časy.

Když se ještě vrátím k MON, dočetla jsem se, že také zajišťovali v rámci své podnikatelské činnosti výuku cizích jazyků nebo i veškeré jazykové služby pro mezinárodní konference, třeba i zapisovatele.

Ano, písáčky, to patřilo pod nás. Průvodcovství snad dělala Artlingua, paní Suchá. My jsme teda písáčky měli. Ty písáčky tenkrát měly velké využití, protože hodně překladatelů psalo špatně nebo neumělo psát. Nebo ty texty byly v takovém stavu, že se musely přepsat. Nebo jim diktovali. Takže těch písáček jsme měli hodně.

Překladatel měl nárok na zapisovatelku?

Ne, to on si musel zařídit ve své vlastní režii. Vzal si písáčku, ale pak si ji musel zaplatit z honoráře. Nebo nějaké firmy si u nás vysloveně zadaly přepis. Měly nějaké rukopisy nebo něco z diktafonu, tak si to zadávaly. To jsme zařizovali my.

Pořádal MON pro své externí spolupracovníky nějaké semináře nebo kurzy dalšího vzdělávání?

To si vůbec nevybavuju, na to jsem tam byla krátce, ale že by tohle organizovali, to nevím. Tlumočníci a překladatelé se ani nijak v ničem nesdružovali. Až pak po revoluci, ale v té době, to bylo nežádoucí, aby se něco sdružovalo. Tak si myslím, že ne, ale jistá si nejsem.

To je asi pravda. Já jsem se k tomuto tématu dostala oklikou. Zpracovávala jsem historii kongresu FIT, který se tu měl konat v roce 1969, nakonec se nekonal, protože to po okupaci bylo nežádoucí, aby sem přijeli takoví volnomyšlenkáři z celého světa. Takže se to nakonec zrušilo, oficiálně z organizačních důvodů.

Určitě nebyl zájem o sdružování. Taky v té době ten jazyk ovládalo hrozně málo lidí. Vám se možná zdá, že osmnáct je úzká skupina, ale opravdu to byla ta špička a mezi ně se málo kdo dostal. Ona nebyla možnost vyjet, vycestovat, studovat jazyk. Třeba paní Dely Serrano je Španělka, která umí perfektně česky, celou dobu tady žila, ale má kořeny španělské. Měli to v rodině. Na ruštinu to byly zase Rusky. Bulharka, která se tady narodila, ale měla někoho v rodině bulharsky mluvícího. Takže že bychom měli někoho, kdo by ten jazyk jenom vystudoval, to ne. To by se na tuhle úroveň nedostal, bez toho aniž by se mohl dostat někam ven.

Sama si nedokážu představit, jak jazyk udržovali, když to nebylo možné.

Tihle ho udržovali dobře, protože o ně byl zájem. Oni tlumočili a vyjížděli ven. Ale taky byli velice lustrovaní. A myslím si, že spousta z nich by se ani bez MONu ven nedostala. Měli škraloup kvůli někomu, někdo z rodiny emigroval, takže vlastně jenom díky tomu, že se MON za ně zaručil. Protože vztahy našeho generálního tajemníka s ÚV KSČ byly velice dobré. Takže když on chtěl, tak si prosadil. Tenkrát byly výjezdní doložky, takže když ten tlumočnick nedostal výjezdní doložku, tak měl smůlu. Takže když generální tajemník řekl, že chce toho a toho, tak to dokázal prosadit. Bez toho to nešlo. To jste mohla dělat cokoli, ale do zahraničí jste se nedostala. Kromě socialistického bloku. Ale takový angličtinář nebo francouzštinář si v NDR nebo v Bulharsku nebo v Rumunsku moc nezatlumočil.

Mezinárodní organizace, které tu sídlily, ale měly dobrý přístup k západnímu tisku.

Jo, to určitě, to my jsme odbírali. Ne konkrétně my, ale odbíral to třeba generální tajemník. Ale to všechno muselo jít přes ÚV. To nešlo, aby to odebírali sami. To všechno bylo se svolením ÚV KSČ. I Mezinárodní svaz studentstva to měl korigované. Oni museli vědět všechno. Kdo tam nastoupil, co si koupil, který tisk odebírá, jak na co reagují, všechno.

Je pravda, že v té době nešlo uzavírat přímé zakázky mezi zákazníkem a překladatelem, ale všechno muselo jít přes MON nebo přes PIS?

Já si myslím, že jo. Já si nedovedu představit, že by mohli proplácet přímo. To nešlo. Asi podle těch směrnic firem. Musela tam být fakturace firma - firma. Soukromě to vůbec nešlo. To až po revoluci, vím, že jsme takhle přišli o spoustu zákazníků, když si tlumočníci a překladatelé, takoví ti aktivnější, našli cestičku a začali dělat pro firmu přímo. Pro nás to bylo samozřejmě nepříjemné, nám odloudili zákazníka, ale bylo to pár lidí, protože zase pro ty překladatele to bylo jednodušší. Ti se nemuseli dohadovat o ceně a druhá věc, což je teda nešvar dodneška a asi dlouho bude, platební neschopnost firem. Je to nezajímalo. My je objednali, my je museli zaplatit. A to, jestli nám firma zaplatí, už nebyla otázka překladatele. Ten za práci vždycky dostal zapláceno a to už jsme si museli vyřizovat my. Takhle když on pro ně dělá na přímo, tak je ve hvězdách, jestli mu to zaplatí nebo nezaplatí. To si někteří brzy uvědomili, a proto přes agentury dělají. Jinak výhoda je, když děláte na přímo, tak cena je samozřejmě větší. Agentury mají marže, ale je tam tohle nebezpečí. Dneska už je situace taková, že jedna firma vás neuživí a potom tam nastává to riziko, že se dostanou do platební neschopnosti a nemáte šanci z nich peníze dostat.

Vy jste pro překladatele vystavovala dohodu o pracovní činnosti nebo na jaké bázi to probíhalo?

Ano, dělalo se to dohodou. Ale živnostenské listy tenkrát nebyly. Dohoda o provedení práce to byla. Ale já si to nepamatuju, protože my jsme to nedělali, to dělala účtárna, takže já přesně nevím. To by vám řekli oni, jak fungovali. Po revoluci jsme byli první. My jsme organizovali školení, aby si překladatelé založili živnostenské listy.

A to jste dělali v rámci MON?

Ne, to už jsme si dělali sami. Tenkrát nikdo nevěděl, jak to bude. Pak přišly živnostenské listy, takže překladatelé měli IČO a už si mohli fakturovat sami. Ale v MON to bylo přes dohody o provedení práce.

Pan Kautský, který pracoval pro Pražskou informační službu, mi říkal o průkazce, kterou mu vystavila PIS, protože nebyl zaměstnaný, ale musel mít nějakou průkazkou, kterou by se prokázal, aby nebyl jako příživník.

Ano, to měli i v MONu takové průkazky.

Říkala jste, že jste si dělala nějakou nástavbu?

Já mám gymnázium a potom jsem dělala sociálně právní nástavbu, což nemá s tímhle nic společného. Já jsem si myslela, že budu pracovat někde na národním výboru, že budu dělat kurátorku. To byla moje představa. Ale ta realita byla tak strašná, že jsem byla ráda, že jsem se dostala k téhle práci a už jsem u toho zůstala.

Kdy jste začala pracovat?

Pracovat jsem začala, když mi bylo dvacet jedna let, to bylo v '81. roce.

PETR KAUTSKÝ

Rozhovor s Petrem Kautským proběhl 10. 3. 2014 v sídle Jednoty tlumočnicků a překladatelů v Praze.

V jakých letech jste pro Pražskou informační službu pracoval?

To vám řeknu přesně. Když mě vyrazili – já jsem dělal v zahraničním vysílání – to bylo v '77. roce, když byla Charta. Ne teda že bych ji podepsal, takovou odvahu jsem neměl, ale v té době tam byly dost čistky, takže v '77. jsem odešel na volnou nohu a nejdřív jsem začal pro ÚSRP, což byla Ústřední správa rekreační péče, provádět italské turisty a současně jsem se pak přihlásil na PISku a tam jsem dělal překlady a tlumočení. Později kolem roku '84, '85 jsem se dostal taky do MONu.

Říkal jste, že jste se přihlásil na Pražskou informační službu. Tam se mohl přihlásit kdokoliv?

Ano. Oni chtěli vědět nějakou kvalifikaci. Já jsem měl jazykovou školu a státnici z italštiny na jazykové škole, nejdřív gymnázium a potom různé kurzy, ale vysokou školu jsem neměl a nemám dodnes. Byl tam nějaký zkušební překlad. Bylo přes ně dost práce, hlavně technické a obchodní věci. A taky tlumočení různého druhu.

Mě zajímají hlavně překlady. Jak jste se vůbec dostal k práci u PIS?

Já jsem se tam sám přihlásil. Doporučila mě tam kolegyně, která pro ně dřív dělala a stěhovala se do Itálie.

Jak probíhalo zadávání práce? Sám jste si texty vyzvedával a zase je odnášel?

Ano. Jiná možnost nebyla. Internet nebyl. Dneska člověk zadavatele ani osobně nepozná, protože to jde jen přes mail. Takže mi například paní Kadlecová zavolala, mám tady překlad, asi tolik a tolik stránek, máte čas? Šel jsem tam, bylo to za Poříčskou branou na Florenci. Byl to starý pavlačový dům, tam jsem přišel, ona mi dala ty papíry, já jsem si je odnesl domů, na stroji nařukal překlad a zase jsem to odnesl.

Kolik času jste měli na překlad?

Někdy byly spěchy, ale většinou se ctilo pět šest stránek za den. Na stroji to šlo pochopitelně pomaleji než na počítači, opravovat překlady, ale v průměru těch pět šest. Někdy když byl fofr, tak člověk i rád vyhověl, když to byli jediní zákazníci v té době. Člověk nemohl dělat překlady přímo pro někoho. To muselo jít vždycky přes agenturu. Tak člověk někdy dělal, že den a noc nespál, ale to bylo výjimečně, většinou to byly pracovní rytmy, které se daly normálně zvládnout.

Jak jste opravoval chyby? Psal jste si nejdřív nanečisto a pak to přepisoval do stroje?

Ne, snažil jsem se to projít a případně si najít slovíčka nebo nějaký zdroj. Že by od zákazníka přišla nějaká terminologie, tak to nebylo. To jsem si vypsál a pak to člověk sepsal na tom stroji. Rukou určitě ne, rovnou tím strojem, a když člověk na jedné stránce udělal moc chyb, tak ji vyndal a přepsal. Byly takové bílé papírky, kterými se daly zakrýt překlady nebo bílá vodička, ale jen na tom originálu. Když se dával kopírák, tak tam už se to neopravovalo, to se muselo napsat znovu.

Měla Pražská informační služba interní překladatelské oddělení?

Já jsem neslyšel, že by tam byl nějaký interní překladatel.

Takže měli oddělení, které koordinovalo překladatelskou činnost a najímalo překladatele externě?

Ano, ještě tam byl ten limit, kolik se smělo odpracovat za rok. Kolik se smělo přeložit stránek, aby to vycházelo na poloviční úvazek. A jakmile by se to překročilo, tak to byl průšvih a to hrozilo i vyhazovem. Protože my jsme nebyli zaměstnanci. Já vím, že jednou, to bylo při tlumočení, dělalo se pro Správu ústřední rekreační péče, když turisté přijeli sem, tak je člověk prováděl, nebo jel s našima ven, a hrozilo, že se překročí ten limit. Ale protože byli na odborech rozumní lidi, tak začali psát víc peněz na hodinu, aby bylo míň hodin. Paní šéfová PISu se to domákla a to bylo velice tvrdé. A vedení PISu si velice stěžovalo na vedení odborů, takže ti slušní lidi dostali sprdunk a nesmělo se to. Takže nastávaly situace, že lidé, kteří měli přes PISku dost práce, tak někdy v říjnu, listopadu volali, že chtějí udělat překlad a já jsem říkal, že už nemůžu, že mám odpracováno.

Takže počet hodin za rok musel odpovídat polovičnímu úvazku.

Já jsem jednou zjišťoval, proč to tak je, ne u vedení, ale u některé z těch paní, co tam dělaly jako referentky, protože oni spadali pod magistrát, pod národní výbor hlavního města Prahy. A tam se soudruzi dozvěděli, kolik si lidi přes PIS vydělávají, takže se to musí zatrhnout, že nesmí tolik vydělávat.

Když jste překládal pro PIS, tak jste byl někde zaměstnaný, nebo na volné noze?

Na volné noze. Předtím jsem byl v rozhlase, to jsem necítil potřebu dělat někde mimo. A pak jsem odešel a dělal tohle. PIS a později potom MON.

Co jste překládal pro MON?

Téměř nic, já jsem tlumočil. Tam se překládalo do hlavních světových jazyků, já mám jen italštinu. Jednou jsem pro ně překládal scénář, co nabízel nějaký italský producent, tak to jsem překládal do češtiny a potom synopsi, scénář jedné výstavy. To bylo jediné, jinak jsem dělal tlumočení.

Pracoval jste ještě pro nějakou organizaci?

Pro Filmexport. Tam bylo možné uzavřít smlouvu přímo, ne přes PIS. Tam jsem překládal titulky do italštiny s kolegyní Italkou pochopitelně v tandemu. Tam jsem přeložil do italštiny sto našich filmů, protože to byly filmy, co šly na různé přehlídky a festivaly.

Filmexport – co to bylo za organizaci?

To byla česká organizace. Spadala pod státní film, což byl Barrandov, státní film, distribuce, která sídlila na Národní třídě tam, jak je dnes kino Evald. A to je další organizace, filmová distribuce, kde se zase překládaly filmy do češtiny. Titulky. To jsem ale dělal výjimečně.

Vzpomenete si, jak jste se k té práci dostal?

Zdědil jsem to po tátovi, protože táta nejenom překládal filmy, ale byl i scénárista a pro Filmexport dělal. A když v osmdesáti umřel, tak jsem pak po něm zdědil rozdělaný film a potom další.

Když se vrátím zpátky k Pražské informační službě. Oni zajišťovali překladatelské a tlumočnické služby a měli ještě jinou agendu?

Ano, vlastivědnou. Měli pod sebou to, co dělají dneska. Průvodcování pro organizované skupiny nebo i vycházky, to co dělají dodnes. A publikační činnost. Vydávali třeba prospekty na památky. Hlavně ty památky, co měli pod palcem, jako třeba chrám svatého Mikuláše na Malé Straně. Ten nebyl jejich, ale měli ho ve správě. Ale s nimi jsme neměli pracovní nic společného.

Na italštinu tady asi tolik překladatelů nebylo, nebo ano?

Tolik ne. Na tohle, na ty filmy, jsme tam byli tak dva tři. A jinak na překládání a tlumočení na slušné úrovni bylo tak šest osm lidí.

Nedělal jste někdy nějaké tlumočení pro Škodovku?

Ne. Přes PISku možná nějakou technickou dokumentaci, to nevylučuju. Ale že bych tam byl tlumočit přímo s nimi, to ne. Jednou jsem tam jel tlumočit, ale to nebylo do výroby, to byla tisková konference pro novináře, když byl nějaký nový model.

Jaké druhy textů jste ještě překládal?

V té době hlavně technické, komerční, občas i nějaké scénáře nebo návrhy na scénáře, projekty na budovy nebo rekonstrukce. Mám kamaráda, který má dneska firmu na obnovu památek, tenkrát dělal pod jinou firmou a vždycky chtěl, abych nějaký projekt přeložil, ale muselo to jít oficiálně přes PIS. Ale když jsme se tam tak dobře znali, tak nemusel tam k nim jít, ale dal mi to, já jsem to donesl do PISu, tam to napsali a dali mi to přeložit. Ale muselo to jít přes ně. Takže bylo pár takových přímých zákazníků, ale vždycky se to muselo hodit přes PIS.

Prý existovala Ústřední správa překladu, která evidovala všechny překlady.

Tak to nevím.

Nešlo to tedy udělat tak, že by práce proběhla přímo mezi překladatelem a klientem?

Ne, ne. Teoreticky někdy někdo když chtěl něco přeložit a dal to cash a nikde žádný papír nebyl, nějaký dopis nebo pár řádků, tak to se jasně dalo udělat, ale kdyby na to někdo přišel, tak by mohl být průšvih. Ale jakmile byly nějaké větší věci, tak to muselo jít přes PIS. Nebylo možné přímo uzavřít smlouvu na neumělecké překlady. Na umělecké překlady jo, protože to šla knížka přes nakladatelství. To nešlo přes PIS.

A vy jste překládal jak do češtiny, tak do italštiny. Pracoval jste oběma směry?

Obojí, ale do italštiny s tím že jsem měl dobrou kolegyni, která dřív dělala taky v rádiu, byla Italka, takže to vždycky prošlo její korekturou. Hlavně ty titulky pro Filmexport. To jsme prakticky dělali spolu.

A v PIS dělal někdo korektorské nebo redaktorské opravy překladů?

To myslím, že ne. Nevím o tom.

To, co jste přeložil, šlo rovnou zákazníkovi?

No. Nemůžu říct, že tam nebyl někdo takový, ale nevím o tom, že by tam byl. Věřili lidem, že to udělají dobře s korekturou, kterou si zajistí sami.

A to jste dělal, jakmile jste překládal do italštiny?

Ano. Něco jiného je dopis nebo jiné sdělení, tak to je možné udělat do jazyka. Ale jakmile byly titulky nebo nějaký závažnější text, tak vždycky s tím italským partnerem. Což by mělo platit i dneska.

Vy jste byl na volné noze až do revoluce a potom jste začal pracovat v JTP?

JTP jsme založili, ale od začátku jsme si řekli, JTP nebude agenturou, nebude zprostředkovat práci. JTP je profesním sdružením, čili bude pomáhat lidem ke vzdělávání, opatřovat slevy, dělat školení. Ale nikdy jsme přes JTP nepřijali zakázku překladu. Vydávali jsme léta seznam tlumočnicků a překladatelů, našich členů, který si mohli lidi objednat a mnohé referentky mívaly

ten seznam na stole a podle toho objednávaly. Později, když začal internet, jsme to přestali tisknout a máme na internetu seznam, ve kterém si lidé hledají. Čili není to spojeno s tou překladatelskou prací. Jsme nadšenci a děláme to, protože nás to baví. Po '89. roce bylo možné se stát OSVČ, takže jsem si zařídil živnostenský list. Pak jsme se domluvili s lidmi z MONu. Některá děvčata, která tam dělala, nějaké počítače vykoupily a založily si Artlinguu, což byla jediná agentura, která byla akciovka, kde ti akcionáři byli tlumočníci a překladatelé. V průběhu let se to pak změnilo. Ale člověk když dělal pro agentury, tak jako OSVČ, na volné noze v pravém slova smyslu. Za totalismu to bylo na volné noze, ale tak jenom na půl. Neměl zaměstnavatele, mohl jsem vydělávat jen do určité míry, ne víc, ale neměl jsem nic zaručeného, žádnou dovolenou a takové věci. Teď když je člověk OSVČ, tak taky nemá placenou dovolenou, ale pochopitelně má daleko více možností.

Tenkrát neexistovaly živnostenské listy, takže když jste byl na volné noze, tak jste měl nějaký papír?

To jsem měl průkaz od PISu. Kolikrát mě stavěla i policie v pátek odpoledne, když jsme jeli s rodinou do Rokytnic. To byly zátahy v jednu dvě hodiny v pátek a kontrolovalo se, kam jedete a kde děláte. Opsali si z občanky zaměstnání a práskali to do zaměstnání, protože lidi měli dělat do čtyř a zabalili to dřív. A oni byli vždycky zklamaní, protože já jsem měl legitimaci Pražské informační služby a říkal jsem jim: „Svobodné povolání“. Jednou tomu nevěřili, tak si to ověřovali, telefonovali do PISky, tam to ověřili, tak mě pustili. Protože jinak to byl paragraf příživník. Tam byla povinnost, že člověk musel být zaměstnaný.

Pak vznikla JTP, což je platforma pro profesní překladatele neliterárních textů?

Literární ne. Literární sdružuje Obec překladatelů, ale je fakt, že máme těch 600 členů, tak takových dvacet nebo třicet, co jsou našimi členy, tak jsou taky v Obci překladatelů, protože překládají knížky. Ale zase Obec se zaměřuje na autorská práva, na literární překlad, dělá cenu Jungmanna a cenu Skřípec, kdežto tady se z legrace říká, že v JTP se sdružují spíše ti dělníci překladu, takže ty běžné obchodní, technické, komerční překlady a tlumočení. Ale jsme v dobrých vztazích a některé věci pořádáme i společně a odkazujeme na sebe, když sem přijde dotaz na autorská práva, tak ho odkážu na ně a naopak zase. V těch prvních letech po '90. roce, to bylo prostředí trochu ne nepřátelské, ale konkurenční. Ale časem jsme se dohodli. Jak Obec překladatelů, tak ASKOT, který vznikl tak jako JTP v '90. roce, jsou dnes našimi přidruženými členy, zrovna tak jako Komora tlumočnicků znakového jazyka a spolupracujeme velice dobře. Oni se k nám přidružili, protože na rozdíl od nich my máme tady zázemí, protože v '90. roce se podařilo získat část majetku, kde můžeme být více méně zadarmo a jim poskytnout přístřeší.

A JTP je členem Mezinárodní federace překladatelů?

Ano.

HELENA KADLECOVÁ

Rozhovor s Helenou Kadlecovou proběhl 26. 3. 2014 v kavárně knihkupectví Luxor v Praze.

Existovala kromě PIS a MON ještě jiná organizace, která zprostředkovávala překlady?
Rapid.

Co to bylo za organizaci? Najímali taky externisty?

Ano, najímali externisty jako Pražská informační služba nebo MON. To byl stejný styl práce.

Vy jste pracovala v Pražské informační službě. Na jaké pozici?

Tenkrát byly pozice jen referentky a šéf. Nikdo jiný tam nebyl. Takže já jsem byla na pozici referentky, která zadávala práci překladatelům a protože mám státnici z ruštiny a němčiny, tak jsem sama taky překládala. Potřebovala jsem vyplnit období, protože jsem dříve byla zaměstnaná v podniku zahraničního obchodu Škodaexport. Pak jsem se ale vdala, rodina, děti, takže jsem nemohla jezdit do zahraničí, což v pézetce bylo nemyslitelné, my jsme museli jezdit ven. Takže proto jsem hledala klidnější práci tady v Praze, abych nemusela nikam jezdit a mohla vyzvedávat děti ze školky. Tenkrát jsem narazila v novinách na inzerát Pražské informační služby, že přijmou referentku na zadávání překladů, takže jsem si tam dovolila napsat a vzali mě.

Jak velké bylo oddělení, ve kterém jste pracovala?

Já vám to přesně řeknu. Zhruba deset nás tam sedělo plus asi dvě účetní.

To bylo překladatelské i tlumočnické oddělení?

Ano, my jsme seděli v Karlíně na Florenci a část toho patra byla překladatelská sekce a část tlumočnická sekce. To znamená, že tlumočníci chodili pro práci k těm děvčatům, která zadávala tlumočení, a my jsme zase zadávali překlad. A měli jsme to rozděleno podle jazyků. Já jsem zadávala angličtinu a románské jazyky. Bylo to vždy rozděleno. Vedle v kanceláři se zadávala němčina.

V MON to bylo rozděleno podle jednotlivých firem.

Ano, tam jsme to měli podle firem, ale v PIS podle jazyků.

V jakých letech jste pro PIS pracovala?

1983 až 1987. Pak jsem dělala ty poslední dva roky v MONu.

Tam jste pracovala taky jako referentka?

Taky. Se Soňou Ješetovou a Zdenou Horovou jsem seděla v kanceláři.

Jak vypadala Vaše pracovní náplň v PIS?

Zakázky nám zákazníci tenkrát donášeli. Nebyl internet, nebyly počítače, psali jsme na stroji, takže papírově nám to každý zákazník musel přinést. Udělali jsme s ním objednávku, domluvili jsme si termín, cena byla daná, protože tenkrát byly tabulky na ceny, tenkrát jsme si nemohli volit cenu jako dneska jakoukoliv dohodou. Takže jsem to zadala a ten překladatel mi to zase přinesl v tom termínu, který jsem s ním dohodla. Museli jsme to vyfakturovat, ale to už si zase dělala účtárna. Já jsem připravila, kolik to bude stát a dala jsem to účtárně, fakturantka už to potom vyfakturovala.

Kdo patřil ke klientům PIS?

Všechny velké podniky, které byly tenkrát za socialismu, to znamená ocelárny, elektrárny, Telecom, tenkrát nebyla jiná možnost telefonování jenom Telecom. Různé výzkumné ústavy,

všechna ministerstva. Klienti neměli tenkrát moc na výběr. MON byl o něco dražší a byl zprofanovanější. Tenkrát se hovořilo o MONu nepěkně, protože tam byli zaměstnaní na černo disidenti, takže zákazníci chodili víc k nám, protože my jsme pro ně byli jistější.

Jak je možné, že byl MON dražší, když byly tabulkové ceny?

To nevím. Mně to řekli ti zákazníci, že je o něco dražší. Protože my jsme měli tabulky, kolik je za klasický překlad, když chcete přeložit dopis, kolik je za odborný překlad, zhruba třeba 30 % odbornosti. Já nevím, jak to mohl posuzovat někdo, kdo v životě nepřekládal. Pro mě to tak složité nebylo, protože jsem se na to podívala a věděla jsem, kolik to bude zhruba chtít práce. Ale ten kdo nepřekládal, tak tam dal nějakou cenu od oka, protože to nemohl posoudit. Já vím, že tenkrát nejdražší byly normy, protože byly i nejtěžší na překlad, to je i dneska, to jsou tak složité věci, že i dneska se překládají za dost vysoké taxy. Takže oni třeba měli obyčejné dopisy, to se domnívám, že to tak dělali, nemám to potvrzené, ale řekli, že je to odborný překlad a dali to do jiné tabulky, do jiné kategorie. Takže ti zákazníci spíš tenkrát důvěřovali nám než MONu.

Vy jste se přihlásila na inzerát. Jaké byly požadavky na budoucího zaměstnance?

Chtěli středoškolské vzdělání s maturitou a nic snad víc. Ani nechtěli tenkrát, což mě překvapilo, znát nějaký jazyk. Tenkrát se všichni učili rusky ve škole, angličtina se nikde moc neučila, leda jen někde na černo, nebo já že jsem měla babičku rozenou Vídeňáčku, tak mě učila od malička německy a měla jsem tu možnost se podívat i někam jinam za hranice, což ostatní lidi tenkrát neměli. Všechno to bylo takové složitější. Ten jazyk, tím že jsme tu byli zavřeni jako v kleci, nikdo nepotřeboval.

Když jste pracovala na zahraničním obchodu, tam vás pouštěli do ciziny?

Tam jo, ale zase jsem nebyla členka strany, to jsem odmítla, i když třikrát za mnou přišel kádrovák a pořád mě lámal, abych vstoupila. A právě mi říkal: „Vždyť vy jezdíte do toho Sovětského svazu.“ A já říkám: „No právě proto, soudruhu, že tam jezdím, tak do té strany nikdy nevstoupím, protože vidím, jak tam ti lidi žijí.“ A ani po smrti bych tam nechtěla být. Takže pokaždé jsem se na něco vymluvila, jednou na péči o děti, jednou na to a pak už mě to přestalo bavit se vymlouvat, tak jsem šla po třinácti letech pryč.

A jezdila jste jen na východ?

Právě že jsem nebyla členka strany, tak jsem měla na starosti Rusko, nebo tenkrát Sovětský svaz, NDR a Maďarsko. Do Maďarska jsem ještě mohla tenkrát. Takže to byly jediné tři destinace a Polsko ještě, ale tam jsme neměli žádné obchody. Nás, co jsme nebyli kovaní stranou, nás nepouštěli na západ. Tam pouštěli pouze straníky nebo členy StB. A bylo pro mě obrovským zklamáním, protože jsem měla šéfa, který nebyl v partaji. Já jsem si ho vždycky strašně vážila, uměl několik jazyků, nesmírně chytrý člověk. A já jsem si vždycky říkala, ten Mojmir není ve straně, proč to dělá. A bylo pro mě obrovským zklamáním, když jednou přijel z nějaké zahraniční cesty a dal mi služební pas, abych mu ho šla odevzdat na zahraniční oddělení. Protože vždycky, když jsme přijeli, tak služební pas se musel uložit do trezoru na zahraniční oddělení a já jsem najednou zjistila, že má pas jiný, než mám já, tak jsem se po tom pídila, proč má jinou barvu pasu, než mám já a zjistila jsem, že napomáhá StB, jinak by ho na západ nepouštěli, protože on jezdil po celém světě. Já jsem si vždycky říkala, jak je to možné, že je nestraník a může tak jezdit. A najednou mi to docvaklo, takže jsem z toho byla docela špatná, protože jsem mu důvěřovala. Ale mně osobně nikdy nic neudělal. Naopak, mně velice pomohl. Když jsem byla na mateřské, vozil mi práci, takže jsem si mohla přivydělat i na mateřské. Takže mně nic osobně neudělal, byl jako můj otec. Ale bylo to tak, že ti lidi, kteří nebyli v partaji a chtěli pracovat a jezdit na západ, ti museli být u StB.

Čemu všemu se PIS věnovala?

To tlumočení, překládání a průvodcování od té doby, co jsem tam pracovala, tam bylo vždycky. A pak bylo pod námi patro tzv. vlastivědné oddělení, které dělalo jak procházky Prahou, tak různé výlety po republice. Když do nějakého hotelu přijeli cizinci, tak si hotel mohl požádat o průvodce třeba na Hlubokou nebo do Karlových Varů. Tyhle práce zajišťovalo vlastivědné oddělení. Pak jsme měli velikou knihovnu na Klárově, přímo na stanici metra Malostranská. To bylo taky PISu. Tam byla účtárna pro celý PIS, archiv a velká knihovna.

Ta byla pro veřejnost?

To vám neřeknu. Já jsem si tam chodila půjčovat knížky, ale jestli byla pro veřejnost, to nevím.

PIS prý také vykazovala publikační činnost.

Tak o tom nic nevím.

Ale jinak to tedy byla tato dvě oddělení – vlastivědné a jazykové?

Ano, jazykové bylo překladatelské a tlumočnické a pak ta vlastivěda. My jsme měli dvě patra v tom domě. Nic jiného tam nebylo.

MON se po revoluci rozpadl. Jak to bylo s PIS?

My jsme byli zrušeni. MON se nerozpadl, my jsme byli zrušeni. Já jsem v MONu pracovala v roce '89. Nejdřív to vypadalo, že budeme existovat. Pak nám ale ministr vnitra přímo na výročí 21. srpna 1968 v roce 1990 dal všem výpověď s tím, že MON se ruší. Z ničeho nic, to byla rána z čistého nebe. Takže jsme měli dva měsíce na to se nějak zařídit. Tenkrát to byl foťr, to začínaly živnostenské listy, tenkrát se tomu neříkalo živnostenské listy, ale tak zvaná registrace, takže většina z nás se registrovala a založila si vlastní firmičky. My jsme si založili vlastní firmu.

PIS existuje dodnes, ale již neprovozuje jazykovou činnost. Pravděpodobně to bylo konkurencí, která přišla po roce 1989.

Tou konkurencí, přesně. Já si myslím, že tenkrát neměl nikdo moc na výběr. Každý chodil hlavně do PISky nebo do RAPIDu, do toho MONu se chodilo už méně. To spíš tlumočníci, kteří překládali pro Hrad, tak ti byli organizovaní v MONu, ale překladatelé byli více organizovaní u nás v PISce.

Dokážete odhadnout, kolik tam bylo registrováno překladatelů?

To těžko. Já osobně jsem měla angličtinu a románské jazyky. Měla jsem zhruba 500 lidí na starost. Ale to nebyli zaměstnanci, to byli externisti.

A byli zaměstnání na dohody?

Na dohody, protože tenkrát nebyly živnostenské listy za socialismu.

Kontroloval se v PIS počet odpracovaných hodin?

Ano. To bylo dané zákonem, to si nikdo nemohl nic vymýšlet.

Byl tento limit stanoven kvůli příliš vysokému finančnímu ohodnocení?

To nedokážu říct. Možná ano. My jsme za socialismu museli být někde zaměstnaní. A pokud překladatelé dělali na volné noze, tak museli někde chodit do práce. A to vím, jak tohle Petra Kautského vždycky štvalo, říkal, vy chodíte do práce, já pracuju taky, já překládám. U MONu měl tenhle papír vždycky na rok, protože s tím se musel prokazovat policii, že má z čeho žít. To se muselo tenkrát, to byla umělá zaměstnanost. Co já se pamatuju, tak pan Kautský hodně tlumočil papeži. On jezdil hodně do Vatikánu a samozřejmě když přijela z Itálie nějaká vládní

delegace, tak tlumočil pro Hrad. Ten musel mít papír. On měl tolik těch aktivit, tím že těch italštinářů tady tenkrát moc nebylo na našem trhu. Takže musel mít tenhle papír od MONu, jinak by byl stíhán policií, že je příživník.

Jaké jazyky se nejvíc překládaly?

Nejvíc tam bylo angličtiny. Takže na angličtinu jsme tam byli tři. Když já jsem nastupovala, seděli jsme tři v kanceláři, já jsem tam z těch tří nastupovala poslední. Tenkrát náš šéfová rozdělila, a protože té práce z románských jazyků nebylo tolik, tak mi přidala kus angličtiny. Protože kolegyně, co měly angličtinu, toho měly hodně. A na němčinu tam byly dvě referentky, to stačilo.

A ruština?

Na ruštinu tam byla jedna referentka.

To je zvláštní, čekala bych to spíš naopak.

Máte pravdu, ale tenkrát mohly vyvážet jen podniky zahraničního obchodu, jako jsem byla já v tom Škodaexportu. A my jsme si zařizovali i překlady. Takže když jsme dělali smlouvy, tak jsme si všechno dělali vlastními silami. My jsme brali příplatek za jazyk, ten jazyk jsme museli umět. Takže všechny ty základní věci se nedávaly překládat, překládali jsme si to sami. Když jsme podepisovali nějaký kontrakt s ruskou stranou, tak oni si řekli, co chtějí přeložit a co ne, co zvládnou vlastními silami. My zase jsme měli dodavatele, kteří vyráběli válcovny, turbíny, všechno možné, co se vyváželo. Tito dodavatelé, velké podniky jako Vítkovické železárny, ČKD, ŽDAS, měly svoje překladatelské oddělení a technické věci nám museli dodat už přeložené a my jsme k tomu dodali tu obchodní omáčku. Takže právě proto nebylo těch překladů s ruštinou tolik, protože všechny firmy, co vyvážely, musely vyvážet přes podnik zahraničního obchodu. Já jsem původně Ostravák, začínala jsem ve Vítkovických železárnách v překladatelském oddělení. Takže díky tomu jsem se poprvé dostala do Prahy, Škodaexport si mě vyžádal jako překladatelku a tlumočnici na jednu velkou stavbu, která se tenkrát v Sovětském svazu stavěla.

Takže velké firmy měly vlastní překladatelská oddělení?

Určitě. Obrovské strojírenské firmy, které zavážely své výrobky do zahraničí, musely mít své překladatelské oddělení. A tím vlastně se tyhle velikánské gigantické překlady tady v Praze nedělaly. A bylo to tak lepší, protože by to dopadlo katastrofálně. Protože lidé, kteří o technice nic nevědí a měli by něco takhle těžkého překládat, by to nezvládli. Kdežto tihle technici ve firmách už jednali s cizí stranou, takže věděli, jak se co řekne. I já, když jsem byla na té stavbě, když jsem něco nevěděla, okamžitě jsem běžela do kanceláře za techniky, kteří mi řekli, jak se tomu správně říká.

Takže byla hlavně důležitá orientace v terminologii?

Samozřejmě. Protože ve slovníku najdete, že kuličkové ložisko se řekne dvaceti výrazy a vyberte si ten správný, aby se tomu nesmáli.

Měla jste na starosti najímání nových překladatelů? Jaké byly požadavky?

To dělala šéfová. Vždycky se nás zeptala, jestli s tím počtem lidí, které máme v databázi, jsme schopni zajišťovat překlady, které průběžně přicházejí. A pokud jsme nebyli schopni, tak se dal inzerát do novin a to už potom šlo přes ni. Já jsem byla malý pán. Měli jsme tam právníčku, která o tom rozhodovala, ale to já už nevím, jakým způsobem je najímali. Předpokládám, že tam byla nějaká komise, která je musela vyzkoušet, jestli ten jazyk umí. Museli doložit třeba nějaké doklady o státnici nebo z nějakého podniku, kde pracují, že ten jazyk umí. Nevím.

Považovala byste práci v PIS za prestižní?

Ne.

A práci v MON?

V MONu ano, ale v PISu ne. To bylo úplně jinak. Já právě tím, že jsem dělala v obou firmách, tak dneska můžu posoudit, že PIS byla popelka.

Ale přitom měli víc zakázek, víc klientů.

Na to se nehrálo. V MONu bylo spousta estébáků, členů strany a tak dále. Ti byli prověřeni a ti mohli tlumočit pro naše nejvyšší vládní činitele a jezdit do zahraničí a překládat důležité dokumenty, které byly mnohdy tajné. V MONu jsem také brala dvakrát tolik než v PISu. Tenkrát jsem měla asi dva tisíce v PISu měsíční plat a v MONu jsem měla asi čtyři. Já jsem nastoupila a nemohla jsem věřit vlastním očím. To souviselo také s tím, že tenkrát MON něco znamenal.

Bylo to i tím, že MON byla mezinárodní organizace a PIS česká?

Určitě, protože měli kontakty všude možné a taky dostávali lepší, lukrativnější zakázky od vlády.

MON měla větší napojení na stranu než PIS. Byl to jeden z důvodů, proč si svoji existenci neobhájil po revoluci?

Ministr nás zrušil 21. srpna bez odvolání. Ale naše práce nespočívala v tom, že bychom dodávali informace agentům, jak by si někdo myslel. My jsme opravdu byli ti mravenci, kteří dělali tu záslužnou činnost, aby se dvě strany domluvily, ať překlady nebo tlumočením. Takže naše oddělení s tím nemělo vůbec nic společného. Proto my jsme tenkrát taky stávkovali a chtěli jsme zachovat alespoň to naše malinké oddělení překladů a tlumočení.

Probíhala z Vaší strany korektura překladatelské práce?

Korektura nemohla proběhnout, když nikdo nevyžadoval znalost jazyka.

Takže překladatel práci přinesl, vy jste to vyúčtovali a šlo to klientovi?

Bohužel.

Ale pracovalo se oběma směry, jak do mateřštiny, tak do jazyka?

Samozřejmě, to se dělalo. Jedině když se překládala nějaká kniha a ten zákazník si korekturu vyžádal. Protože tu korekturu si musel zákazník vyžádat, aby ji zaplatil. Když to byl nějaký důležitý leták nebo důležitá kniha a šlo to do tisku, tak si museli vyžádat jazykovou odbornou korekturu. To se honorovalo zvlášť a dělal to samozřejmě někdo jiný, ne ten překladatel. Najali se externí korektoři. Takže to se dělalo, ale jen na vyžádání zákazníka, protože on věděl, na co to pak bude potřebovat. Speciálně v MONu, protože ten vydával i publikace, tam se to dost používalo. Ale v PISu se to požívalo minimálně. Protože žádný zákazník nechce platit víc, než je nutné. Samozřejmě jsme spolupracovali s ověřenými lidmi. Zásadně jsme nepracovali se studenty, protože to jsou lidi, kteří se teprve začínají učit. Netroufla bych si to, protože kdyby to zákazník pak reklamoval, tak bych to musela zaplatit ze svého. Muselo by se to zadat znovu.

Takže jste měli zpětnou vazbu od klientů?

Samozřejmě, když někdo nebyl spokojen, tak nám to přinesl. Ale většinou to byly drobnosti. Nebyly to žádné zásadní věci. To opravil překladatel, když se mu zavolalo, že si zákazník stěžoval, že se mu nelíbí třeba tohle slovo a vyskytuje se v tom textu padesátkrát, tak on musel zasednout k psacímu stroji a manuálně to slovo padesátkrát opravit, to není jako dneska v době počítačů. Když to byla nějaké odborné slovo a on zrovna vybral ze slovníku špatný výraz. To se stávalo, ale bylo to v malém procentu. Nebylo to nějak často.

Jaké texty se překládaly?

Odborné věci.

Přímé zakázky mezi překladatelem a klientem možné nebyly?

Ne, oni neměli živnostenské listy a my jsme jim to neměli jak zaplatit. To muselo jít přes nějakou organizaci. Stejně jako si tenkrát Vítkovice nebo Škodovka Plzeň nemohly výrobky vyvážet sami, muselo to jít přes podnik zahraničního obchodu. Aby se vědělo, co se vlastně dělá, protože my jako pézetka jsme museli posílat hlášení, co, kde, ve které zemi se děje, jestli na ni není uvaleno embargo a tak dále. To musel zajišťovat podnik zahraničního obchodu. Když se na nějakém veletrhu sešli zástupci ze Škodovky a z nějaké arabské firmy, tak si nemohli obchody dohodnout sami, to nešlo, to bylo vyloučené.

Škodovka taky patřila mezi vaše klienty?

Ano, Škoda Plzeň a potom i Škoda Mladá Boleslav. To jsme dělávali. Dnes už pravděpodobně spolupracují s jinými agenturami. Lidé z MONu, z PISu, z Rapidu si všichni udělali svoje agentury po dvou po třech lidech. A samozřejmě potom i ty firmy, které mohly začít vyvážet, protože se zrušily podniky zahraničního obchodu, si také udělaly svoje vlastní překladatelská oddělení. Takže jazykové oddělení v PIS nemělo již opodstatnění a zřejmě ani tolik překladů, takže tu část zrušili a nechali jen vycházky a výlety do různých měst. To je pořád náplní jejich práce.

Kdy jste začala pracovat pro podnik zahraničního obchodu?

V roce '73. Pak jsem ještě dva roky byla v Polytechně. Ti vyváželi patenty a licence. To byl takový noblesnější podnik zahraničního obchodu. Asi třináct čtrnáct let jsem pracovala v podniku zahraničního obchodu a zbytek v překladatelských službách plus jako překladatelka sama.

Když jste pracovala v PIS, tak jste pro ně zároveň mohla překládat?

Ne. Ale překládala jsem například pro Škodaexport. Protože jsem ale nemohla překládat pro PIS oficiálně, tak třeba smlouva byla na manžela. Řešilo se to tímhle způsobem. To bylo složitější. I na mateřské, když jsem pobírala nějakou směšnou mateřskou, tak jste si nemohla nic přivydělat. To byly takové zákony, takže to tenkrát taky šlo na manžela.

Neznáte někoho z Rapidu?

Neznám. Já jenom vím, že strojírenské podniky chodily dost překládat do Rapidu. Tenkrát mi řekli, že v Rapidu mají lepší technicky vybavené překladatele. Takže ten Rapid si přímo vytahoval lidi ze strojírenských nebo jiných fabrik. Překládali hlavně techniku.

DOHODA O PRACOVNÍ ČINNOSTI KONANÉ MIMO PRACOVNÍ POMĚR č. B-982/3027/81

/Určeno pro pracovníky bez hlavního pracovního poměru/

Interpress Praha - obchodní zařízení Mezinárodní organizace novinářů, zastoupený ředitelem dr. Janem Hrušou na straně jedné

uzavřeli dnešního dne tuto

DOHODU O PRACOVNÍ ČINNOSTI

- Pracovník bude provádět pro Interpress Praha /Konferenční servis MON, Vydavatelství a Propagační útvar v době od 1.1.1981 ..... do 31.12.1981 ..... následující činnost:
..... tlumočení a překlady - revize .....
- Za řádně vykonanou činnost poskytne Interpress Praha pracovníkovi odměnu podle platných vyhlášek a předpisů. Pro práce v oboru aplikované lingvistiky jsou odměny uvedeny a vzájemně potvrzeny v honorářové tabulce B. Vzhledem k sezonnímu nerovnoměrnému rozvržení činnosti v průběhu roku se pracovník zavazuje vykonávat svou činnost v rozsahu, odpovídajícím v celoročním průměru polovině zákonem stanovené pracovní doby.
Odměna je splatná v měsíčních výplatních termínech stanovených organizací.
- Pracovník se zavazuje plnit stanovené úkoly řádně a svědomitě ve stanovených termínech.
- Pracovník odpovídá organizaci za škodu způsobenou zaviněným porušením povinností při výkonu práce nebo v přímé souvislosti s ní.
- Interpress Praha odpovídá pracovníkovi za škodu, kterou utrpěl při výkonu pracovní činnosti podle této dohody.
- Touto dohodou nevzniká trvalý pracovní poměr mezi pracovníkem a IPP.
- Pracovník výslovně prohlašuje, že není v pracovním poměru k jiné organizaci. Pracovník je povinen platit z příjmu za práce provedené na základě této dohody daň ze mzdy, kterou odvádí organizaci. Organizace se zavázala zajistit pracovníkovi podmínky pro sociální pojištění za podmínek stanovených v § 94 vyhlášky FMPSV č. 128/1975 b., pokud není sociálně zabezpečen jinak. Dnem vstupu pracovníka do pracovního poměru k jiné organizaci nebo získáním jiného sociálního zabezpečení zaniká povinnost IPP zajišťovat sociální zabezpečení pracovníka.
- O dalších povinnostech a právech pracovníka a IPP souvisejících s uzavřením této dohody platí ustanovení zákoníku práce § 232-239.
- Dohoda může být vypovězena oběma stranami ve lhůtách stanovených zákoníkem práce.
- Za realizaci této dohody za IPP odpovídají: **ess. Černá, Hullová, Secherovská**

Tato dohoda byla vypracována ve čtyřech vyhotoveních, z nichž jedno obdrží pracovník, další odbor kádrů a koordinace MON, mzdová ústředna MON a osobní oddělení IPP.

V Praze, dne 4.1.1981

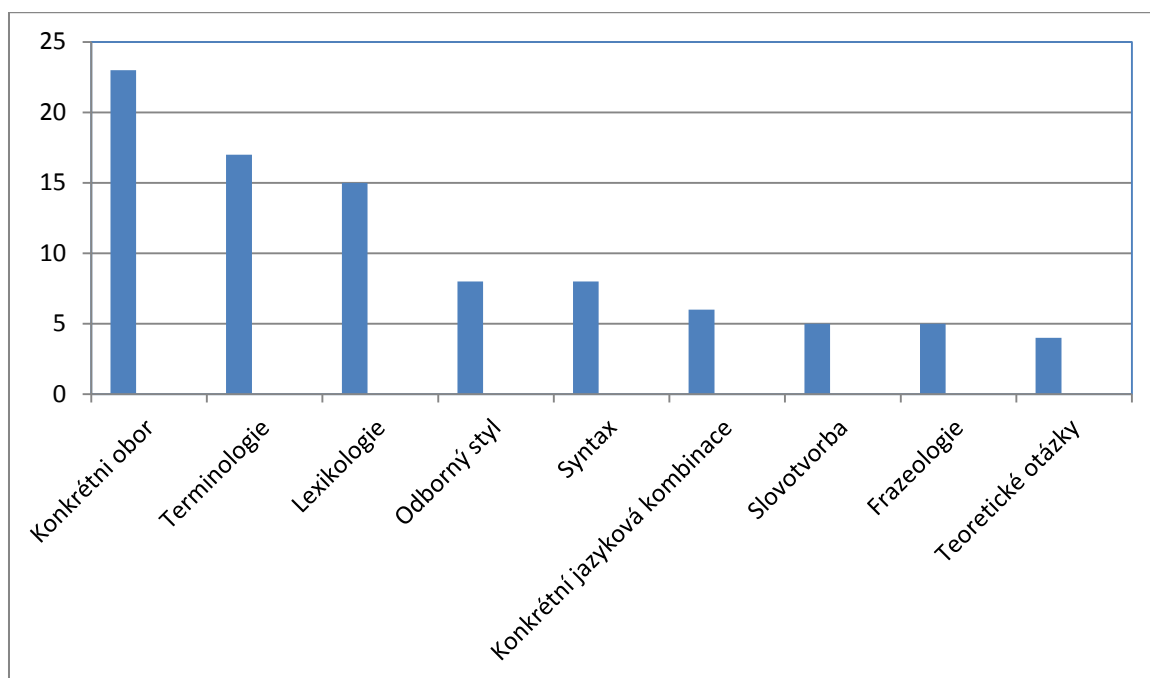
pracovník

Interpress Praha

Obrázek 1: Dohoda o pracovní činnosti pro Mezinárodní organizaci novinářů

PŘÍLOHA III

Graf 2: Obhájené diplomové práce

V grafu jsou zahrnuty diplomové práce zabývající se odborným textem a jeho překladem obhájené mezi lety 1967 až 2012 na Katedře překladařství a tlumočnictví (později ÚTRL). Celkem se jedná o 91 prací.

PŘÍLOHA IV

